

Univerzita Karlova

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2012

Lucie Kahounová

Univerzita Karlova

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lucie Kahounová

Migrace jako sociální fenomén

The migration such as social phoenix

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Jana Duffková, CSc.

Chtěla bych zde práci poděkovat vedoucí této diplomové práce, a to paní PhDr. Janě Duffkové, CSc. za konzultace a poskytnuté rady při jejím zpracování.

Zároveň bych ráda poděkovala taktéž všem, co mi poskytli důležité rady a pomoc při zpracování výzkumné části. Velké díky si zaslouží všichni, kteří mě neustále podporují.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. 8. 2012

.....

Lucie Kahounová

Obsah

Úvod:.....	8
1.Migrace.....	11
1.1 Historie migrace.....	13
1.2 Teorie migrace.....	18
1.2.1 Jednotlivé teorie mezinárodní migrace.....	20
1.3 Druhy migrace.....	23
1.3.1 Emigrace.....	24
1.3.2 Imigrace.....	25
1.4 Typy migrace.....	26
1.4.1 Mezinárodní migrace X vnitřní migrace X interní migrace.....	28
1.4.2 Dobrovolná X nedobrovolná, nucená migrace.....	31
1.4.3 Krátkodobá X dlouhodobá migrace.....	32
1.4.4 Transnacionální migrace.....	32
1.4.5 Ekonomická pracovní migrace.....	34
1.5.Kulturní rozpory a dopady migrace.....	36
2 Multikulturalismus a interkulturalismus.....	40
2.1 Multikulturalismus proti interkulturalismu.....	40
2.2 Dopady multikulturálního uspořádání	42
3Migrace v České republice.....	45
3.1 Právní úprava v České republice.....	45
3.1.1 Občané ze zemí EU.....	46
3.1.2 Občané z tzv. třetích zemí.....	47
3.2 Ekonomická migrace v ČR.....	48
3.3 Migrační situace v ČR.....	54
4 Postavení imigrantů v české společnosti.....	59
4.1 Cíl výzkumu.....	59
4.2 Výběrový soubor.....	61
4.3 Metodologie.....	62

4.4 Analýza dat, závěry	63
4.4.1 Třídění prvního stupně	63
4.4.1.2 Frekvenční analýzy.....	63
4.5.1.2 Závěr třídění prvního stupně.....	86
4.5.2 Třídění druhého stupně – analýza kontingenčních tabulek.....	89
4.5.2.1 Vliv pohlaví na vybrané odpovědi:	90
4.5.2.2 Vliv zaměření studia na odpovědi:	94
4.4.2.3 Závěr třídění druhého stupně.....	98
5 Závěr.....	100
6 Seznam použité literatury.....	102
6. 1 Bibliografické zdroje:.....	102
Ostatní zdroje:	103
7 Přílohy.....	107
Příloha č. 1 – Dotazník.....	107
Příloha č. 2 – Reprezentativa výběrového souboru.....	113
Příloha č. 3 – Technika skalogramu.....	114
Příloha č. 4 – Výsledky analýzy kontingenčních tabulek – vliv pohlaví:.....	115
Příloha č. 7 – Analýza kontingenčních tabulek – vliv zaměření studia:.....	130

Úvod:

Dnešní společnost označovaná jako moderní je celosvětově provázána různými specifickými procesy a faktory. Především jsou typické procesy rozvoje ekonomiky a celosvětových trhů, stírání rozdílů mezi časem a polohou, regulace a zároveň i rozšiřování ekonomických a sociálních vztahů, ale i oslabování autonomie národního státu. Tyto vyjmenované a jistě i mnoho dalších procesů můžeme souhrnně pojmenovat jako nástroje či projevy tzv. globalizace. O globalizaci se dnes všeobecně hovoří jako o neustále se rozprostírajícím faktoru typickém právě pro moderní společnost. „Zazní-li slovo „globalizace“ vzpomeneme si na procesy volného obchodu a pohybu kapitálu i pracovních sil po celém světě, vybaví se nám instituce, jako je Světová banka, Mezinárodní měnový fond a řada nadnárodních společností, na myslí nám vytanou nové technologie, např. internet, i činnost nevládních organizací jako je Greenpeace nebo Amnesty International.“ [Holton 2006; 385-386] Pokud bychom se zaměřili na stránku globalizace, která ovlivňuje kulturní podobu dnešních společností a s tím i související nové navozování interakcí a vztahů, rovněž i oslabování funkce a hranic národních států, mluvili bychom o kulturní globalizaci. Nelze však říci, že na tyto faktory nemá vliv nic jiného světově rozšířeného, jako je vznik nadnárodních institucí a organizací, či rozšíření působnosti států na mezinárodních ekonomických trzích a rozšíření humanitárních činností. Globalizace je celistvý proces zasahující do všech oblastí moderních společností. Jednou takovouto oblastí je i problematika migrací, kterou lze označit jako jeden z projevů právě globalizace. Jistě nemůže být migrace přisuzována pouze moderním společnostem, přesuny obyvatelstva, stěhování a i opouštění svých rodných kořenů, ať už z jakéhokoliv důvodu, najdeme už mnohem dříve. Teprve s dnešní dobou je však migrace označována jako sociální fenomén, a to zejména z nárůstu počtu jedinců, kteří opouští svou rodnou zemi a odchází do jiné. Další důvod, proč by mohla být migrace označena jako sociální fenomén, je otevřenost zemí, zlepšující se podmínky pro migraci a nárůst poptávky po zahraničních pracovnících.

Tato práce se nezabývá konkrétními projevy globalizace, respektive vlivem globalizace na kulturní změny ve společnosti, ale především má přiblížit globální

problematiku migrace, její historické skutečnosti a důsledky pro společnost. S tím, že globální doba přináší omezování národních států, „rozpouštějí“ se hranice, dochází k celkové změně podoby společnosti, jejího uspořádání, ke změně názorů na toto uspořádání, k přínosu nových poznatků, ke vzniku nových subkultur a národnostních menšin, ke změně stávající kultury. V souvislosti s migračními vlivy, prolínáním novostí a nezvyklostí, nových tradic a zvyků a všeobecně pro majoritní společnost netypických faktů, se hovoří o multikulturní a interkulturní podobě společnosti. Tudíž je mým cílem rovněž nastínit vizi multikulturalismu, interkulturalismu a jejich vlivu.

S pojmy multikulturní společnost a migrace souvisí také otázka národnostních skupin přistěhovaných do majoritní společnosti, kde se snaží zároveň na jednu stranu integrovat, na druhou stranu si udržují i svou vlastní autonomnost, své zvyky, tradice, identitu. Pozornost tedy zaměřuji i na národnostní menšiny žijící v České republice, s čímž souvisí i důvody migrace, problémy vznikající migrací a celkově jiný životní styl než je obvyklý pro majoritní společnost. U přistěhovaleckých subkultur lze nalézt největší rozpor mezi životními styly, zachovávání si vlastních kulturních hodnot a zvyklostí se mnohdy přičí tradicím a kultuře původní majority. Takto pak vznikají problémy z netolerance a ze zakořeněných předsudků, i když v dnešní době existují snahy o jejich překonání. Pojem multikulturalismu, popřípadě interkulturalismu se zdá být novým, přestože počátky míchání kultur jsou již dávno za námi. Velkou roli v rozšíření těchto vizí hrají celkově politika a orientace jednotlivých zemí. V práci je rovněž zmíněna samotná problematika migrace, její vymezení, nejznámější dělení na druhy migrací společně s jednotlivými typy, nastíněny jsou i základní přístupy a teorie migrace.

Dále je práce doplněna o průzkum pohledu studentů vysokých škol na postavení imigrantů v naší společnosti, kde je rozpracována problematika životního stylu imigrantů, dále oblast pracovní migrace a její podmínky a celkově právní oblast, s níž souvisí udělení povolení k pobytu na území České republiky. Výzkumná část práce je koncipována jako analýza výsledků dotazníkového šetření na téma „Postavení imigrantů v české společnosti“. V této části je tedy hlavním cílem zjistit mínění nynějších studentů na postavení imigrantů v české společnosti, a to jak imigrantů přicházejících ze zemí Evropské Unie, tak

i imigrantů pocházejících z tzv. třetích zemích. Pokusila jsem se tedy i přiblížit rozdílný přístup k těmto jedincům. Jelikož je v této problematice rovněž možné očekávat existenci vztahu mezi získanými daty, zvolila jsem si jako další cíl zodpovězení otázky, zda existuje vztah mezi získanými odpověďmi na dané téma a pohlavím respondentů a především zaměřením studia.

1. Migrace

Soudobé pojetí migrace vychází především z její rozšířenosti a pojetí jako sociálního fenoménu. Jedná se, jak už bylo dříve řečeno, o celosvětovou problematiku, na níž se může pohlížet z více úhlů pohledu. Může být vnímána jako problém přicházející s neustálým rozvojem, ale může být viděna i jako důsledek otevřenosti zemí, respektive světa. „Když se debata o lidské migraci dostane až do extrému, začne se hovořit o potenciálně neblahých důsledcích imigrace, v nichž budou původní obyvatelé „zavaleni“, „zahlceni“ či „přemoženi“ imigranty. Je nicméně překvapivé, že 97 procent lidské populace na Zemi žije a umírá ve stejné zemi, v níž se narodí. Pouhá 3 procenta mají tendenci či potřebu „vykořenit se“ a přizpůsobit se životu jiného národa.“ [King 2007; 185] Migrace jako proces má tedy negativní i pozitivní stránku. Je v podstatě důsledkem změn struktur, organizace zemí. „Migrace je jak příčinou, tak i důsledkem prostorových změn v organizaci společnosti. Je to fenomén, jev, děj, motor, hrozba, řešení, cíl, komplikace i výhoda.“ [Vojtková 2005c]

Migrace jako pojem pochází z latinského slova *migratio*, které vyjadřuje pohyb, stěhování, vystěhování. „Pojem migrace vyjadřuje více či méně trvalý individuální nebo skupinový pohyb osob přes symbolické či politické hranice do nových oblastí osídlení nebo mezi nové komunity.“ [Pavlíková 2010: 1] Z tohoto pak nadále byly odvozeny úhly pohledu na migraci - imigrace a emigrace. Samotný proces lze pozorovat z různých hledisek; patří do oblasti jak přírodních, tak i společenských věd. V přírodních vědách je termín migrace používán k vyjádření přesunu vegetace živých tvorů a rostlin. Ve společenskovědních oborech vyjadřuje pohyb obyvatel v rámci územních jednotek, vyjadřuje změnu bydliště. V rámci společenských věd je migrace v zájmu např. antropologie, politologie, etnologie a samozřejmě patří i do oblasti zkoumání sociologie. Sociologický pohled se nejvíce zaměřuje na samotné migrační procesy, důvody a následky pro společnost, rozlišuje taktéž několik druhů migrace. Antropologické pojetí je se sociologickým velmi spřízněné, zabývá se však vlivem migračních procesů, nových poznatků a informací na změnu původních kultur. Tím, jak se prolínají nové poznatky

s původními, dochází k míchání kultur, k jejich rozšiřování. Mění se zvyky a tradice rozšiřují dosavadní poznání, migrační skupiny si snaží zachovávat svou původní identitu, která je ovlivňována novým působištěm. „S-gie věnuje pozornost hlavně motivům **m.** a dopadům **m.** na lokální soc. a profesní strukturu, na požadavky bydlení, pracovních příležitostí, vzdělávacích zařízení, zdravotnických služeb. Spolu se soc. a kult. antropologií studuje též vliv **m.** na životní styl, uchovávání či narušování tradic a obyčejů, intervenci příbuzenských svazků do **m.** apod. Zabývá se také možnostmi a účinností regulace **m.** a jejím vztahem k soc. politice, populační a natalitní politice.“ [Velký sociologický slovník 1996: 628]

Prolínání kultur může být považováno za přínosné, ale i za negativní, nabourávající společnost. Následkem pak mohou vznikat a vznikají mnohdy etnické konflikty, kterými se zabývá oblast etnologie. Obecně můžeme říci, že společenské vědy se podmiňují a doplňují, čímž se obohacuje vědění celé společnosti. Velkou roli hrají také jednotlivé státy, politika zasahuje i v oblasti migrace. Mnohdy je velký přísun nových národnostních menšin považován za selhání migrační politiky státu. U zkoumání migrace a tvorbě teorií je důležité rovněž i to, jak se na danou problematiku pohlíží. Teorie se zaměřují buď na aktéra, jednotlivce či vycházejí z makrostruktur, kdy jsou za rozhodující považovány vyšší instance, jako je například mezinárodní pracovní trh.

Migrace je považována za proces stěhování občanů z jakéhokoliv důvodu. Přesněji řečeno se jedná o proces, kdy jedinec opouští svoje původní místo bydliště a odchází do nového, čímž změní místo trvalého pobytu. „Pohyb lidí z jednoho místa či země na druhé, kde se chtějí usadit.“ [King 2007; 7] Člověk se pohybuje z místa na místo, celé dějiny jsou založeny na přesunu lidí, na migraci, samotný přesun obyvatel lze považovat za základ evoluce. Migrace je přirozeným jevem a dnešní podoby rozmístění obyvatelstva na celém světě jsou důsledkem dřívějších neméně důležitých migračních pohybů. „Pojem migrace se používá pro popsání pohybu jak v oblasti věd o živé přírodě, tak o lidské společnosti. Schopnost migrovat člověk sdílí s dalšími živočichy, je jí nadán po celou dobu své existence. Migrace je permanentně jednou ze společenských strategií k získávání zdrojů obživy a energií, vyrovnávání

se s nepříznivými přírodními vlivy, řešení společenských konfliktů a dosahování inovací. Současné rozmístění lidí na zeměkouli je výsledkem migrací, a pokud bereme v úvahu, kde všude člověk žije, lze konstatovat, že je migrantem úspěšným“. [Uherek 2005]

Pro studium migrace jsou používány různé ukazatele, zejména demografické povahy, existuje řada nástrojů uzpůsobených ke studiu významu migrace jako celistvého procesu. Jako jedny z nejzákladnějších ukazatelů jsou používány statistiky počtu migrantů za určité období, respektive objem přistěhovalých a vystěhovalých za stanovenou dobu. „Tzv. objem **m.** (nebo hrubá míra **m.**) je úhrn přistěhovalých (hrubá imigrace) a vystěhovalých (hrubá emigrace) z určité územní jednotky za určité období, zpravidla za kalendářní rok.“ [Velký sociologický slovník 1996: 627] Čistá migrace, neboli migrační přírůstek označovaný rovněž jako migrační saldo vyjadřuje rozdíl mezi přistěhovalci a vystěhovalými jedinci. Záporné migrační saldo (čistá emigrace) vyjadřuje větší odchod emigrantů, naopak kladné migrační saldo (čistá imigrace) dokládá větší příchod cizinců do země, což obecně slouží k posouzení bilance obyvatelstva. Jako další významný ukazatel může být uvedena rovněž hrubá míra migrace, vyjadřující intenzitu mezi přistěhovalými jedinci a počtem původních obyvatel. [tamtéž] Pohyb obyvatel obecně vyjadřuje atraktivitu země a ovlivňuje její následnou vnitřní podobu. „Celkové počty migrantů se stejným místem odchodu a stejným místem příchodu vytvářejí migrační proudy, které ovlivňují strukturu osídlení. Jejich hodnocení je zpravidla založeno na parciálních hrubých mírách **m.**, jež se počítají jako poměr přistěhovalých (nebo vystěhovalých) k počtu obyvatel místa přistěhování (nebo vystěhování).“ [tamtéž]

1.1 Historie migrace

U migrace jako fenoménu lze velmi těžko zaznamenat její prvopočátky. Národy se stěhují tzv. odjakživa, od pradávných dob, ať už z jakéhokoliv důvodu. Mnozí pradávni lidé odcházeli ze svých bydlišť do míst s dostatkem potravy, do míst s úrodnou půdou, do míst s větším bezpečím. Pohyb lidstva se tedy může zkoumat již od dob prvních předchůdců člověka, přesto je však migrace přisuzována především

moderním společností. Pro zrod moderní společnosti je typicky známý přechod od zemědělského způsobu obživy k průmyslové výrobě, s čímž souvisí rozsáhlý přesun obyvatel z venkova do měst, kde měla průmyslová výroba velký rozmach.

Největší přesun obyvatel se zaznamenává jako doba stěhování národů v období od 4. - 7. století n. l. Tyto významné migrační proudy nastolily nové uspořádání celého světa, zejména Asie a Evropy. Za další významnou migrační vlnu lze považovat období středověku, kdy velké válečné výpravy, pustošení zemí a honba za rozšířením území znamenala odchod lidí do jiných krajů. Velkou roli tedy hrály bitvy, války a epidemie nemocí. Neméně důležitou událostí bylo rovněž i objevení Ameriky, kdy začal nabývat důležitosti mezinárodní obchod a obchodní styky se rozšířily i do zcela nových oblastí světa. Pokud se tedy rozšiřuje ekonomická sféra a ekonomické podmínky země, dochází k migračním vlnám. Migrace se proto zvyšovala nejvíce až s rozvojem ekonomických podmínek, k nimž se poté přidaly i podmínky politické. Národy si postupně začaly budovat své vlastní identity a politické nároky, migrující cizinci neměli stejně jako usedlíci žádná práva. Dalšími významnými faktory jsou tedy politické svobody, o které lidé začali usilovat. Toužili zvýhodnit sebe sama nad příchozími cizinci. Velkým bojem za lidská práva ve světových dějinách je bezesporu Velká francouzská revoluce, v níž lidé dosáhli lepšího postavení, než měli doposud. „Ovšem proces posilování vlastní identity konkrétního společenství vede nevyhnutelně k vymezení vůči ostatním. Lidé začnou svět dělit na „my“ a „oni“. Ti, kteří přijali Revoluci a shodou okolností žili na aglomerátu území více nebo méně náhodně pospojovaných královskými dynastiemi, kteří sebe sama nazývali Francouzi, ti byli nyní „občany“. Tím se lišili od ostatních, kteří občany nebyli. Bez „ostatních“ by nebylo občanů. Velmi obecně řečeno: v době, kdy byli všichni poddanými, subjekty v moci panovníka, nikdo teoreticky neměl žádná práva. Takže když obyvatelé „francouzského“ území neměli žádná práva, skutečnost, že příchozí nebo cizinec také žádnými nedisponoval, neznamenala žádné odlišení. Ale prohlášení společného občanství bylo prohlášením společně sdílených práv, a to nikoli náhodnou skupinou, ale lidem Francie. Což samozřejmě implikuje, kdo tato práva nemohl sdílet a nesdílel.“ [Kabeleová 2003b]

Dalším zlomem bylo bezesporu, jak už bylo dříve řečeno, nastolení či rozšíření industriální výroby oproti zemědělství. Dochází taktéž k rozvoji služeb a obchodu, což vedlo k nastolení konzumenství. Lidé pracující dosud na svých zemědělských polích a pastvinách najednou odchází za prací do rozvinutých měst a pracují jako dělníci v továrnách. Opouští svůj dosavadní zemědělský způsob života a stává se z nich pracovní třída a proletariát. Rostoucí poptávka po pracovních silách a různých službách vedla k hromadnému stěhování původních zemědělců do rozvinutých měst s velkými továrnami. Zemědělství přestává být především z nestálých klimatických podmínek jistým zdrojem obživy jako v předchozích dobách, a tak mnoho lidí odchází pracovat do továren, kde pracovali za stálou mzdu. Moderní společnost je tedy právem označována jako počátky důležitých migračních proudů. Nastaly migrační změny v rámci zemí, lidé se stěhovali z venkova do měst, rovněž ale nastalo i stěhování do jiných vzdálených zemí. Muži mnohdy odcházeli za prací až na druhý konec světa, kde stavěli lodě a pracovali v těžkém průmyslu. O velkém boomeru urbanizace, stěhování z venkova, či menších měst do velkoměst se hovoří o období přelomu 19. a 20. století, což měnilo nejen vzhled měst, ale i jejich možnosti. „Na růstu velkoměst se významně podílela migrace lidí ze statků, vesnic a městeček. Tato migrace byla často mezinárodní: lidé se stěhovali z venkovského prostředí přímo do měst v cílových zemích. Učebnicovým příkladem je migrace velkého počtu Evropanů z chudého zemědělského prostředí do Spojených států. Mezinárodní migrace do měst probíhala také mezi jednotlivými evropskými státy. Zemědělci a venkované se stěhovali do měst (stejně jako se to dnes ve velkém měřítku děje v zemích Třetího světa) hlavně pro nedostatek příležitostí v zemědělských oblastech – lákaly je výhody a přednosti měst, kde ulice byly „dlážděny zlatem“ (pracovní příležitosti, bohatství, široká škála zboží a služeb. Navíc se města stala středisky finanční a průmyslové moci.“ [Giddens 1997: 447]

Za další velký migrační proud a zlom v uspořádání světa jsou označovány obě světové války ve 20. století. Podobně jako středověké bitvy, války a kolonizace upravily podobu světa, první a druhá světová válka způsobila rovněž značné změny. Nejen že evidentní bylo zřejmé přesouvání židovského obyvatelstva, velký vliv

mělo i místo konání jednotlivých bitev. Přeživší vojáci bojující za svou vlast v jiných zemích se buď vraceli domů ke svým rodinám, nebo naopak někteří v dané zemi zůstali a založili rodinu novou. Ekonomické příčiny stěhování vystřídaly změny politické. „Zlomový byl migrační chaos po první světové válce, kdy se miliony lidí daly dobrovolně nebo násilně do pohybu v důsledku vytvoření nových státních útvarů.“ [Kabeleová 2003b] Nová poválečná uspořádání nebyla pouze novostí pro občany, ale i pro samotné státy, nové národy a pro formování nových politických programů. S válečnými konflikty se nezměnily pouze samostatné národní státy, ale došlo i k hromadnému nárůstu uprchlictví a migrace. To samozřejmě vedlo k obraně a vytváření ještě přísnější politiky než té, co byla uplatňována již dříve. Na jednu stranu docházelo k rozvoji, na druhou ale i k opatrnější politické vládě. Rozmach azylantů a uprchlíků způsobil rovněž vznik organizací a humanitárních spolků podporujících a pomáhajících těmto jedincům. „Privilegované postavení evropských uprchlíků Evropský egocentrismus je snadným cílem a zejména země třetího světa tuto kartu vynášejí poměrně často. V mnoha případech jde o kritiku neopodstatněnou, ale podíváme-li se na počátky formování mezinárodního systému pro uprchlíky, je naprosté zaostření na situaci v Evropě evidentní. První mezivládní organizace ustavená po druhé světové válce - UNRRA (nahrazená Mezinárodní organizací pro uprchlíky IRO) měla mandát pomoci pouze pro oběti války v Evropě.“ [tamtéž]

Nemalé problémy spojené s migrací nastaly rovněž v druhé polovině 20. století, konkrétně s rozvojem komunismu v některých státech světa. Tam kde, nebyly problémy spojené s komunismem, byly problémy s černošským obyvatelstvem, v některých afrických zemích byly tyto dva stěžejní problémy sdíleny společně. To vedlo opět k velkému rozmachu uprchlictví. Velké migrační proudy podporoval šířící se rozvoj médií, v jehož důsledcích byli lidé informováni o dění i v jiných vzdálených zemích. Proto mnoho lidí nedovoleně a v podstatě nedobrovolně opouštěli své rodné země a odcházeli do zcela neznámých států, kde se pokusili žít „nový život“. Právě v tomto období druhé poloviny 20. století se v souvislosti s novým pojmem globalizace začíná hovořit i o migračním fenoménu. V předcházejících desetiletích a i v dnešní době může být pozorován migrační trend v souvislosti s rozvíjející se svobodou myšlení, s uvolněnou

migrační politikou a ekonomickou situací. „Dekolonizace po druhé světové válce a expanze západních forem modernity přinesla další vlny migrací směřující směrem do západních společností. Závěr minulého a počátek tohoto století je pak charakteristický nárůstem mobility lidí v celoplanetárním měřítku,“ [Henig 2010b]

Dnešní migrační situace je ovlivněna řadou nadnárodních organizací, kdy pohyb v rámci nich je svobodnější než pohyb v zemích, které do těchto uskupení nepatří. Rozhodnutí k migraci již nepodléhá takovému odporu jako dříve. Otevřené hranice umožňují bezproblémové cestování, zahraniční studium a krátkodobý pobyt, který se mnohdy stává pobytem trvalým. Migrační politiky již nejsou příliš uzavřené novým přistěhovalcům. Jediným problémem, jenž s touto problematikou souvisí, je stále narůstající počet uprchlíků ze zemí, v nichž probíhají politické převraty. Lidé se cítí v těchto zemích ohroženi na životě, proto raději volí cestu úniku ať už jakýmkoliv způsobem.

„Z hlediska odhadů o počtech migrujících osob se uvádí, že v současnosti žije asi 191 miliónů lidí mimo svou vlast a 112 milionů z nich je usídleno v zemích s vysokými příjmy. Tyto země zahrnují i 22 rozvojových zemí (Bahrajn, Brunej, Katar, Republika Korea, Saudská Arábie, Singapur, Spojené arabské emiráty). Přibližně jedna třetina je původem z rozvojových zemí. Evropa je významným cílem pracovních migrací, ale také migrací vyvolaných válkami a přírodními katastrofami.“ [Pavlíková 2010a: 2] Velmi významným konečným migračním centrem je Evropa. Počet migrantů od 90. let rapidně stoupá. Podstatnou část tvoří již zmínění uprchlíci, rozhodující jsou však pracovní migranti, jež jsou v nové zemi ekonomicky aktivní. „V západní Evropě se jich nacházelo ke konci devadesátých let 20. století 20 miliónů a jejich počet se rapidně zvyšuje. Odhaduje se, že 30 miliónů imigrantů jsou utečenci. Většina imigrantů je ekonomicky aktivní, jsou to lidé, kteří do jiné země přišli z různých migračních pohybů v rámci tradiční pravidelné migrace, smluvních pracovních pohybů, pohybů vysoce vzdělaných pracovníků, v ilegálních pohybech nebo jako žadatelé o azyl/uprchlíci.“ [tamtéž]

Celkově lze říci, že velké migrační proudy jsou nejvíce ovlivněny faktory ekonomické povahy. Z historického hlediska lidé nejdříve opouštěli svá rodná místa z důvodu nedostatku obživy, následně pak z válečných a náboženských důvodů, které vystřídal příčiny ekonomické a politické povahy.

1.2 Teorie migrace

Migrací jako procesem se zabývají různé vědy, neexistuje jedna jediná věda, která by se zabývala pouze touto danou problematikou. Migraci lze zkoumat z různých úhlů pohledu, patří do oblastí zkoumání především pro geografy, ekonomy, historiky, demografy a sociology. Geografie se jednoduše řešeno zaměřuje na migraci v kontextu pohybu obyvatelstva v různých oblastech světa, ekonomové propojují migraci do souvislostí s mezinárodním pracovním trhem, historie zkoumá historické příčiny migračních vln, demografie a sociologie se zaměřují na sociální kontexty migrace. Jelikož je migrace předmětem zkoumání mnoha věd, nenajdeme ani jednotnou teorii, pomocí níž by se dala migrace jako jev vysvětlit. Existuje několik teorií, které jsou na jednu stranu vzájemně provázány, na druhou však každá vyzdvihuje něco jiného a podléhá jiným historickým skutečnostem, pohlíží na migraci z jiného úhlu pohledu, z pohledu jedince, společnosti, celosvětové úrovně. „Každá z nich vysvětluje určitý aspekt nebo typ mezinárodní migrace podle toho, v které době vznikala, kterými migračními proudy a příčinami se zabývala a často i v rámci kterého oboru vznikala. Některé teorie analyzují mezinárodní migraci na makro jiné na mikro úrovni. Teorie se často liší především v tom, kterou příčinu považují za hlavní při vzniku mezinárodní migrace a na které otázky hledají vysvětlení.“ [Vojtková 2005c]

První teorie spojené s tématem migrace vznikaly vždy jako reakce na skutečnosti odehrávající v patřičné době. Široká oblast migrace, s ní spojené urbanizace a jejich důsledků pro společnosti i samotného jedince se rozvíjela ve výzkumných tématech sociologů z Chicagské školy, především Williama I. Thomase, Floriana Znanieckeho a Roberta E. Parka. První dva jmenovaní sociologové se proslavili především

metodologickým výzkumem přistěhovalců z Polska do Spojených států v první polovině 20. století. Rozsáhlé dílo *Polský sedlák v Evropě a Americe* nabylo své hodnoty především objemným studiem osobní korespondence rodinných příslušníků v Polsku s přistěhovalci v USA. Poukazují na hodnotu dopisů, pomocí níž zůstává osobní vztah i navzdory vzdálenosti mnoha tisíců kilometrů. „Funkcí dopisu je manifestovat trvalost rodinné solidarity navzdory odloučení. Takové vyjádření se stává nezbytným jen v případě, když členové rodiny začnou opouštět svou rodnou lokalitu; pokud rodina zůstala v té samé komunitě, solidarita se bezvýhradně a trvale předpokládala.“ [Thomas, Znaniecki 1996]¹ Předmětem samotného zkoumání není konkrétní proces migrace jako v té době rostoucí skutečnosti, svým rozbořením jednotlivých dopisů se snaží vysvětlit a pochopit, jaké důsledky stěhování přináší na jedince a komunity přistěhovalců v nové zemi, přičemž dochází taktéž ke střetu kultur. Hlavním bodem je to, že dopisy mají ilustrovat důležitost komunity v procesu změny. Noviny se v té době zabývaly běžnými věcmi, jako bylo farmaření, zahradničení a domácími pracemi, také představují prostředek národního vzbuzování a čištění polského prostředí. Dopisy zdůrazňují důležitost učení jak číst, důležitost vzdělání, důležitost boje proti pití a kouření, a důležitost feministických organizací v podporování sociální změny. [Thomas, Znaniecki 1996] Další představitel slavné Chicagské sociologické školy, zmiňovaný Robert Ezra Park byl znám jako sociolog věnující se vlivu a důsledkům urbanizace, stěhování se z venkova do měst. Poukázal nejen na masové stěhování do velkoměst, ale i na skutečnosti, které s tím přichází. Jako představitel sociologie města vyzdvihoval ve svých pracích míchání kultur v rámci měst, vznik delikventního patologického jednání a dezorganizaci společnosti, respektive narušení struktur příchozími jedinci. „Podle Parka se „jednou založené město stává velkým třídícím mechanismem, který ...neomylně z celé populace vybírá jednotlivce nejlépe uzpůsobené k životu v určité oblasti nebo v určitém prostředí“ [Park, 1952, str. 79]. „Ekosystém“ města je rozdělen do jednotlivých „nik“ působením kompetice, invaze a sukcese, podobně jako je tomu v biologické ekologii. Podíváme-li se na ekologii jezer v přírodním prostředí, zjistíme, že soutěž mezi různými druhy ryb, hmyzu a jinými organismy vede k nastolení

1 Převzato z: Jandourek, Jan (2010). Čítanka sociologických klasiků, str. 162

poměrně stabilní rovnováhy mezi nimi. Tato rovnováha je porušena, jestliže dojde k invazi nového druhu, jenž se pokusí jezero osídlit. Některé organismy, které žily v centrální oblasti jezera, jsou vytlačeny a donuceny žít na jeho okrajích. Druhy, které se přistěhovaly, se pak stávají jejich nástupci v centrální oblasti.“ [Giddens 1997; 449] Připodobnění měst k ekosystému znázorňuje rozpad struktury společnosti vlivem příchodu nových jedinců, kteří nastoupí na místo v centru města, kde dosud žili původní obyvatelé. Ti se následně přesouvají na periferie a okraje. Tento proces je nekonečný, neustále se opakující, čímž dochází k dezorganizaci celé společnosti. Za autora současných teorií migrace je možné uvést Roberta Zolberga. Ten se společně s dalšími autory v díle *Global Migrants Global Refugees, problems and solutions* věnuje mezinárodní migraci a migraci jako globálnímu fenoménu, zaměřují se na tehdejší jev migrace do USA. Dle autora není mezinárodní migrace a její současný stav, ať už se jedná o dobrovolné a nucené pohyby migrace, následkem krize a jejich realizace jsou důležité pro blízkou budoucnost. [Zolberg, Benda: 2001: 1]

1.2.1 Jednotlivé teorie mezinárodní migrace

Neoklasické teorie – tato teorie je rovněž známá pod pojmem push-pull teorie, kde hlavní roli hrají dva typy faktorů - push a pull. Tyto faktory můžeme považovat rovněž za příčiny, jelikož jedny působí na jedince k odchodu ze země (push) a druhé působí opačně, lákají jedince ke vstupu do nové země (pull). Na push faktory lze nahlížet negativně, protože jsou vysvětlovány jako příčiny nutící jedince odejít ze země, nejčastěji se jedná o nízkou životní úroveň ve stávající zemi, nízkou pracovní poptávku, nedostatek ekonomických příležitostí nebo o politické důvody. To však nemusí hned znamenat jednoznačný odchod. K tomu, aby se jedinec rozhodl k emigraci, musí zvážit i pull faktory a vzájemný vztah mezi nimi. Za pull faktory, opačně vyjádřené pozitivní, jež lákají k přesunu, jsou zejména považovány protiklady push faktorů – vyšší životní úroveň, dostatek ekonomických a pracovních příležitostí, existence větší politické svobody. Jedinec dle této teorie zvažuje zisk mezi náklady na odchod a přínosy z nové země, následně se rozhoduje k emigraci do země, kde dosáhne co největšího zisku. [Demografie 2005a]

Makroteorie a mikro teorie – makro teorie pohlíží na migraci jako na proces vycházející z makroekonomických ukazatelů, mezi něž se řadí ekonomické rozdíly v příjmech mezi jednotlivými státy, rozdíly v oblasti nabídky a poptávky po zaměstnání, možnosti osobního rozvoje v zaměstnáních. Tato teorie je založena na konstelaci nabídek práce a výši kapitálu. Jsou vedle sebe země, kde je vysoká nabídka práce, ale malý kapitál a jsou země, kde je vyšší nabídka práce a vyšší kapitál. Lidé, pokud se rozhodnou pro odchod ze své původní země, odchází ze zemí s nižšími příjmy do zemí s vyššími příjmy. Pokles nabídky a růst mezd v chudších zemích a zároveň pokles mezd a růst poptávky po práci v bohatších zemích způsobí rovnost mezi jednotlivými zeměmi. „Makro teorie interpretuje migraci jako důsledek nerovnováhy v příjmech i na pracovním trhu v jednotlivých státech. Bude-li tato nerovnováha smazána, dojde podle autorů k eliminaci migrace.“ [Henig 2010b]

Mikro teorie nebere v potaz mezinárodní srovnání zemí, ale za hlavního aktéra v procesu migrace považuje samotného jedince. Jedinec podle této teorie zvažuje výdaje na cestu, časové náklady, náklady na hledání zaměstnání, učení se jazyku atd. se ziskem ze stěhování, s nabídkou práce v zemi, uplatněním individuálních schopností, platovým ohodnocením. Usiluje tak o co největší zisk. „Mikro teorie pak chápe migraci jako sérii individuálních aktů jedinců, kteří váží mezi náklady/výnosy migrace. Jejich rozhodování je ovlivněno asymetrií pracovních trhů v jednotlivých zemích.“ [tamtéž]

Teorie dvojího pracovního trhu - „Vychází z rozdělení pracovního trhu vyspělé země na primární a sekundární pracovní sektor. Primární je tvořen vysoce kvalifikovanými odborníky. Zaměstnání vyžadující vzdělání, dovednosti a specializované školení jsou poměrně stabilní. Sekundární pracovní sektor je naproti tomu tvořen nekvalifikovanými pracovníky. Je typický malou atraktivitou kvůli nízkým mzdám, často i špatným pracovním podmínkám, nestabilitě zaměstnání a v podstatě nulovým možnostem kariérního růstu. Mezinárodní migrace je důsledkem neustálé poptávky po pracovních silách ve vyspělých průmyslových zemích. Příčinami tedy nejsou push faktory v zemích původu, ale pull faktory v cílových zemích, především neustálá a pro ekonomickou strukturu vyspělých zemí i nezbytná potřeba pracovních sil z jiných zemí.“ [Vojtková 2005c] Zjednodušeně lze tuto teorii vysvětlit tak, že vyspělé země neustále potřebují nové pracovníky a tak je

získávají z méně vyspělých zemí, což je levnější řešení. Nový pracovník se nezačleňuje do společnosti, důležité je pro něj pouze platové ohodnocení, které je větší než kdyby zůstal na pracovním trhu ve své rodné zemi.

Historicko – strukturalistický přístup – tato teorie vychází z historických skutečností a zejména z Marxovy teorie o vykořisťování. Považuje mezinárodní migraci za proces ovlivněný národními politikami, kdy dochází k mobilizaci levné pracovní síly, existuje nerovnost mezi ekonomickou sférou a mocí země. Bohaté země nabírají levné pracovníky z chudých zemí, aby na tom vydělaly ještě více, tím dochází k vykořisťování. Pracovníci jsou neadekvátně ohodnocováni.

Teorie světových systémů – teorie světových systémů opomíjí zcela roli jedince, za důležitý považuje ekonomický, sociální a politický systém. Podstatou teorie je zásah rozvinutých kapitalistických zemí do chudých nekapitalistických oblastí, u nichž narušují pomocí náborem pracovníků jejich strukturu. „Hlavním argumentem je, že kořeny mezinárodní migrace jsou dány historicky, a to strukturou světového tržního uspořádání. Kapitalistické výrobní a ekonomické vztahy pronikly do (nekapitalistických) periferií, čímž vytvořily/předpřipravily mobilní pracovní populaci.“ [Henig 2010b] Tato tvrzení je možno aplikovat či pozorovat již v dobách rozvoje kolonií v 16. století, kdy státy tím, že obsadili jinou zem, získaly nové pracovníky.

Teorie sítí – pro migraci je typické vytváření nových kontaktů, nových vazeb, především mezi migranty, bývalými migranty a i jedinci, kteří zůstali v původní zemi. Pro potenciálního migranta je velmi důležité a podporující v jeho rozhodnutí navozování a posilování příbuzenských, přátelských vazeb a začlenění se do komunity v nové zemi. Čím více získá poznatků, zkušeností, tím méně rizik může očekávat. Imigranti mnohdy vytvářejí své vlastní komunity, v nichž se pohybují a vzájemně se podporují.

Institucionální teorie – tato teorie se přímo nezaobírá příčinami migrace, ale svou pozornost soustřeďuje na instituce či organizace napomáhající migraci. Jedná se především o dva typy institucí – subjekty napomáhající nelegální migraci a vládní či nevládní organizace poskytující pomoc migrantům. V prvním případě se jedná o protizákonné

jednání především za účelem vlastního zisku. Převážně jsou realizovány jako obchody s bílým masem, pohyb na černém trhu, svatby na oko, pašování či převádění přes hranice do zemí, u nichž je přísná migrační politika. Mnohdy rovněž dochází ke zneužívání, k vydírání, k vykořisťování jedinců. Naopak druhý typ v této teorii zastávají nevládní a neziskové organizace, které se zaměřují na poskytování poradenství v oblasti získání povolení k pobytu, v právních oblastech, v sociálních službách. Nezapojují se přímo do procesu migrace, pouze pomáhají udržovat migraci v legální formě.

Teorie kumulativní příčiny - „Podle teorie kumulativní příčiny (Cumulative causation) mění každý akt migrace společenský kontext, ve kterém se o migraci rozhoduje, a to často takovým způsobem, že další migrace se pak stává pravděpodobnější. V důsledku mezinárodní migrace nastávají změny v ekonomické, sociální i kulturní oblasti a to jak v zemi původu, tak v cílové zemi. V této souvislosti se mluví například o tzv. social labeling některých zaměstnání. Jde o to, že některé kategorie zaměstnání s vysokým zastoupením imigrantů, získají nálepkou zaměstnání nevhodného pro domácí obyvatele, což vede k další poptávce po imigrantech.“ [Vojtková 2005c]

Teorie migračních systémů – v této teorii je kladen důraz zejména na mezinárodní vztahy a kolektivní vyjednávání. Jednoduše lze vysvětlit jako existence dvou či více zemí, které mezi sebou udržují zvětšený kontakt a dochází ke vzájemnému vyměňování nejen pracovníků, ale i služeb a kapitálu. V dnešní době můžeme podobné vztahy vidět například v zemích patřících do Evropské unie, v nichž existují snížené nároky k zaměstnávání než například u jedinců přicházejících z tzv. třetích zemí. [tamtéž]

1.3 Druhy migrace

Migrace, jak už bylo řečeno, je označována jako proces stěhování občanů z jednoho státu do jiného, ať už s jakýmkoli úmyslem, příčinou. Rovněž není považována vždy za proces negativní, ale má i pozitivní stránky. Pokud se hovoří o příčinách migrace, musí se hovořit také o následném dělení na typy migrace. Migrace jako proces se rozděluje a dostává zvláštní přirovnání dle faktorů, důvodů jejího vzrůstu.

Nejzákladnější rozdělení je však již mnohem výše než je rozdělení dle příčin stěhování jedinců ze svých zemí do jiných. Primárně je migrace rozlišována na oblast imigrace a emigrace. Následně lze imigraci a emigraci rozdělit do již zmíněných typů. Problematika emigrace, popřípadě imigrace je však mnohdy spojována do jediného celistvého pojmu migrace. Emigrace či imigrace jsou pojmy, mezi nimiž je nejzřejmější rozdíl v pohybu občanů. V případě emigrace odchází jedinci ze svých rodných zemí do zemí nových, kde se trvale či krátkodobě usídlí. Naopak v případě imigrace se jedná o proces opačný. Jedinec je považován za imigranta, když přichází do nové země. O imigrantech a emigrantech se mluví podle pohledu země, pokud se jedinec stěhuje ze země, je emigrant. Pokud však na něj budeme pohlížet z úhlu pohledu země, do níž přichází, hovoří se o něm jako o imigrantovi.

1.3.1 Emigrace

Emigrace jako proces odchodu jedince ze země je pojmem často zmiňovaným dohromady s pojmy exil či vyhnanství. Ve všech případech se jedná o téměř totožnou problematiku. Emigrace je především dobrovolným jevem, ale exulantství, vyhnanství je procesem donucení k odchodu s vizí návratu. Z pohledu času je u emigrace důležitým faktorem dlouhodobost či dokonce trvalost odchodu, kdežto u vyhnanství je typické, že exulant neodchází ze země dobrovolně a chce se po skončení příčiny vyhnání vrátit zpět. Za push faktory podmiňující k rozhodnutí odejít ze země jsou nejčastěji označovány ekonomická situace země, nedostatečná pracovní poptávka, válečné a politické konflikty a revoluce, náboženská omezení a další běžné faktory. Jako další důležitý pojem spojený s emigrací je reemigrace. Reemigrace je termínem označujícím návrat emigranta do země, z níž kdysi odešel.

Míru emigrace nelze přisuzovat pouze jednotlivým zemím, lze ji vyjadřovat i za menší samosprávné celky, kraje, okresy, obce. Pro měření jsou využívány ukazatele emigrace vyjadřující statistiky stěhování. Hrubá míra emigrace vyjadřuje odchod emigrantů na 1000 obyvatel za určité časové období, index hrubé emigrace vyjadřuje počet vystěhování na počet přistěhování, index čisté emigrace vyjadřuje podíl odstěhovaných

jedinců. [Velký sociologický slovník 1996: 627-628] Při podrobnějších analýzách je možné vytvářet i typologii emigrantů na základě daných charakteristik, z nichž následně vznikají i migrační tabulky. Ty jsou následně využívány i pro jiné účely než je studium migrace.

1.3.2 Imigrace

„Imigrace (opak emigrace) je pojem, který obecně zahrnuje usazování obyvatel přicházejících ze zahraničí. Imigrace bývá v českém jazyce proto někdy označována jako přistěhovalectví. Imigranti jsou obyvatelé sousedních a jiných států, kteří hledají u nás uplatnění a emigrují z ekonomických, politických, náboženských nebo jiných důvodů.“ [Imigrace.cz 2012] Stejně jako u emigrace se jedná o velmi složitou problematiku, jíž je nutné z pohledu koncové země věnovat značnou pozornost, kdy je nezbytná legislativní úprava především u postavení imigrantů a jejich následné pozitivní integrace do většinové společnosti. Další velký zásah ze strany státu je bezesporu nutností v případech nelegální imigrace, přinášející s sebou nejen nárůst kriminality, ale i další sociální otázky. „Velký příliv cizinců do ČR ovlivňuje výrazně chod společnosti v oblasti sociologie, antropologie a mezinárodních vztahů. Pozitivní důsledky imigrace, například vzájemné obohacování jednotlivých kultur, jsou v porovnání s negativními důsledky imigrace zanedbatelné. Mezi nejčastěji zmiňované imigrační problémy patří:

- masivní navyšování požadavků na bytovou politiku,
- sociální problematika spojená s integrací cizinců,
- požadavky imigrantů na zaměstnanost,
- zvýšení drobné kriminality v souvislosti s imigrací.“ [tamtéž]

Imigrace je z pohledu státu větším problémem než emigrace. Stejně jako emigrace vyjadřuje atraktivitu země pro potenciální nové i stávající obyvatele, používají se podobné ukazatele (hrubá míra imigrace, čistá míra imigrace, index hrubé a čisté imigrace), a taktéž jako emigraci ji lze rozdělit dle různých faktorů. Rovněž je možno dělit i samotné imigranty do patřičných skupin. Nejběžnější rozdělení imigrantů je na legálně příchozí, opačně na nelegálně přicházející, nadále na krátkodobě pobývajících

jedince a žadatele o azyl, tedy azylanty a uprchlíky.

Legálně přicházející jedinci jsou ti, kteří přicházejí do země s cílem usadit se, najít si nové zaměstnání, popřípadě začít zcela nový život. Takovému jedinci stát podporuje v integraci do většinové společnosti různými náležitými integračními programy na základě daných legislativně upravených pravidel. Mnohdy nepřicházejí jen jedinci, ale rovnou celé rodiny a mnozí rodinní příslušníci, od nichž se očekává ekonomická pracovní aktivita.

Další skupinou legálních imigrantů jsou jedinci, pobývající v nové zemi jen na krátkou dobu. Převážně se jedná o pracovní imigranty, kteří přijíždějí za prací pouze na přechodnou dobu, jako jsou dělníci na stavbách či různí pracovníci na manuální práce. „Jedná se o částečně kvalifikované nebo nekvalifikované pracovníky. Do této kategorie spadají i mezipodnikové převody pracovníků, studijní stáže a podobné obory činnosti. Jedná se většinou o zaměstnance mezinárodních podniků, kteří předpokládají krátkodobé zaměstnání nebo studium v jiné zemi.“ [tamtéž]

Protikladem jsou samozřejmě jedinci, kteří migrují do země tajně, nelegálně, proti vůli státu. Nelegální migrace je stejně narůstajícím fenoménem jako samotný proces migrace, nutné je jej minimalizovat a potlačovat.

Doplňující skupinou jsou imigranti žádající v nové zemi o azyl, ať už z jakéhokoliv důvodu. Především jsou to jedinci uprchlíci utíkající ze své původní země s pocitem ohrožení života z důvodů politických útlaků, rasové nesnášenlivosti či netolerance náboženství.

1.4 Typy migrace

Migrace má vždy nějaký původ, vždy najdeme nějakou příčinu, proč v určité chvíli stoupá. Jednoduše ji lze rozdělit pouze na imigraci a emigraci, kde je hlavním kritériem směr migrace, zda ze země či do země. Přesto se jedná o proces, který je podmíněn i řadou faktorů. Především se jedná o faktory sociální, politické nebo

ekonomické povahy. Významným vlivem přispívá i celkově jiné, mnohdy lepší, kulturní prostředí země, kam má emigrant namířeno. Přesuny obyvatel mají tudíž velký vliv na ekonomický a sociální rozvoj celého světa. Podle příčin a podmíněnosti rozhodnutí změny svého dosavadního místa bydliště se rozlišují typy migrace. „Rozhodování migrantů a v konečné fázi jejich chování je velmi složitý proces, který podléhá množství různorodých, nezávislých, ale většinou vzájemně podmíněných faktorů. Ty se často váží ke třem prostředím: místu migrace, cílovému místu imigrace i tranzitním zemím, skrze něž migrant pouze prochází. Do hry např. kromě strukturálních parametrů, vázaných na samotné migranty (např. pohlaví, věk, vzdělání, zdraví apod.), vchází geografická poloha, socioekonomická situace v krátkodobém i dlouhodobém pohledu, migrační politiky, migrační historie daných zemí (včetně usedlých diaspor), míra tolerance, respektive stupeň xenofobie majoritních populací vůči cizincům, ale např. i náhoda a souběh dějinných okolností.“ [Drbohlav 2003a]

Migrace je dle portálu demografie rozdělována do několika typů na základě patřičných kritérií. Za nejprimárnější je považováno dělení dle lokalit, konkrétně rozdělení na migraci mezinárodní a vnitřní. [Demografie 2005a] O vnitřní se hovoří v souvislosti pohybu uvnitř státu, kraje či společenství a lze na ni nahlížet nadále z pohledu stěhování z místa na místo nebo z hlediska regionu. Vliv mají rovněž i neustále se vytvářející a rozšiřující nadnárodní uskupení, jako jsou například Evropská Unie a Unie afrických států, kdy se při stěhování v rámci hranic těchto společenství používá pojmu interní migrace. Rovněž lze použít dělení podle stěhování z jednoho kontinentu na jiný na typ kontinentální a mezikontinentální. [Henig 2010b] Nadále dle příčin můžeme rozlišovat migraci dobrovolnou (za prací či rodinou) a nedobrovolnou (ztížení životních podmínek, přísný politický režim), neboli nucenou. Významným kritériem je taktéž i otázka času. Typ permanentní trvalé a dočasné migrace se používá při porovnávání délky pobytu v nové zemi. Neméně významným pojmem v konceptu migrace je i neustále se rozvíjející transnacionální migrace a pracovní migrace.

„Podle studie se ve střední a východní Evropě jedná především o migraci ekonomickou nebo za účelem sjednocování rodin. Typická je pro tento region

migrace za prací, a to i za cenu „lidské devalvace“ - tj. podhodnocování své kvalifikace. K dalším společným znakům migrace ve střední a východní Evropě patří i snaha migrantů koncentrovat se do měst a do pohraničí. Malá a neobjektivní informovanost obyvatelstva o problémech migrace (jak pozitivních, tak negativních), dává vzniku xenofobie. Adaptace imigrantů není v tomto regionu příliš podporována skrze institucionální systém a rovněž politická práva imigrantů jsou velmi limitována.“ [Drbohlav 2003a]

1.4.1 Mezinárodní migrace X vnitřní migrace X interní migrace

Již samotný název „**mezinárodní migrace**“ naznačuje, o jaký typ migrace se jedná. Každý bezesporu vyvodí, že se jedná o proces stěhování z jednoho státu do jiného. Migrant v tomto případě opouští svou dosavadní, mnohdy rodnou zem, a odchází za novým trvalým pobytem do jiné země, víceméně lepší, pro něj atraktivnější. „Mezinárodní migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu, OSN stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu.“ [Demografie 2005a] Pokud bychom se zaměřili na důvody stěhování z jedné země do jiné zcela neznámé, našli bychom stejné faktory jako u jakékoliv jiné migrace. Za nejdůležitější se obecně považují příčiny sociálního, ekonomického, politického či psychologického charakteru, které přinášejí totožné dopady rovněž i na novou zemi. „Lidé opouštějí své původní prostředí (vesnici, město, zemi) z různých důvodů. Patří mezi ně ty ekonomické až po ty, které brání holý život člověka. V každém případě lidé mění své prostředí až tehdy, pokud jejich původní nenaplnuje jejich životní potřeby. Migrace je naplněním potřeb, mezi které patří potřeba zajištění potravy a života, jistoty, ale také seberealizace.“ [Kocourek 2010c: 10] Velkým vlivem rovněž působí kvalita života v nové zemi, politická orientace a otevřenost celého státu vůči novým kulturám, kde je otevřená migrační politika. Mnohdy odchází jedinci do nové země jen z důvodu zvýšení sociálního statusu, získání nových kontaktů a nových zkušeností, nabytí ekonomického i sociálního kapitálu. Sociální kapitál je nejvíce ovlivněn především jak negativními, tak i pozitivními zážitky, jimiž jedinec prochází, zkušenostmi a osobami, s nimiž se migrant v průběhu pobytu v nové zemi setkává. Mnozí tito migranti po určité době změní své rozhodnutí a odchází

zpět do původní země, nebo se naopak začlení do nové společnosti a zůstávají v nové zemi natrvalo. „Obecně jsou migrační trendy ve světě charakterizovány dvěma základními směry migračních pohybů: **Jih-Sever a Východ-Západ.**“ [Demografie 2005a]

Podobným typem jako je mezinárodní migrace je stěhování neboli migrace v rámci jednoho státu mezi územními jednotkami. Protipól mezinárodní migrace a vnitřní migrace spočívá v tom, že jedinci překračují nikoli hranice státu, ale pouze hranice samosprávních celků v rámci státu. Jedinci se stěhují mezi kraje, okresy nebo obcemi. Proces **vnitřní migrace** je založen na stejném principu jako samotná mezinárodní migrace, příčiny jsou rovněž v mnoha případech totožné. Přesto lze najít rozdíl ve sledovatelnosti pohybu jedinců v rámci země, které je snazší než u mezinárodní migrace. Tento pohyb je pro jedince obecně jednodušší, pro stát lépe sledovatelný a celkově četnější. Uvnitř státu mění lidé své působiště snadněji, v jejich rozhodnutí nestojí mnohé překážky, jaké řeší jedinci při rozhodnutí opuštění rodné země. Odpadá problém žádání o trvalý pobyt či povolení k dlouhodobému pobytu v nové zemi, důležitou roli nehraje ani opuštění blízkých, integrace do zcela neznámé nové kultury a mnoho dalších migračních dopadů. V rámci státu mění jedinci místo bydliště z různých důvodů, nejvíce lze vyzdvihnout především důvody ekonomického charakteru, popřípadě ekologické podněty, na něž se v posledních letech klade stále větší důraz. V současném ekonomickém poklesu více nabývají vlivu ekonomické příčiny, kdy se lidé stěhují do oblastí s větší pracovní poptávkou, kde mají větší šanci nalézt nové zaměstnání. Z pohledu historického vývoje migračních proudů byla v období rozvoje industrialismu podporována urbanizace, nyní je naopak upřednostňován proces opačný. Žití na venkově, menších městech či v blízkých oblastech velkých měst přináší lepší kvalitu života, s čímž souvisí i ekologické podmínky. Nemalým vlivem přispívají neustále se zvyšující náklady na život ve městech. „Z města se musí odstěhovat ti, jejichž ekonomická situace a příjmy nepostačují k pokrytí životních nákladů ve městě. Město je příliš drahé na to, aby zde mohli uspokojit svoje životní požadavky a potřeby, například získat kvalitní a cenově dostupné bydlení.“ [Šimon 2011: 2] Současný fenomén stěhování nezávislých mladých lidí do měst doprovází odchod středních generací mimo města. Lidé se stále častěji

rozhodnou žít na venkově, poblíž velkého města, kam dojíždí za pracovními příležitostmi. Z toho lze vyvodit fakt, že starší lidé žijí více na vesnicích, venkovech, mladí lidé více ve městech, ale ti se poté stěhují rovněž na venkov. Tento typ migrace posilují také neustále se rozrůstající satelitní městečka.

Interní migrace by mohla být charakterizována jako spojení typů mezinárodní a vnitřní migrace. Interní migrací bývá označován proces stěhování mezi státy, které patří do jednoho nadnárodního uskupení. Lidé se na jednu stranu stěhují ze země do země, ale na druhou stranu i rovněž v rámci uskupení společenství států. Již od dob prvního vzniku státních společenství a organizací je proces migrace těmito celky ovlivňován. S rostoucím počtem států spadajících do těchto organizací nabývá migrace rovněž nových podob. V dnešní postmoderní době jsou státy ve své politice ovlivňovány již samotným náhledem celého společenství na problematiku migrace, podporou migrační politiky i ulehčením procesu stěhování. Pokud stát patří do určitého společenství a daná migrační politika to umožňuje, tak je ulehčen obyvateli členských států pohyb po daném společenství. Nejzřejmějším příkladem evropských zemí je vznik Evropské Unie se současným počtem 27 členských států. V rámci celé unie je ulehčen pohyb mezi státy a s tím i celkové možnosti cestování a stěhování. „Paralelně s tímto vývojem začala být od osmdesátých let oblast migrace a azylu předmětem integračních snah Evropské unie. Mezi oblastmi, kde je už spolupráce na úrovni EU rozvinutá, patří společná kontrola hranic, sjednocování azylového systému nebo povolení k trvalému pobytu. V posledních letech se navíc usiluje o spolupráci v oblasti řízení pracovní migrace, řešení problému přítomnosti neregulérních migrantů nebo o kooperaci se třetími zeměmi za účelem lepšího propojení migrace a rozvoje.“ [Migraceonline.cz 2003c] Velkým zlomem pro volnější pohyb přinesl taktéž Schengenský prostor, do kterého patří velké množství evropských států. Premisa Schengenského prostoru je založena na možnosti pohybu i mimo oblasti, kde je prováděna hraniční kontrola.

„V pozadí uzavření dohody stojí snaha dosáhnout tří cílů:

- Zjednodušení mezistátního pohybu občanů zrušením kontrol na vnitřních hranicích mezi členskými státy.

- Zajištění minimalizace rizik spojených se zrušením kontrol na vnitřních hranicích.
- Vyhnout se strukturálnímu konfliktu v rámci ES.“ [Demografie 2005b]

Cílem Schengenské dohody je tudíž zjednodušit pohyblivost mezi státy a omezit problémy vznikající hraničními kontrolami. Usnadnění pohybu způsobuje větší nárůst migrace, o níž se může i v této souvislosti hovořit jako o fenoménu. Přesto státy nemohou zmírňovat svou migrační politiku, naopak je nutné se zaměřit na nové vznikající faktory, jelikož vzrůstá i opačný problém nelegální migrace.

1.4.2 Dobrovolná X nedobrovolná, nucená migrace

U **dobrovolné migrace** se jedná o svobodně rozmyšlený pohyb, kdy jedinec nebyl ve svém rozhodnutí jakkoli ovlivňován. Podnětem může být pro migranty cokoli, především je za dobrovolnou migraci označována migrace pracovní nebo transnacionální. Jedinci svobodně odchází za možnostmi, které ve své zemi nepocítují. Odchází za možností lepšího studia, poznání nových zvyklostí, kultur, navázání nových sociálních kontaktů a z mnoha dalších příčin. Podstatou dobrovolné migrace je svobodná vědomá volba změnit své místo bydliště.

V opačném případě **nedobrovolné migrace** je jedinec podněcován k odchodu, aniž by sám chtěl svou zemi opustit. Podněty mohou být jak ekonomické, ekologické, náboženské, tak i v dnešní době velmi zřejmé v zemích s násilnými nepokoji podněty politického charakteru. Migranti v těchto případech odchází mnohdy s cílem zachránit si svůj život, s čímž souvisí problematika uprchlictví. U případů, kdy je migrační politika přísně omezena, dochází mnohdy k nelegálním útěkům, nelegálnímu pohybu a obchodu se samotnými migranty.

Podle antropologa Heniga lze nadále nedobrovolnou migraci rozdělit dle velikosti míry podnětu k nucenému stěhování na **vnucenou** a **vynucenou**. „*Vnucená* migrace je vyjádřením nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, kdy má někdo moc a sílu vnutit druhé straně migrovat. O vnucené migraci hovoříme například v průběhu válek, kdy

dochází k masovému vyhánění obyvatel. Jiným příkladem může být vnučená migrace v důsledku sociálního inženýrství (např. masové vnučené přesuny obyvatelstva v Čínské lidově demokratické republice při stavbě přehrady Tři soutěsky znamenaly vystěhování více než 1 milionu obyvatel).“ [Henig 2010b] O problematice *vynucené* migrace se lze zmínit v souvislosti s nepříznivými životními podmínkami, jako je nedostatek potravy v určité oblasti, riziko zemětřesení a ekologických katastrof. [tamtéž]

1.4.3 Krátkodobá X dlouhodobá migrace

Z pohledu délky pobytu a času stráveného mimo své rodiště se rozděluje proces migrace na **krátkodobou** a **dlouhodobou**, popřípadě **trvalou** a **dočasnou**. Jednoduše lze vysvětlit, že trvalý imigrant je jedinec, který odchází ze své země navždy, neuvažuje o návratu a v novém místě bydliště setrvává do konce života. Protipól dočasná migrace je z pohledu času pouze krátkodobou variantou stěhování. Tento typ může být spojen i s dalším typem, a to s pracovní migrací, v níž jedinci mnohdy odchází za prací jen na určitou krátkou dobu. Patří sem taktéž sezónní práce, studium v zahraničí a za krátkodobou migraci by mohlo být považováno i exulantství, kdy jedinec odchází ze své země z nesvobodného rozhodnutí s cílem jednou se do své země vrátit zpět.

1.4.4 Transnacionální migrace

Mluví-li se o migraci jako o moderním sociálním fenoménu, nesmí být zapomenut rovněž její typ transnacionální migrace. Tento typ je především zřejmý pro moderní a postmoderní společnost, a to tím, že jsou v něm podporovány nové i staré interakce a vazby s původním zázemím. Jednoduše ji můžeme taktéž vysvětlit jako přestěhování do jiného místa, regionu nebo státu, doprovázené neustálým kontaktem a udržováním sociálních vztahů v původním místě bydliště. Migranti si zachovávají své vazby, kontakty a identity, ale zároveň si i osvojují návyky z nové kultury. Jedná se o úspěšné začlenění do nové společnosti, zatímco jsou i upevňovány staré vazby k zemi, ze které jedinci odešli. Transmigranti mají jeden domov a jedno zázemí ve staré zemi a jedno nové zázemí v nové zemi. Pojem transnacionální migrace vychází z pojmu

transnacionální a z pojmu migrace, základem je spojení do transmigrace. Lidé nepřestávají mít zájem o dřívější místo, zajímají se jak o nové místo působiště, tak i o rodné místo. Transnacionální lze vysvětlit jako charakteristiku jevu, který zasahuje zároveň do více států zároveň. Transmigrace spojuje více států dohromady, aniž by došlo k převaze jedné kultury nad druhou. Lidé žijí ve dvojím světě. „Jako transmigranti jsou tím pádem označováni přistěhovalci, kteří vytvářejí a udržují rodinné, hospodářské, náboženské, politické a jiné formy sociálních vztahů napříč hranicemi národních států. Životní svět transmigrantů – svět, ve kterém jednají, přijímají rozhodnutí a v němž jsou formovány jejich identity – se takto zakládá na sítích sociálních vztahů, které propojují místa nacházející se ve dvou nebo více národních-státech a vytvářejí tak transnacionální sociální pole.“ [Szaló 2007; 118]

Jak už bylo dříve řečeno, transmigrace je považována za projev modernity. Její postavení jako fenoménu je podmiňováno neustále se rozšiřující globalizací. Tím, že se rozšiřují globální média, rozšiřují se možnosti dopravy, podporují se mezinárodní vztahy, pocit provázanosti a pospolitosti, nabývá transmigrace podobu fenoménu a narůstá počet transmigrantů. „Přeshraniční vazby se odehrávají v rovině ekonomické, sociální, kulturní nebo politické. Dvojazyčnost umožňuje transnacionálnímu migrantovi snadnější pohyb mezi dvěma kulturními prostředími. Klasickým ekonomickým rysem transnacionálního chování je pravidelné zasílání peněz (remitancí), dalším je podnikání v obou zemích. Sociální vazby udržují transnacionální migranti dopravní cirkulací, telefonickými hovory či spojením přes internet. Krajanské organizace a nevládní společnosti umožňují udržovat vazby kulturní, mohou ale napomáhat i v přeshraničním podnikání či politické aktivitě. Každodenní informace ze země původu získávají migranti také díky celé řadě transnacionálních médií (televize, tiskoviny). Emigrační státy si začaly postupně uvědomovat ekonomickou důležitost remitancí, a proto se snaží udržet přízeň svých původních občanů. Nabízí jim dvojí občanství či je podporují v tom, aby do své původní země finančně investovali. Do transnacionalizace jsou tak zapojeni občané, nevládní organizace, nadnárodní firmy i politické instituce.“ [Pospíšilová 2009] Vznik pojmu transnacionalizace je možné spojovat s rozvojem industrialismu a kapitalismu.

V kapitalismu jde o podstatu rozvoje obchodu, vzniku celosvětového obchodu, vlivu kapitálu a práce. Dochází k přeshraničnímu proudu práce, zaměstnanců, lidí, informací, zboží. Kapitalismus je považován za původce sociálních a ekonomických změn v rozvinutých zemích, které se dotýkají především nižších tříd, či vrstev. [Szaló 2007; 33]

Velkým vlivem na rozšiřování transmigrace působí otevřenost zemí a celková podpora národnostních menšin uvnitř států. Na druhou stranu však transnacionální migraci nepodporují nacionalistická hnutí s vizí státu tvořeného pouze jedním národem. Transmigraci nelze taktéž spojovat s asimilačními teoriemi. Transmigrace je podporována zejména multikulturními nebo interkulturními společnostmi. „Transmigranti jsou souběžně zapleteni do různých podob procesů nacionalizace a transnacionalizace, protože jsou začleněni jak do každodennosti životního světa Západního centra, tak do životního světa postkoloniální periferie. Jsou paralelně začleněni jak do transnacionálních procesů kapitalismu a transnacionálních sociálních sítí, tak do procesů nacionalizace jejich původního i nového domova.“ [Szaló 2007; 59] „Deteritorializované sociální prostory jsou polem sociálních změn a kulturních konfliktů.“ [tamtéž; 63]

Nacionalistické teorie zdůrazňují pevně ohraničené hranice státu, proti čemuž stojí otevřenost státu. Pokud je však stát až příliš otevřený a nemá dostatečné omezení v migrační politice, dochází k oslabení jeho funkcí. Ztrácí svou pozici a nenabývá podstaty národního státu.

1.4.5 Ekonomická pracovní migrace

S nástupem moderních společností rostly nejen celkové možnosti obyvatel, z pohledu migrace rostly především ekonomické faktory. Postupem času nabývaly takových rozměrů, že v dnešní době je považována ekonomická pracovní migrace za nejvíce rozšířený typ migrace. Často je pojem pracovní migrace zaměňován s celistvým pojmem migrace. Pracovní důvody migrace jsou mnohdy nejpodstatnější jak pro mezinárodní, interní či transnacionální migraci. Můžeme na ní nahlížet rovněž jak

z dlouhodobého, tak i z krátkodobého hlediska. Přestože je však pracovní migrace hojně rozšířena, ne vždy je kladně přivítána. Na jednu stranu je příchod pracovních migrantů ze zahraničí pro zemi přijatelný jako příchod levnější pracovní síly a nárůstu ekonomické prosperity, na druhou stranu ale může být rovněž negativní z pohledu nezaměstnanosti většinové populace dané země. „Masivní příliv imigrantů může mít vliv především na trh práce, respektive výši nezaměstnanosti a velikostí reálných mezd. V případě analýzy dopadu imigrace na trh práce je třeba brát v úvahu rozdělení imigrantů na kvalifikovanou a nekvalifikovanou pracovní sílu. Takové rozdělení je možné podle úrovně odbornosti imigrantů, kdy ukazatelem odbornosti imigrantů může být dokončené vzdělání. Zatímco příliv nekvalifikovaných pracovních sil v podobě imigrantů se může jevit pro stát jako výhodné (bude zaplněn pracovní trh v oborech, které nechce starousedlík provádět), tak příchod kvalifikovaných imigrantů je obvykle chápán jako újma pro cílový stát a jeho obyvatele.“ [Imigrace.cz]

„Pracovního migranta lze úzce definovat jako osobu, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo budoucího zaměstnavatele, dále to může být osoba, která vstoupila do země samostatně za účelem nalezení práce v zahraničí. Pracovní migraci lze dělit na různé typy dle trvání - dlouhodobější úvazky, sezónní práce, příhraniční pracovní aktivity atd. Lze sem zařadit i fenomén "brain drain" (odliv mozků), který je pro střední a východní Evropu typický.“ [Demografie 2005a] Na imigranty přicházející za účelem zaměstnání je možné tedy pohlížet jak negativně, tak i pozitivně. Pozitivně přispívají především zaměstnavatelům, jejichž náklady na mzdy u těchto pracovníků jsou bezesporu nižší než u domácích pracovníků, kdy imigranti vykonávají především těžkou manuální práci. Nelze však opomenout rovněž fakt, že nízké mzdy z těchto zaměstnání často překročí mzdy, které by zahraniční pracovníci dostali ve svých zemích na mnohem vyšších pozicích. Negativní stránka mezinárodní pracovní migrace vyplývá ze samotného negativního pohledu a zakořeněných předsudků. Největší rozdíl je možné pozorovat u rozlišování pracovníků přicházejících ze zemí Evropské Unie a pracovníků z tzv. třetích zemí, pro něž platí při zaměstnávání rozdílná pravidla. Pod vlivem interní migrace jsou upřednostňováni jak společností, tak i státem jedinci

ze zemí EU. Jedinci ze zemí třetího světa jsou následně znevýhodňováni už tím, z jaké země přicházejí a jaký daná země má charakter. Velkým vlivem k negativnímu náhledu zejména na jedince ze třetích zemí přispívá i předsudek kriminálního jednání těchto lidí.

U mezinárodní pracovní migrace je nejpodstatnější vnímání zahraničních pracovníků, od kterého se následně odvíjí celkový postoj k pracovní migraci.

1.5. Kulturní rozpory a dopady migrace

Migrace jako přirozený jev přispívá velkou měrou ke změně společnosti, má velký vliv jak na zemi, do které jedinec přichází, tak i na samotného jedince. Migrační pohyb značně ovlivňuje nejen strukturu migračních zemí, ale i to, jak se imigrant do země začlení. Ve světě se setkáváme jak se státy, které uplatňují svobodu pohybu a neomezenou mobilitu, také však stále existují země, kde jsou velmi přísně uplatňována pravidla proti odchodu svých obyvatel. Omezená svoboda pohybu má pak nejen za následek nerovné postavení jedinců a růst nerovností, ale i rozšiřování negativního jevu nelegální migrace. Souhrnně migrace nejvíce působí na oblast ekonomiky, demografického uspořádání, v oblasti sociálních a kulturních vazeb a pro úspěšné začlenění imigrantů musí být vytvořena a uplatňována příslušná integrační pravidla.

U otevřených zemí může být negativně chápán velký příliv levné pracovní síly, jenž je podnikateli uvítán. Naopak levná pracovní síla může být vnímána jako účinný rychlý nástroj pro ekonomický přínos země. Za malé náklady na mzdy je vykonáno množství práce. Vliv celosvětové ekonomické krize přináší sice zvýšení nezaměstnanosti, ale i přesto zůstává nadále mnoho zaměstnaných cizinců. Jako další výhoda i nevýhoda je považován odchod vysoce vzdělaných pracovníků a tzv. inteligence do země s více příležitostmi, kdy je výhodou především pro země, kam má jedinec namířeno. Naopak negativně působí tento typ odchodu pro země, ze kterých „elita“ emigruje. Běžně používaný termín tzv. odliv mozků je spojován s dalším pojmem „mrhání mozků“, kdy vzdělaní jedinci odchází za „podřadnější prací“ do jiné země za účelem

vyššího výdětku, který mnohonásobně převyšuje mzdu z jeho původního zaměstnání. Pro imigrační zemi znamená příchod vzdělaných pracovníků získání nových zkušeností, možností, poznatků a vědomostí k uplatnění nejen v oblasti ekonomiky, ale i pro uplatnění v jiných oborech. Země příchodem získává nové schopné vysoce kvalifikované a vzdělané pracovníky. Ne vždy se však vysoce kvalifikovaní jedinci uplatní ve svém oboru, proto jsou nuceni zastávat jiné méně kvalifikované pozice. Opačným příkladem je však i příchod nevzdělaných jedinců, mnohdy sociálně slabých, kteří práci nemohou najít nebo si jí neudrží a stávají se pro společnost problémovou marginální skupinou. Negativem moderních společností je oproti legální migraci nelegální migrace. Ta je přínosem pro zaměstnavatele a pro zprostředkovatele práce, nikoli však pro stát a samotného jedince. Stát nelegální migrací přichází o výnosy z daní a jedinec je mnohdy vykořisťován tvrdou prací za velmi malou mzdu. Nelegální migrace nepůsobí však jen v ekonomické oblasti, s nárůstem politických revolucí ve světě se stává aktuálním tématem. U případů, kdy je migrační politika přísně omezena a lidé se cítí ohroženi, dochází mnohdy k nelegálním útekům, nelegálnímu pohybu a obchodu se samotnými migranty.

Velmi stresující dopad má však i samotné opuštění domova a příchod do nové země. „Migrace a exil jsou jedna z nejdůležitějších témat dnešního světa: lidé pořád musí opouštět své domovy kvůli válkám a etnickým čistkám a musí se více či méně dobrovolně vydávat na cestu. Ve světě, jemuž stále vládnou národní státy a globální korporace, vytváří migrace mobilní a hybridní identity. Traumata, nostalgii a vyloučení ze společnosti vyvažují pocity plurality, kosmopolity a oslavy jiných kultur. Příběh migrace se tak bude odvíjet dál, dokud budou lidé na světě žít.“ [King 2007; 13] Tím, že jedinec přichází do nové země, samozřejmě poznává nové prostředí, ale zároveň jsou na něj vyvíjeny společenské tlaky a dopady neznáma. A jelikož nyní žijeme v globalizovaném postmoderním světě, jsme neustále vystavováni různým změnám. Migrace jako projev globalizace předpokládá žití více národnostních menšin v jedné společnosti vedle sebe. Na jednu stranu existují vize homogenosti světa a potlačení sociálních nerovností, na druhou stranu jsou podporovány rovněž i společnosti heterogenní, v nichž mnohdy vznikají kulturní konflikty. Podpora multikulturalismu

a interkulturalismu nabývá stále větších rozměrů, přesto v různých společnostech existuje i přesvědčení, že imigranti a národnostní menšiny by měly žít zcela dle návyků společnosti nové země. Podporuje se celistvá asimilace imigrantů.

Pro jedince příchod do nového prostředí znamená ocitnutí se ve zcela novém mnohdy neznámém prostředí. Ať už s podporou nebo bez podpory vlastní komunity se musí vyrovnat s novým stylem oblékání, s novým typem stravy, s jinými sociálními návyky. Kultury se vzájemně liší taktéž v oblasti morálky, náboženství, tradicích, zvycích. Nemalou komplikací je také neznalost jazyka. Imigranti lehce podlehnou kulturnímu šoku, který těžce bez podpory zvládají. Tento šok přetrvává u každého jinak dlouhou dobu, každý se s ním jinak vyrovnává a u každého jedince nabývá různé intenzity. Nové situace zvládají lépe děti oproti dospělým, kteří byli více navyklí na dřívější životní styl a způsob života. [Kocourek 2010c: 11] S novým místem žití se nastolují taktéž nové sociální kontakty, vztahy, nové sociální vazby. Postupem času se naučí imigranti jednat, tak jak se od nich očekává, naučí se komunikovat, porozumí nové společnosti. „Zmíněné procesy jsou silně ovlivněny tím, jak dlouho člověk na území cizí země žije, v jakém je sociálním prostředí, kolik je mu let, v jaké situaci je jeho rodina, jaké jsou vztahy mezi majoritní společností a komunitou migrantů, jaké jsou jeho osobní vztahy s majoritou, jaká je osobnost člověka samotného. Ať už je však člověk jakýkoli a v jakémkoli cizím prostředí, musí v nově navazovaných vztazích překonávat, kromě osobních bariér, také bariéry interkulturních rozdílů. Člověka již nestačí hodnotit jen podle toho, „jestli je melancholik, choleric, lenoch, pracant“, ale také podle toho, z jaké kultury pochází, jakou tradici s sebou přináší.“ [tamtéž] Pozitivum míchání kultur je možné vidět i v prolínání kulturních zvyků, obohacování o nové poznatky. Přistěhovalci se naučí novostem, ale zároveň učí novosti i majoritní společnost. Podle možností se z imigrantů stávají rovnocenné a nezávislé osoby.

„Znáte ten pocit, když jste ve svém bytě, probudíte se v noci a putujete do ledničky, abyste něco dobrého zakousli? I když je černočerná tma, nemusí člověk ani rozsvěcet. Celým bytem klidně projde poslepu, tak si na něj už zvykl.“

Jaká je to však změna, když se přestěhuje do bytu nového. Najednou zjistí, že se nemůže po bytě pohybovat tak rychle, že stále do něčeho naráží, že se stále snaží sahat na místo, kde byl ve starém bytě vypínač, ale místo toho, aby rozsvítil, špiní bílou zeď v bytě novém. Teprve teď si uvědomí, jak byl na svůj starý byt zvyklý, na jeho prostor, na to, kde ho co čeká. Teprve tehdy, když se ze svého původního bytu odstěhuje.

Podobně je tomu s orientací člověka ve společnosti. Teprve, když opustí svou rodnou zem a dostane se do cizího prostředí, začne vnímat rozdíly mezi rodným a novým prostředím. Co člověku přišlo kdysi přirozené, v novém prostředí nemusí platit, také zde člověk naráží na mnoho nových skutečností - stejně jako v novém bytu.“ [tamtéž]²

2 Psáno kurzívou v originále.

2 Multikulturalismus a interkulturalismus

2.1 Multikulturalismus proti interkulturalismu

S nástupem moderních společností a rozšiřováním globálních vlivů se objevují rovněž i nové pojmy, které se snaží vysvětlit novou podobu společností. Za tyto vcelku nové pojmy by mohly být označeny i pojmy multikulturalismu a interkulturalismu, přestože míchání kultur probíhá již od pradávných dob, podobně jako proces migrace. „Migrace tedy byla a emigranti jsou přínosem, neboť vždycky emigrují ze země do země ti schopnější, aktivnější, „mobilnější“, mladší a více kvalifikovaní lidé. Je-li jich ale příliš mnoho a přestěhují-li se v krátké době, neadaptují se, ale naopak podstatně mění jak svoje chování, tak i prostředí a kulturu země, do které přišli a kde se usadili.“ [Šiklová 1998; 40] Jelikož migrace souvisí především s otevřeností zemí a s její tolerancí vůči imigračním menšinám. A mluví-li se o otevřenosti zemí, nesmí být nezmíněny multikulturní a interkulturní formy společností, kdy žije více národnostních skupin vedle sebe v jedné zemi. „**Multikulturalita**, prostor setkávání příslušníků různých kultur je naprosto přirozeným jevem, který existuje na naší planetě vlastně od nepaměti a má naprosto konkrétní důsledky v životě člověka, velmi výrazně ho ovlivňuje.“ [Kocourek 2010c: 6] Multikulturalita znamená: „vytvoření přátelského prostředí a vzájemného respektu pro soužití lidí různých etnik a národností. Vychází z předpokladu, že všechny kultury mají vzájemně srovnatelnou hodnotu a jsou si rovny a že soužití nositelů různých kultur vede k vzájemnému plodnému obohacení“ [Šišková 1998: 198] Na multikulturalismus se může pohlížet z více úhlů pohledu, může být brán jako ideologie zabývající se prostředím, kde žije více kultur vedle sebe, může být na něj však nahlíženo i jako na hlásání, že soužití kultur má kladné hodnoty a působí na společnosti pozitivně. [Kocourek 2010c: 6]

Označuje-li se jedna společnost jako multikulturní, může být jiná označena jako interkulturní. **Interkulturalismus** jako ideologie je v podstatě založena na stejných základech jako multikulturalismus. Hlavním rozdílem je však přístup

k příslušníkům menšin a budování vztahu mezi majoritní společností a menšinami. Majoritní společnost vidí v nových imigrantech něco neznámého, odlišujícího se od nich, vidí a vnímá je jako někoho, kdo přichází z daleka, mnohdy z exotiky. “V očích společnosti, která ho přijímá, ztělesňuje takový přistěhovalec jakýsi návdavek odlišností, a tím i přemíru jinakosti. Tento návdavek odlišností (v množném čísle) lze zjednodušeně rozčlenit do čtyř skupin: na odlišnosti týkající se jazyka, zvyklostí, náboženského vyznání nebo etnika. Jinými slovy, cizí příslušník je považován za odlišného buď proto, že mluví jiným jazykem (a možná ani nemluví odpovídajícím majoritě), nebo protože se liší zvyklostmi a tradicemi své původní země, nebo také proto, že vyznává jinou víru (ne však ve smyslu dnes již slabého kontrastu mezi vírou katolickou a protestantskou, nýbrž ve smyslu silného kontrastu mezi křesťanstvím a islámem), a konečně i proto, že může pocházet z odlišného etnika (černého, arabského atd.)” [Sartori 2005; 65]

A v čem tedy tkví hlavní rozdíl mezi multikulturalismem a interkulturalismem? V multikulturální společnosti žijí majorita a menšiny vedle sebe bez vzájemné podpory, mnohdy s vizí totální asimilace. Naopak v interkulturální společnosti jsou vzájemné vztahy mezi jedinci podporovány, kultury se podmiňují, aktivně se rozvíjí vzájemná spolupráce. “Interkulturální společnost naproti tomu aktivně podporuje vzájemné vztahy mezi majoritou a menšinovými skupinami. Základními stavebními kameny interkulturální společnosti je respekt k odlišnostem, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů a aktivní úsilí o vyvarování se negativních předsudků a stereotypů.” [Potočková 1998; 33]. Interkulturalismus je založen na interkulturálním setkávání, na vzájemné výměně s cílem potlačení dominantního vlivu majoritní kultury. “Obecně řečeno, **hovoří-li se o interkulturálním**, nemáme na mysli upozorňování na mnohost a její vyzvedávání, ale **vzájemnou mezikulturální výměnu, intenzivní setkávání, které má za následek změnu a proměnu či vznik či ztrátu původní kulturní identity příchozího či domácího. O tom všem může být interkulturální výchova, jejím předmětem je multikulturální prostředí a interkulturální setkávání.**”

[Kocourek 2010c: 18]

2.2 Dopady multikulturálního uspořádání

Jak už bylo dříve nastíněno, vnitřní uspořádání společnosti v souvislosti s multikulturalismem, popřípadě interkulturalismem, je ovlivněno otevřeností zemí a přístupem k procesu migrace. Pro moderní společnosti, respektive postmoderní společnosti je především právě typické míchání kultur a vzájemné obohacování. „Tento trend se nedá zastavit, a tak nejnvhodnější je systematicky se připravovat na tuto pluralitu etnickou, národnostní i kulturní a vést již malé děti k přijetí odlišností toho druhého jako něčeho, co je zcela samozřejmé a co zpětně mne svojí jinakostí obohacuje.“ [Šiklová 1998: 41] Tím, že se stala migrace sociálním fenoménem, prohlubující charakter získává taktéž i multikulturalismus. Přináší s sebou velké kulturní změny a je jen na majoritní společnosti, jak se s těmito změnami vyrovná. Může tíhnout k podpoře a rozvíjet kulturní soužití, naopak ale může zvolit cestu asimilace a nacionalismu. V případě míchání kultur je brána kultura ve velmi rozsáhlém pojetí. Patří do ní dle multikulturálního pojetí nejen tradice a zvyky, ale i to jak se jedinec projevuje navenek, jak pochopí danou situaci, budování identity, jazykové schopnosti a bariéry. „V paletě multikulturalistů tam může „kultura“ označovat nejen „kulturní tradici“ v obvyklém smyslu slova (například tradici židovskou, západní, islámskou nebo zvyklosti jednotlivých národů), nýbrž také identitu jazykovou (například jazyk, který z nás činí národ), náboženskou, etnickou a pro feministky dokonce i sexuální.“ [Sartori 2005; 44] Žádná kultura není stejná jako jiná, každá má svoje specifika, s čímž souvisí i schopnost osvojit si návyky jiné kultury. Není jednoduché se sžít s novou kulturou, neznamená, že když se imigranti přistěhují do nové země, okamžitě se integrují. „Velmi často se v praxi setkáváme s různými soudy o různých kulturách. Abychom mohli tato tvrzení ověřovat, **musíme provést analýzu na základě srovnávání jedince, skupiny a kultury, neboť nejsou totéž. Musíme také znát, jaké jsou příčiny a projevy určitého chování, zvyku, kulturní charakteristiky.** Musíme si být vědomi toho, že pokud se jeden člověk směje, může to být v jedné kultuře známka toho, že se má dobře, v jiné, že mu něco přijde směšného, v jiné, že nerozumí a v jiné, že se cítí velmi nepříjemně. **Stejný projev chování má v různých kulturách**

různé důvody. A naopak, různé projevy mohou v různých prostředích znamenat totéž. Někde přivoláváme ukazováčkem a někde dlaní apod. Velmi důležitou korekcí usuzování o druhých kulturách je vždy zamyšlení na projevy a důvody chování a charakteristik kultury vlastní.” [Kocourek 2010c: 16]

Multikulturalismus jako takový je tedy proces dlouhodobý a podmíněný. Nejvíce se dává do souvislostí s migračními vlnami, v minulosti především s extrémní migrací do USA, následně se teprve rozšířil do Evropy. Multikulturalismus jako takový však nese jeden nejdůležitější problém, a to je problém integrace imigrantů. Může být uplatněn přístup totální asimilace, spojeného s americkou teorií tavení kotle, nebo může být uplatněna pozitivní dlouhodobá multikulturní výchova. V prvním případě násilné asimilace nejsou jedinci kulturně tolerováni, naopak se dbá na celistvé sžití s majoritní společností. Imigrant opouští své původní kořeny a přechází na kulturu a zvyklosti země, do níž přišel. Dochází k postupnému “tavení kotle” až do úplného zániku a jedinec nevědomě zcela přijímá nový životní styl. Podle Sartoriho může být příkladem příchod černošského obyvatelstva do Ameriky, kdy byli dováženi především jako otroci, popřípadě přišli sami za možností práce. V době, kdy již bylo otroctví zrušeno, neodcházeli zpět do svých domovů, naopak se snažili totálně asimilovat. Snažili se plně vyrovnat americkým občanům, čímž přijímali jejich kulturu za svou a původní zcela opustili. Dnešní černošské obyvatelstvo v Americe dle Sartoriho nemá zcela nic společného se svými předky a dávnými kořeny. [Sartori 2005; 69] Opakem může být jak začlenění bez ztráty původních kořenů, kdy dochází ke vzájemnému provázání kultur, ale i uzavírání do ghett a odtržení se od majority. Úspěšná integrace je výsledkem dlouhodobé práce a snahy jak ze strany státu, tak rovněž i neziskových nestátních organizací podporující migrační menšiny. Nelze však působit jen jednostranně na začlenění imigrantů, důležitým aspektem integrace je také navozovat multikulturní výchovu v majoritní společnosti a odstraňovat zakořeněné předsudky. V rámci multikulturní výchovy je hlavním cílem především seznámit společnost s jinými kulturami a možnými vazbami mezi kulturami, nutné je odstraňovat a vyvracet předsudky, zmírňovat xenofóbiu, zvyšovat toleranci, potlačovat rasismus. Podporovat vzájemné vztahy a připravovat

na nezvyklé situace, které mohou nastat při setkání s imigranty a zároveň předávat pozitivní zkušenosti. [Kocourek 2010c: 18] Důležité je podporovat všechny oblasti, v nichž se migrace a její vlivy projevují. Konkrétně s nárůstem počtu cizinců v zemi vznikají různá multikulturní centra, která poukazují na postavení imigrantů ve společnosti, na ekonomické podmínky, vyzdvihují nedostatky v právní legislativě. Hojně vznikají poradenské skupiny, vznikají multikulturní inkluzivní školy, v nichž probíhá cizojazyčná výuka. Celkově se zvyšuje informovanost o problematice migrace. Stát se snaží svou migrační politikou o zvýšení spolupráce různých občanských sdružení jako je například Centrum na podporu integrace cizinců. Nadále vytváří nové nástroje pro úspěšnou integraci zejména ve spolupráci se statutárními orgány, obcemi, městy, podporuje vznik integračních center, která pořádají multikulturní dny. Nadále se snaží o prevenci konfliktů mezi majoritní společností a imigranty, ale rovněž se snaží i předcházet vzniku ghett a národnostních komunit, s čímž souvisí sociální vyloučení a izolace. Cizincům jsou poskytovány informace a poradenství, mnohdy bezplatné jazykové kurzy a kurzy pro získání zaměstnání. [Ministerstvo Vnitřní 2011]

3 Migrace v České republice

3.1 Právní úprava v České republice

Česko jako středoevropská země postupem času nabývá v problematice migrace na významnosti. Migrační situace nejvíce v minulosti ovlivnil komunistický režim, jenž neumožňoval snadný přístup do západních zemí. Se změnou režimu a vnitřními politickými transformacemi postupně nabývala Česká republika reprezentativitu a stala se vhodnou především pro imigranty z východu. Zlepšující se ekonomika umožňovala příchod zahraničních pracovníků, k čemuž přispívá i vhodná zeměpisná poloha země. “Geografická poloha státu v rámci střední Evropy zároveň znamenala příliv mnoha tranzitních (nelegálních) migrantů, kteří se skrze Česko pokoušeli dostat na západ.” [Drbohlav 2008, 58] Na zvyšující se míru imigrace neměl vliv ani ekonomický úpadek, naopak se vstupem do EU se ulehčily možnosti pro stěhování, jak do ČR, taktéž i ven z ČR. Za největší přínos pro Česko je považován z pohledu migrace příchod pracovníků a celkový vliv na ekonomiku země, ať už se jedná o legální či nelegální formu. [tamtéž] Na druhou stranu na míru migrace a počty imigrantů nejvíce působí opět ekonomické krize a období růstu ekonomiky.

Pro migraci jako politickou problematiku je doposud nejvýznamnější legislativní úpravou Zákon o pobytu cizinců na území ČR z roku 1999, doplněn o novelizace v souvislosti se vstupem ČR do EU. Zákon definuje nejen základní pojmy cizince, přistěhovalce z EU či z tzv. třetích zemí, stanovuje taktéž podmínky pro udělení povolení k pobytu, podmínky pro udělení trvalého pobytu a rovněž i možnosti vyhoštění. Základním specifickým důležitým pro právní úpravu pobytu cizinců je rozdělení imigrantů na osoby přicházející ze zemí Evropské unie, pro něž platí odlišná pravidla než pro jedince přicházející z třetích zemí. Dle zákona je všeobecně za cizince považován každý jedinec, který není občanem České republiky, ať už se jedná o jedince ze zemí EU či nikoli. [Zákon o pobytu o pobytu cizinců na území ČR 2011: § 1(2)]

3.1.1 Občané ze zemí EU

Pokud by se zaměřila pozornost na rozdíly v přístupu k unijním a mimounijním imigrantům, došlo by se k závěrům, že jedinci z EU jsou legislativněji svobodnější než ostatní imigranti. Pro legislativní úpravu je za občana EU považován jedinec, který přichází ze zemí patřících do Evropské Unie, to znamená občané Belgie, Bulharska, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucemburska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Německa, Nizozemska, Portugalska, Polska, Rakouska, Rumunska, Řecka, Spojeného království Velké Británie a Severního Irsko, Slovenska, Slovinska, Španělska a Švédska. Výjimku tvoří také občané Islandu, Švýcarska, Lichtenštejnska a Norska, pro něž platí obdobná práva a povinnosti jako pro státy z EU, i když oficiálními členy nejsou. [Ministerstvo Vnitra 2010d] Občan z EU může do země přicestovat bez jakéhokoliv povolení, musí se však na vyžádání prokázat platnou totožností a doložit státní příslušnost. Ve svém pobytu není nadále nijak omezován, pouze tehdy pokud má v úmyslu pobýt na území ČR déle než 3 měsíce, musí na příslušném úřadě požádat o povolení k přechodnému pobytu. Jedinec se tedy může pohybovat 3 měsíce bez jakéhokoliv nahlášení, následně musí již být registrován s účelem, s nímž do země přichází. [Cizinecký zákon 2006: 12] Nadále může občan žádat o udělení trvalého pobytu, jež je ovlivněno splněním zákonem daných podmínek. Udělit trvalý pobyt je možné především:

- „1) po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu v ČR,
- 2) jestliže se stal osobou již nepracující v členském státě, tedy vzniklo mu právo na pobyt v ČR po skončení výdělečné činnosti v ČR
- 3) jde o občana EU mladšího 18 let, který byl svěřen do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu
- 4) z humanitárních důvodů nebo z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele
a
- 5) je-li jeho pobyt v zájmu České republiky.“ [tamtéž]

Veškeré žádosti jsou podávány na předepsaných tiskopisech na příslušných pracovištích Ministerstva Vnitra. Udělení povolení k pobytu na území ČR je následně pak podmíněno dodržováním práv a povinností, jako je například hlášení místa pobytu či změn veškerých údajů a skutečností související s pobytem.

3.1.2 Občané z tzv. třetích zemí

Za občana z třetích zemí je považován každý občan, který není příslušníkem státu EU nebo zemí, jimž je udělena výjimka, jako je Island, Švýcarsko, Lichtenštejnsko a Norsko. Dále se rozděluje, zda se jedná o občana z bezvízových nebo vízových zemí, tedy ty, co při vstupu do země potřebují vízum či nikoli. U těchto občanů je nutné kontrolovat totožnost již při vstupu do Schengenského prostoru a celkově mohou ve státech patřících do tohoto uskupení strávit při krátkodobém pobytu během půl roku pouze 3 měsíce. „Tito občané třetích zemí mohou pobývat na území ČR či jiných schengenských států po dobu 3 měsíců během půl roku ode dne prvního vstupu, tj. ode dne překročení vnější schengenské hranice vyznačeného na razítku otištěném v cestovním dokladu. Doba jednotlivých pobytů v různých schengenských státech včetně ČR se sčítá.“ [Ministerstvo Vnitra 2012] Při vstupu do země jsou nadále cizinci z cizích zemí povinni nahlásit svou totožnost na Cizineckou policii. Pokud má jedinec z bezvízové země v úmyslu pobývat v zemi déle než tři měsíce, je povinen si podat žádost buď o dlouhodobé vízum, povolení k dlouhodobému pobytu nebo o trvalý pobyt. Naopak cizinci z tzv. vízových zemí musí při vstupu mít již vyřízené krátkodobé vízum, při pobytu na dobu delší než zmíněné 3 měsíce musí žádat o dlouhodobé vízum, dlouhodobý pobyt a trvalý pobyt. Pro udělování dlouhodobého pobytu je vždy nezbytné uvést účel, s nímž jedinec do země přichází, například za účelem vzdělání, zaměstnání, podnikání, modrá, zelená karta, a další V případě udělení trvalého pobytu platí stejné podobné podmínky jako u občanů z unijních států, přestože by však bylo zamítnuto, má občan možnost se proti rozhodnutí odvolat. [tamtéž]

Pokud by se tedy porovnaly podmínky pro vstup a následný pobyt

mezi občany z unijních a výjimečných států a občany z třetích zemí, došlo by se k závěru, že unijní občané se mohou pohybovat 3 měsíce po území ČR bez jakéhokoliv nahlášení, kdežto jedinci z třetích zemí se musí do 3 dnů nahlásit na cizinecké policii a k pobytu maximálně 3 měsíců potřebují krátkodobé vízum. Nadále musí taktéž jedinci z třetích zemí nahlásit, za jakým účelem do země přichází. Při úmyslu pobývat v ČR déle než tři měsíce, musí již oba typy jedinců mít povolení k dlouhodobému pobytu, popřípadě dlouhodobé vízum nebo trvalý pobyt.

3.2 Ekonomická migrace v ČR

Stejně jako je ve světě nejvíce rozšířena pracovní ekonomická migrace, tak je i v ČR možné sledovat v průběhu let její nárůst již od 90. let 20. století. Ekonomická krize v letech 1997 a 1998 způsobila mírný pokles, který změnil následný rozvoj ČR a opět se znásobil příchod nových zahraničních pracovníků. [Drbohlav a kol 2010: 42] Roste nejen počet pracovních imigrantů, ale dochází k navýšení živnostníků ze zahraničí. Pro porovnání bylo k 1.1.2006 na úradech práce evidováno 144 770 pracovních imigrantů, v roce 2009 (k 1.1.) již 272 355 a na konci roku 2011 (prosinec 2011) 217 862 pracovních imigrantů.³ [Český statistický úřad 2011] Mírný pokles v závěru hodnoceného období je obecně přisuzován celosvětové ekonomické krizi. Z pohledu podnikání bylo v roce 2010 z celkového počtu 306 350 imigrantů evidováno 90 983 živnostníků, kdy oproti roku 1998 s evidencí pouhých 44 201 podnikajících cizinců, došlo k výraznému navýšení.⁴ [Český statistický úřad 2011] Mezi nejhojněji zastoupenými zahraničními pracovníky jsou lidé přicházející ze Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Polska. Jejich ekonomické aktivity jsou však rozdílné. „Občané Slovenska na našem trhu práce nejčastěji působí jako zaměstnanci – asi 92 % v roce 2008. Jejich struktura zaměstnání

3 Český statistický úřad: Vývoj cizinců evidovaných ÚP - měsíční počty podle pohlaví, typu registrace a vybraných zemí; 31.1.2006 – 31.12.2011 dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost

4 Český statistický úřad: Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání v letech 1997-2010 (31.12.) dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost

podle odvětví je asi nejvíce podobná struktura českých občanů. V pohraničních oblastech mezi Českem a Slovenskem je také významným jevem pendlerství slovenských občanů. Podobná situace, ale v menším rozsahu, je rovněž v česko-polském pohraničí, zvláště v oblasti ostravské průmyslové aglomerace. Polští občané mají ve srovnání s jinými cizinci nadprůměrné zastoupení ve zpracovatelském průmyslu a odvětví těžby a zpracování nerostných surovin. Pro cizince s vietnamským občanstvím je typická nadměrná koncentrace do skupiny podnikatelů se živnostenským oprávněním, se zaměřením především na obchodní činnosti. [Drbohlav a kol. 2010: 18]

Pro oblast koncepce migrační politiky a zároveň i legislativní úpravu pracovní migrace jsou imigranti rozdělováni rovněž na osoby ze členských a výjimečných států a osoby z tzv. třetích zemí. Na českém trhu práce platí odlišné podmínky především právě pro pracovníky z třetích zemí. Občané ze států EU a Švýcarska, Norska, Lichtenštejnska a Islandu a zároveň i jejich rodinní příslušníci jsou zaměstnáváni dle stejných pravidel jako čeští občané. Mají volný přístup na pracovní trh, tudíž nepotřebují k získání zaměstnání žádné zvláštní povolení, pouze povolení k dlouhodobému pobytu. Oproti tomu jedinci přicházející z třetích zemí musí doložit nejprve povolení k pobytu na území ČR nebo klasické povolení k pobytu za účelem zaměstnání, následně musí získat modrou nebo zelenou kartu, které jsou přisuzovány dle dosažených kvalifikací. Pro získání zmíněných karet a povolení musí být uvedeno, o jaké konkrétní pracovní místo se jedná, a u kterého zaměstnavatele bude práce vykonávána. [Horáková 2010e: 8] „Pracovní imigranti ze třetích zemí přicházejí především ze států bývalého Sovětského svazu a Vietnamu. Zastávají většinou níže kvalifikované pozice. ... Za „problematickou“ bývá považována především migrace z „Východu“, do které se běžně nepočítá Polsko ani Slovensko. Naopak k ní přísluší občané například Ukrajiny, Vietnamu anebo Ruska, kteří buď žádají o pracovní povolení, o povolení živnosti anebo jinou právní formu existence v České republice.“ [Grygar, Čaněk, Černík 2006; 16]

Zelená karta je obecně vydávána ve třech kategoriích A, B, C a to pracovníkům, kteří buď dosáhli vysokoškolského vzdělání a jsou klíčovými pracovníky (typ A), nebo pracovníkům se vzděláním vyučen (typ B) a dále je vydávána pro ostatní možné pracovníky (typ C).

Vždy je platná pouze na dobu v ní určenou a na konkrétní zaměstnání. [Zákon o pobytu cizinců na území ČR 2011: § 42g (3)] „Zelené karty platí od ledna 2009 a jsou určeny pro občany vyjmenovaných třetích zemí, kteří mají kvalifikaci, po níž je na trhu práce ČR poptávka. O zelenou kartu může cizinec požádat poté, kdy bylo pracovní místo inzerováno zaměstnavatelem v centrální evidenci volných pracovních míst, které lze obsadit držiteli zelených karet, kterou vede Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.“ [Horáková 2010e: 8] Určeny jsou pro jedince přicházející z Australského společenství, Černé Hory, Chorvatské republika, Japonska, Kanady, Korejské republiky, Nového Zélandu, Republiky Bosny a Hercegoviny, Republiky Makedonie, Spojených států amerických, Srbska a Ukrajiny. [tamtéž] Zelená karta je vydávána především pracovníkům s nižší kvalifikací vykonávající manuální fyzické práce.

Nadále jsou vydávány od roku 2011 stejně jako v celé Evropské Unii modré karty, jež jsou určeny pro pracovníky v zaměstnání s nutností vyšší odborné nebo vysokoškolské kvalifikace, kteří mají zároveň v úmyslu pobývat na území ČR déle než 3 měsíce. Pro potřebu zákona je stanovena podmínka trvání studia nejméně 3 roky. „Modrá karta opravňuje cizince k pobytu na území a k výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci po dobu v ní uvedenou.“ [Zákon o pobytu cizinců na území ČR 2011: § 42i (4)] „Místa určena pro žadatele o modrou kartu jsou zařazena do registru volných pracovních míst určených pro zájemce o modré karty, který je dostupný na internetu. Do tohoto registru se volné pracovní místo dostane, pokud jsou splněny určité specifické podmínky, z nichž nevýznamnější jsou: požadovaná vysoká, respektive vyšší kvalifikace; práce musí být nabízena nejméně na dobu jednoho roku a na zákonem stanovenou týdenní pracovní dobu; hrubá mzda nesmí být nižší nežli 1,5násobek průměrné hrubé roční mzdy v České republice; podmínkou pro vydání modré karty je i to, že volné pracovní místo nebylo možno obsadit domácím zájemcem či zájemcem z jiné členské země EU po dobu 30 kalendářních dnů. Potom se volné místo dostává automaticky do registru míst určených pro modré karty.“ [Horáková 2010e: 9]

Se zaměstnáváním imigrantů souvisí rovněž i problematika nezaměstnanosti. Celkově je těžké sledovat míru nezaměstnanosti, jelikož jsou evidováni

pouze ti jedinci, kteří využívají služeb úřadu práce a jsou zde evidováni, tedy ti, co mají udělen trvalý pobyt. Při sledování počtů nezaměstnaných cizinců je možné sledovat mírný vzrůst vlivem ekonomické krize, přesto zaujímají v celkové míře nezaměstnanosti malé procento. V porovnání jedinců z EU a jedinců z třetích zemí, je registrováno vyšší procento nezaměstnaných cizinců z členských a výjimečných států. [tamtéž 2010e: 79-80]

Vliv kvalifikace na uplatnění mobility na českém trhu práce u migrantů ze třetích zemí

Postavení migrantů z třetích zemí na trhu práce je výrazně ovlivněno již procesem obstarávání zaměstnání. Pro zaměstnavatele, jak už bylo řečeno, je lepší zaměstnávat levnou pracovní sílu, proto je nucen přivést takovéto pracovníky ze zahraničí nebo přesunout svou výrobu do míst, kde je zvýšená poptávka po zaměstnání. Velkou roli zde hraje především migrační politika států a poptávka po pracovní síle.

Autoři Grygar, Čaněk a Černík spatřují přímý vliv na zaměstnávání a kvalifikaci zaměstnanců především v celkovém postavení cizinců na trhu práce, motivaci a získávání povolení k pobytu za účelem zaměstnání, roli hraje rovněž budování sociálního a kulturního kapitálu, jazykové bariéry a příbuzenské vazby a genderové předpoklady. Při konkrétním zkoumání v rámci kvalitativního výzkumu na téma imigrantů z třetích zemí došli k závěrům, že v oblasti postavení na trhu práce je typická pro dnešní globální společnost pracovní migrace a zejména je podporována migrace vysoce kvalifikovaných jedinců. Méně kvalifikovaní pracovníci zastávají spíše manuální práce a je u nich větší riziko nelegální migrace. Imigranti s nízkou kvalifikací jsou mnohdy okolnostmi nuceni přijmout jakékoliv zaměstnání, a to i na hranici legálnosti. Další velmi omezující podmínkou pro imigranty z cizích zemí je získávání povolení k práci a následných dokumentů pro pobyt na území ČR. Mnoho pracovníků si získává potřebné náležitosti již v zemi, ze které přichází. Nejčastěji využívají možnosti pracovních agentur, popřípadě zaměstnavatele. Zde autoři dle výpovědí respondentů spatřují problém zejména v tom, že jednotliví pracovníci jsou zcela odkázáni a závislí na agentuře. Zprostředkovatelské

pracovní agentury poskytují pouze dokumenty na určité zaměstnání, a pokud pracovníci nemají žádné jiné kontakty, jsou zcela pod vlivem dané agentury. Druhý problém je viděn rovněž v motivaci k práci. Pracovní imigranti přichází do ČR, aby zabezpečili rodinu, která zůstala v původní zemi. Posílají pravidelně domů peníze, a tudíž nemají prostředky pro zvyšování své dosavadní kvalifikace a hledání si lepšího zaměstnání. Jsou-li k tomu ještě, jak už bylo řečeno, tyto jedinci zcela odkázáni na pracovní agenturu, nemohou kdykoliv odejít ze zaměstnání, protože by jim agentura zrušila vízum. Pokud však mají přicházející imigranti v ČR známé a navozují nové kontakty, je pro ně jednodušší hledání nového zaměstnání například na základě doporučení a rovněž mohou získat praktické rady při získávání administrace. S tímto souvisí další bod, který byl v daném výzkumu zkoumán, a to využívání sociálního a kulturního kapitálu. Při využívání sociálního a kulturního kapitálu nedochází pouze k výpomoci ze strany známých, ale také se posilují etnické vazby a částečně dochází k odstraňování jazykových bariér vůči majoritní společnosti. Negativum autoři vidí naopak v omezování se pouze na tyto kontakty, kdy imigranti udržují vztahy pouze v rámci jedné komunity, což může být diskvalifikující. „Na začátku pobytu se tedy migrant může opřít o krajanské, etnické nebo jiné sítě, jež představují sociální kapitál vycházející z kultury a zvyklostí země původu adaptovaný a rozvíjený v cílové zemi. Zpětně hodnoceno, zapojení se do neformálních sítí představovalo pro mnohé naše respondenty nutný postup, který jim umožnil vůbec se na českém trhu práce zachytit. [Grygar, Čaněk, Černík 2006; 27] Přímým vlivem na postavení imigrantů z třetích zemí na pracovním trhu působí znalost jazyka země, do které imigranti přichází. Znalost jazyka nepřímo závisí na požadavcích ze strany zaměstnavatele, převážně je vyžadována komunikativní znalost. Ne každý jedinec je však schopný se jazyk naučit, velkou měrou působí nejen délka pobytu v zemi a příbuznost jazyků, ale i věk a osobní dispozice pro učení se jazyku. „Imigranti tak dosáhnou určité úrovně, kterou považují za dostatečnou pro dorozumění se či bezproblémovou komunikaci v určitém kontextu, sociální okolí si na ni zvykne a zaměstnavatel nevyžaduje lepší znalost češtiny. Jejich jazyk se však dále vyvíjí v závislosti na interakcích, nových impulsech či institucích, které zasahují a dále ovlivňují proces učení se jazyka. Významná jsou

například smíšená manželství, která mohou urychlit proces učení češtiny.“ [tamtéž; 33-34] Dříve již bylo také naznačeno, že pracovní migraci ovlivňují i rodinné vazby, s čímž souvisí i rodičovství a genderové charakteristiky. Jiné postavení na trhu práce mají muži a jiné zase ženy, kdy záleží jak na přístupu zaměstnavatelů, tak i samotného imigranta. Imigrant je vystaven jiným zvyklostem a požadavkům, které musí akceptovat. Je zde možné dle autorů vidět vliv dělby práce, přístupu ke zdrojům a různých partnerských vazeb. V případě, že dojde k uzavření manželství a narození dítěte je zase naopak možné rozvíjet další sociální kontakty a více se integrovat do majoritní společnosti.

Autoři výzkumu došli především k závěru, že i když na kvalifikaci imigrantů z třetích zemí na trhu práce v ČR působí zejména motivace, získávání potřebné administrace, různé genderové podmínky, neznalost jazyka země a celkové postavení na trhu práce, tak je nutné i pro zlepšení postavení schopně vyjednávat a umět se pohybovat ve společnosti. Nadále došli rovněž k závěru, že jsou imigranti znevýhodněni především tím, že pochází z Východu, kdy jsou už podvědomě označeni jako levní pracovníci. Nadále imigranta znevýhodňuje nelegální činnost (pokud ji dříve dělal), neznalost jazyka a soukromý život, kdy si imigranti vybírají práci podle svých představ, roli hraje věk a etnicita pracovníka, působit může i sociální zařazení. Na postavení a mobilitu na trhu práce tedy nemá vliv pouze stupeň kvalifikace. [Grygar, Čaněk, Černík]

Závěrem je možné shrnout ekonomickou situaci migrace v ČR takto: jedinci přicházející z EU potřebují k zaměstnání v ČR pouze povolení k dlouhodobému pobytu, občané z třetích zemí potřebují povolení k pobytu, následně pak také zelenou či modrou kartu, která je přiřazena podle pracovního místa a stupně dosažené kvalifikace. Obě karty jsou vydávány pouze na určitou dobu a na konkrétní pracovní místo. V současnosti dochází k poklesu ekonomické migrace, především vlivem ekonomických krizí, přesto stále přispívá velkým vlivem k celkovému hospodářskému růstu ČR a hraje pro zaměstnavatele velmi výraznou roli. Levná pracovní síla je využívána především pro nízké náklady a rychlé plnění práce. Dochází rovněž i k nárůstu nezaměstnanosti. Největší procento zastoupení mají Slováci, Ukrajinci a Poláci. Z pohledu pracovní migrace

jsou nejvíce imigranti zaměstnáváni v průmyslu, obchodu a stavebnictví [Horáková 2011e: 81] Roste rovněž procento zahraničních živnostníků, především občanů z Vietnamu, kteří se situují do větších měst. Největší zaměstnanost cizinců bychom našli ve velkých a průmyslových městech, popřípadě průmyslových a pohraničních oblastech. Velký podíl zaměstnanosti cizinců je zaznamenáván rovněž ve Středočeském kraji, na druhou nejmenší podíl na celkové zaměstnanosti cizinců byl na střední Moravě. [tamtéž: 45-47]

3.3 Migrační situace v ČR

Česká republika tedy patří mezi země, kde roste počet imigrantů. Podle statistických zdrojů žilo v Česku v listopadu roku 2011 406 211 imigrantů. V porovnání s daty z minulých let je jasný růst počtu cizinců, především od dob vstupu ČR do EU, kdy bylo zaznamenáno přibližně 320 000 cizinců (2006). Za významný rok v pohledu migrace by pak mohl být označován rok 2008, v němž došlo k překročení počtu 400 000 zaznamenaných cizinců. V následném období počet dá se říci, že stagnuje okolo počtu 430 000 cizinců, naopak v průběhu roku 2011 dochází vlivem globálních ekonomických problémů ke snížení přibližně o 20 000 jedinců. Z pohledu pohlaví zde žije více mužů než žen, a to přesně k 30. 11. 2011 233 434 mužů a 172 777 žen.⁵ [Český statistický úřad 2011] Dalším hlediskem, podle kterého je možné zkoumat situaci migrace, jsou i počty udělování trvalých pobytů a jiných možných zákonných povolení pobytu na území ČR. „Z hlediska zastoupení dvou základních typů pobytů cizinců v Česku došlo od roku 1996 k postupnému nárůstu podílu trvalých pobytů na úkor pobytů dlouhodobých – z přibližně 23% na 39% v roce 2008. Důvody jsou v první řadě na straně legislativy – dochází k liberalizaci podmínek pro získání trvalého pobytu (především v souvislosti se vstupem do EU). Nárůst také logicky souvisí se splněním jedné z podmínek k získání trvalého pobytu – tj. existencí předcházejícího dlouhodobého pobytu v délce 5 až 10 let.“

5 Český statistický úřad: R01 Cizinci v ČR - základní údaje měsíčně; 2006/12 - 2011/11 dostupné z www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001

[Drbohlav 2010: 39] Nejaktuálnější dostupná data potvrzují neustálý nárůst udělení trvalých pobytů, ke dni 30. 11. 2011 bylo uděleno 197 884 trvalých pobytů a 208 327 dalších povolení k pobytu jako je např. povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR nebo povolení k pobytu za účelem zaměstnání. „Od konce roku 2008 do konce roku 2010 se snížil počet povolení k dlouhodobému pobytu cizinců (-30 035), zatímco počet trvalých pobytů cizinců vzrostl (+17 035). Podíl trvalých pobytů na celkovém počtu vydaných povolení k pobytu cizinců se zvýšil od roku 1996 z 23 % na 45 %. V době krize se snažila část cizinců změnit přechodný pobyt na trvalý, a to z důvodů větší existenční jistoty, kterou trvalý pobyt přináší, zejména v souvislosti s volným přístupem na trh práce.“ [Horáková 2011: 16] Podle složení cizinců podle státní příslušnosti v ČR je zaznamenán největší počet jedinců s ukrajinskou státní příslušností (106 040), následují Slováci (80 967) a Vietnamci (55 585).⁶ [Český statistický úřad 2010] V poměru mezi imigranty a emigranty dochází k poklesu imigrace, ale naopak k růstu emigrace. V roce 2010 došlo k nárůstu v počtu imigrantů v ČR o 30 515 jedinců, zároveň za stejné období opustilo ČR 14 867 emigrantů. Za největší příčinu je považována opět ekonomická situace země, s čímž souvisí pokles atraktivity a významnosti ČR na světovém trhu. Velký vliv na další situaci v poměru emigrace a imigrace bude mít v následujících letech ekonomický vývoj. [Horáková 2011: 13]

Pro migraci a úspěšnou integraci jsou využívány výzkumy a analýzy začlenění imigrantů a vnímání majoritní společnosti občany cizí příslušnosti. Ze získání pohledu na postavení a situaci imigrace v rámci společnosti je možné odvodit integrační přístupy a metody vzdělávání multikulturní výchovy. Podle dostupných výsledků výzkumu z března 2011 považují Češi cizince za problém pro ČR, pro místo bydliště je však jako problém nevidí, migrace je problémem větších měst. Považují cizince za negativum pro Českou republiku, které se však postupem času snižuje. Negativum je především spatřováno lidmi s nižší životní úrovní, a to v oblasti kriminality, kdy imigranti způsobují nárůst kriminality, dále dle výsledků zvyšují nezaměstnanost a přinášejí určitá zdravotní rizika. Na druhou stranu podle lidí s dosaženým vyšším vzděláním pozitivně působí

⁶ Data k 30.11. 2010 - Český statistický úřad: R01 Cizinci v ČR - základní údaje měsíčně; 2006/12 - 2011/11 dostupné z www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001,

v obohacení kulturního života, nezpůsobují růst nezaměstnanosti a přispívají k rozvoji hospodářství. Přistěhovalce jako problematickou skupinu vidí především starší lidé, lidé s nižším vzděláním, ti co mají nižší životní úroveň a ti co se s nimi běžně nestýkají. Respondenti s vyšším vzděláním spatřují v imigraci více pozitiv.⁷ [Tabery 2011]

Podle dalších dostupných závěrů CVVM by měl být udělován trvalý pobyt pouze za splnění určitých podmínek, neměl by být udělován jen tak každému, kdo si o něj požádá. V problematice uprchlictví by měli být přijímáni do země jen někteří uprchlíci. Celkově jsou nejvíce podporováni jedinci přicházející za účelem vzdělání, z rodinných důvodů a ti, co přicházejí za účelem humanitární pomoci. Naopak jsou méně již podporováni pracovní migranti. Na získaná data rovněž působí vliv vzdělání, věku, kdy si starší občané myslí, že je dlouhodobě žijících cizinců v ČR příliš mnoho. Velký vliv má taktéž politické zařazení či preference a životní úroveň. Lidé bez politické participace, bez politických preferencí by nepřijímali žádné uprchlíky, lidé s vyšší životní úrovní více podporují udělování dlouhodobých a trvalých pobytů.⁸ [Červenka 2011] V oblasti odlišností mezi životním stylem imigrantů a majoritní společností je dle dotázaných respondentů stále ještě nejvíce vyžadováno co největší možné přizpůsobení se (61%), naopak pouze 5% si myslí, že by měli přistěhovalí jedinci žít zcela dle svých návyků a tradic. Zbylých 34% podporuje částečné přizpůsobení se životnímu stylu ČR. Pro úspěšnou integraci a pro majoritní společnost jsou nejméně důležité fyziologické znaky jako například barva pleti, naopak největší význam pro úspěšné začlenění je přiřazován zvládnutí českého jazyka, ať už zcela na výborné úrovni nebo částečně na komunikativní úrovni. Velké rozdíly je opět možné nalézt mezi odpověďmi starších jedinců a jedinců s nižší životní úrovní, kteří více podporují asimilaci, kdežto jedinci s vyšším vzděláním, lidé mladšího věku a lidé s dobrou životní úrovní jsou mnohem více zastánci multikulturního soužití.⁹ [Šamanová 2011] Z pohledu vztahu české společnosti

7 Centrum pro výzkum veřejného mínění: Názory občanů na přínosy a negativa cizinců žijících v ČR dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=303&shw=101147>

8 CVVM: Postoje české veřejnosti k cizincům I dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=303&shw=101136>

9 CVVM: Postoje české veřejnosti k cizincům II dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=303&shw=101141>

k lidem s jinou státní příslušností byli pro Čechy v roce 2010 nejvíce sympatičtí imigranti ze Slovenska, především z politických důvodů Československa, kdy společností nejsou přijímáni za cizí příslušníky. Velkou roli hraje rovněž podobnost kultur a zvyků. Nadále byli sympaticky hodnoceni Francouzi, Švédí, Angličané, Rakušané a Poláci. Naopak nejméně sympatičtí byli jedinci přicházející z tzv. třetích zemí, kde probíhají násilné válečné konflikty. Jednalo se především o Afghánce, Palestince a Iráčany.¹⁰ [Červenka 2011c] V roce 2011 byli nadále nejlépe hodnoceni Slováci, následně Poláci, Řekové, Židé, Němci, Bulhaři a Maďaři. Největší antipatie Češi pociťují k Rumunům, Ukrajincům, Albáncům a úplně nejhůře byli hodnoceni Romové.¹¹ [Červenka 2011b] Lze sledovat i mírný nacionalismus, jelikož v uvedených výzkumech byli vždy nejlépe hodnoceni spoluobčané Češi.

Z dlouhodobého hlediska je dle Libora Konvičky z agentury STEM zájem českých občanů orientován především na západní země, které jsou hodnoceny příznivěji než země z východu. Nejlépe jsou hodnoceni dlouhodobě Slováci, za čímž jak uvádí, stojí historické kořeny a především blízkost, jak v politice, tak i v kultuře. Nadále čeští občané mají dlouhodobě kladný vztah také ke Švédsku, Kanadě, Francii, Holandsku, Španělsku, Itálii, Dánsku, ale také k Belgii. Za nejhlavnější důvody stálé obliby zmiňuje především například u Francie určitý romantický kulturní vzor a životní styl, nadále pro kladné vztahy jsou podmiňující dlouhodobě dobré vzájemné vztahy mezi zeměmi. S uvedenými zeměmi nikdy ČR neměla žádný velký konflikt a dle Konvičky jsou více upřednostňovány země, s nimiž se může Česká republika víceméně poměřovat. Lidé lépe hodnotí země, které jsou na stejné nebo podobné úrovni jako je ČR, oproti tomu velmoci jako je Německo, Velká Británie nebo USA jsou z dlouhodobého hlediska hodnoceni hůře. [Konvička 2003c: 3]

Silný vliv na utváření názoru a hodnocení vůči ostatním zemím, jak už bylo řečeno, přináší historická fakta. Tento vliv je patrný z hodnocení Ruska a mimo

10 CVVM: Vztah Čechů k vybraným národnostem – prosinec 2010 dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=303&shw=101094>

11 CVVM: Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2011 dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=303&shw=101135>

jiné rovněž i Německa, k němuž se však postupem času vztahy lepší. Nadále jsou negativně vnímány státy s radikálními politickými a násilnými převraty, s tvrdou teroristickou základnou a diktátorskou politikou. Jako nepříznivé jsou takto tedy hodnoceny asijské země Čína, Irák, Afghánistán. [tamtéž: 7] Vztah k jiným zemím v současné době mohou ovlivňovat také neustálé politické převraty, revoluce a násilné puče, které probíhají v arabském světě.

4 Postavení imigrantů v české společnosti

Migrace ovlivňuje nejen na celkovou strukturu společnosti, do níž imigranti přichází či naopak, ze které odchází, ale i velkým vlivem působí na osobnost migrantů. Jak už bylo dříve naznačeno, pro migrující je stěhování velmi náročné především po sociální, psychologické, právní a ekonomické stránce. Negativa i pozitivita rovněž vyplývají z předsudků zakořeněných ve společnostech, z pohledu společnosti na pobyt imigrantů v jejich zemi. Začlenění a následné postavení imigrantů ve společnosti není vždy zcela viděno a hodnoceno kladně. Cílem celé práce Migrace jako sociální fenomén není zejména přiblížit jen problematiku migrace nebo nastínit nové uspořádání společností jejím vlivem, ale taktéž i zjistit a poukázat na otevřenost a přístupnost majoritní společnosti k příchodu imigrantů a jejich následné začlenění. Proto byla zvolena jako jedna část práce i analýza migrace v České republice nebo respektive zjištění vnímání společnosti na postavení a přínos imigrantů. Jelikož je migrace dlouhodobým trvajícím a současným trendem, byla zaměřena, respektive omezena pozornost pouze na mínění a názory současných studentů vysokých škol, kterých neustále přibývá a kteří by mohli být považováni za potenciální podpůrce pozitivního přístupu k problematice imigrace. Především jsou dnešní studenti lidmi, jimž je vštěpován obraz multikulturní společnosti. Je tedy zajímavé sledovat jejich názory na danou problematiku, zda mají pozitivní přístup či nikoli.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto šetření je tedy nastínit a zjistit pohled studentů vysokých škol na postavení imigrantů v České společnosti. Celé šetření bylo rozděleno do čtyř základních oblastí, v nichž je možné sledovat největší projev migrace, které nejvíce ovlivňují a podmiňují samotné imigranty. Jako první část byla zvolena koncepce životního stylu a způsobu vnímání kultury. Následuje oblast ekonomické pracovní migrace, nadále oblast právních koncepcí povolující pobyt a zmíněna byla též kriminalita a pohled

na imigranty jako pachatele trestné činnosti. Cílem bylo rovněž zaznamenat, zda existuje rozdílný pohled na imigranty přicházející ze zemí patřících do Evropské Unie a imigranty z tzv. třetích zemí. Další otázkou, kterou jsem se pokusila ve svém šetření potvrdit či vyvrátit, je existence vztahu mezi pohlavím a zaměřením současného studia jednotlivých respondentů a získanými daty.

V oblasti kultury a vlivu jiného životního stylu byla v práci zaměřena pozornost především na to, zda vůbec respondenti podporují multikulturní nebo interkulturní typ společnosti, zda by měly být rozvíjeny vztahy mezi majoritní společností a národnostními menšinami nebo zda by měly žít tyto skupiny jen nečinně vedle sebe. S čímž souvisí i delikvence, respondenti vyjádřili svůj názor na míru delikvence v multikulturní a interkulturní společnosti. Nadále je s tím provázána i problematičnost imigrantů, jestli jsou vnímáni jako problémová skupina, zda podle respondentů přináší obohacení pro majoritní společnost a její kulturu. Respondenti byli rovněž dotázáni na typické začlenění imigrantů, zda se by se měli zcela nebo částečně při začlenění do společnosti přizpůsobit majoritě nebo by si měli zachovat své vlastní tradice a žít tedy zcela dle svých návyků. V této oblasti kultury a životního stylu byla také použita škála sociální distance, ve které měli respondenti vyjádřit svůj vztah k imigrantovi. Měli vyjádřit, zda by jej přijali za svého spoluobčana, spolužáka, spolupracovníka, souseda, přítele a životního partnera.

Druhá oblast ekonomické migrace znázorňovala pohled na příchod imigrantů pouze za účelem zaměstnání, mnohdy jen na přechodné období. Cílem bylo zjistit, zda vůbec respondenti podporují trend stěhování jen za lepší možnosti práce, zda upřednostňují v této oblasti EU imigranty, zda by měli být pro všechny stejné podmínky nebo by měli být EU imigranti zvýhodňováni a upřednostňováni pro pracovní zařazení. Zmíněna byla i problematika dosahování kvalifikací, cílem bylo rovněž zjistit, jestli studenti podporují pouze imigranty s určitým stupněm dosaženého vzdělání, které podmiňuje i udělení povolení k pobytu. Neopomenuta nebyla rovněž i podmíněnost migrace a růst nezaměstnanosti a vliv pracovní migrace na celkovou ekonomiku České republiky.

Právní oblast byla zaměřena na povolení a podmínky pro přicházející imigranty. Hlavním cílem v této části je poukázat na rozdílnou legislativu pro jednotlivé emigranty, především na rozdíl podmínek mezi imigranty ze členských států EU a imigranty z třetích zemí. Respondenti se měli vyjádřit k volnému pohybu na území ČR, k udělování povolení k dlouhodobému pobytu, k trvalému pobytu a souvisejícím skutečnostem.

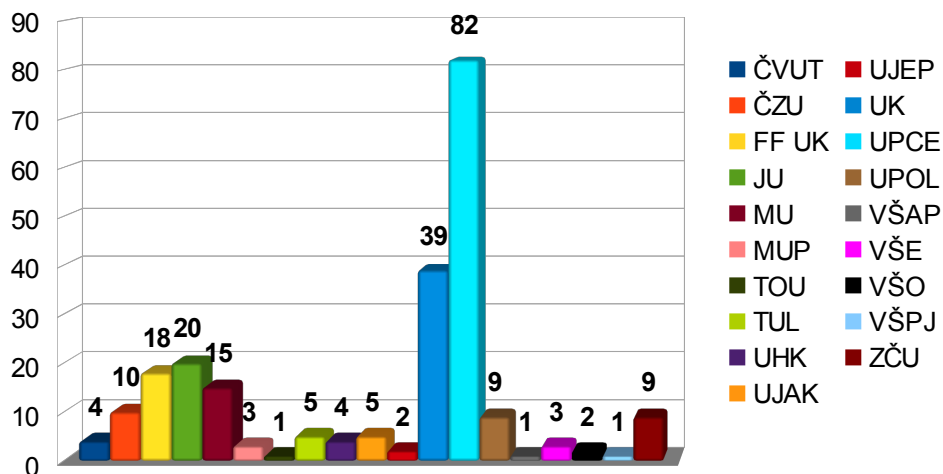
Poslední část byla zaměřena na delikvenci, kriminální a nelegální činnost v rámci migrace. Respondenti byli dotázáni na pocity bezpečnosti vlivem migrace jako fenoménu, na vztah mezi integrací a kriminální činností, zda vůbec existuje dle jejich názoru souvislost mezi migrací a mírou kriminality. Opět byla zmíněna rozdílnost mezi imigranty ze členských zemí EU a jedinci z třetích zemí.

4.2 Výběrový soubor

Celé šetření, jak už bylo dříve řečeno, bylo určeno pouze pro současné studenty vysokých škol bez specifikování zaměření a oboru studia. Jednotliví respondenti byli nadále vybráni pomocí nepravděpodobnostních technik, a to konkrétně pomocí snowball technique, kdy zvolený respondent odkázal na další vhodné potencionální jedince. Nadále byl pro sběr dat využit taktéž účelový výběr. Jako kritérium pro vhodnost zapojení do výzkumu bylo zvoleno tedy studium na VŠ v rámci celé ČR a česká státní příslušnost. Do výzkumu nebyli zahrnuti jedinci s jiným než českým občanstvím.

Celkově se do výzkumu zapojilo 236 respondentů (celkem 165 žen a 70 mužů), z nichž byl jeden vyřazen z důvodu nesplnění podmínky současného studia. Vhodní respondenti byli specifikováni dle věku, názvu školy a dle zaměření studia. Největší podíl zastoupených respondentů zastávají studenti Univerzity Pardubice a studenti Univerzity Karlovy v Praze. Nadále se zúčastnili studenti Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, studenti Masarykovy

Univerzity v Brně, Metropolitní Univerzity Praha, Vysoké školy ekonomické v Praze, Vysoké školy obchodní, České zemědělské univerzity, Technické univerzity v Liberci, studenti Univerzity Hradec Králové, Českého vysokého učení technického, Západočeské univerzity v Plzni, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Vysoké školy polytechnické v Jihlavě, Vysoké školy aplikovaného práva a The Open University. Nejsilnější zastoupení mají studenti se společensky zaměřeným studiem a studenti ekonomických oborů. Podle charakteristiky věku jsou nejvíce zastoupeni respondenti ve věku 22 let, nejmladšímu respondentovi bylo 19 let, naopak nejstaršímu 45 let. (viz Příloha č. 2 - tabulka č. 1, 2, 3.)

Graf 14: Škola; absolutní četnost, $n = 233$, 2 neodpověděli.

4.3 Metodologie

Při výzkumu byla použita kvantitativní metoda, která umožnila získat data od vhodných respondentů a samotný sběr dat probíhal pomocí techniky standardizovaného dotazníkového šetření. (viz Příloha č. 1) Dotazník byl sestrojen ve formě CAPI, v němž byly upřesněny veškeré instrukce potřebné k vyplnění. Respondenti byli kontaktováni prostřednictvím dostupných elektronických kontaktů, což

umožnilo lepší rozmístění mezi respondenty. Jednotliví respondenti byli kontaktováni v období od 8. 2. do 3. 3. 2012 prostřednictvím emailových kontaktů, které byly získávány především technikou snowball-technique. Pro sběr dat byly rovněž využity moderní sociální sítě, jež umožňují oslovení velkého množství potenciálních respondentů.

Pro kontrolu správnosti a srozumitelnosti dotazníku byli v rámci pilotáže osloveni jedinci, kteří poukázali na drobné nedostatky v porozumění a koncepci jednotlivých otázek.

4.4 Analýza dat, závěry

Pro šetření byla využita všechna získaná data, která byla analyzována na základě četností pomocí třídění prvního stupně. Jednotlivé odpovědi u použitých otázek jsou graficky znázorněny v absolutních četnostech. Při vyhodnocení otázky na téma přijetí imigranta jednotlivými respondenty byla použita také technika skalogramu, podle něhož se předpokládalo, že pokud zvolí nejvyšší nabízenou možnost odpovědi, tak automaticky respondenti souhlasí i s odpověďmi s nižší vahou. Konkrétní odpovědi jednotlivých respondentů jsou uvedeny v příloze č. 3. Nadále pro zjištění potvrzení vztahu mezi jednotlivými daty bylo použito i třídění druhého stupně, konkrétně analýza kontingenčních tabulek. Vztah byl prokazován pomocí koeficientu kontingence a pomocí Pearsonova chý kvadrátového testu. Úplné znění použitých otázek a konečná verze použitého dotazníku je uvedena v příloze č. 1. Získaná data byla zpracovávána ve statistickém programu SPSS 16.0 a v MS Office Excel.

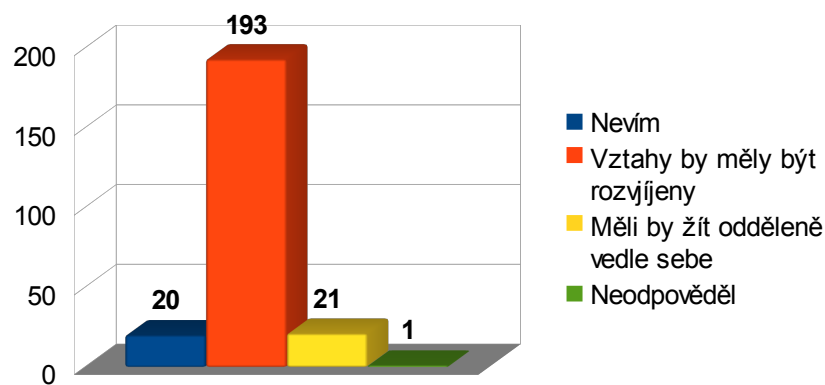
4.4.1 Třídění prvního stupně

4.4.1.2 Frekvenční analýzy

- Otázka č. 5.: První otázka „**Domníváte se, že by měly být vztahy mezi majoritní společností a imigranty aktivně rozvíjeny nebo by měly žít jejich kultury odděleně**“

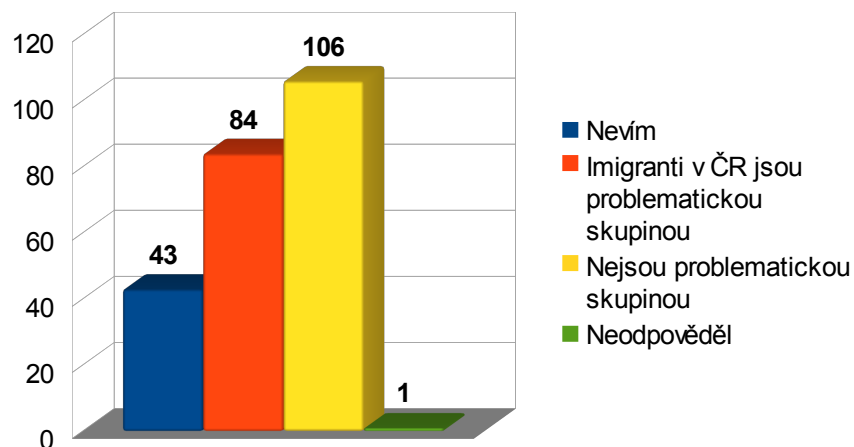
vedle sebe?“ měla za cíl zjistit pohled na multikulturní a interkulturní uspořádání společnosti, jak respondenti vnímají multikulturní a interkulturní společnost. Zjištění mínění, zda zvolení respondenti podporují vzájemné utváření a rozvíjení vztahů mezi imigranty a majoritní společností (interkulturalita), nebo více podporují pasivní soužití (multikulturalita). Ke zkoumané problematice byla tato otázka klíčová především z důvodu získání názoru na samotný proces migrace.

Z celkového 235 respondentů se 193 (82%) domnívá, že vztahy mezi imigranty a majoritní společností by měly být vzájemně podporovány, jedinci by měli mezi sebou komunikovat a vzájemně by se měli podporovat. Naopak pouhých 21 (9%) si myslí, že jedinci by měli žít neaktivně vedle sebe, odděleně, dalších 20 (9%) zvolilo možnost odpovědi nevím. Ze získaných výsledků je zřejmé, že respondenti podporují více interkulturní uspořádání společnosti, oproti pasivní formě v multikulturní společnosti.

Graf č. 1: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č 6.: Představují dle Vás imigranti pobývající na území ČR problematickou skupinu?** V této zvolené otázce měli respondenti vyjádřit svůj postoj k imigrantům žijícím na území ČR. Cílem bylo zjistit, zda vidí imigranty jako problematickou skupinu či nikoli.

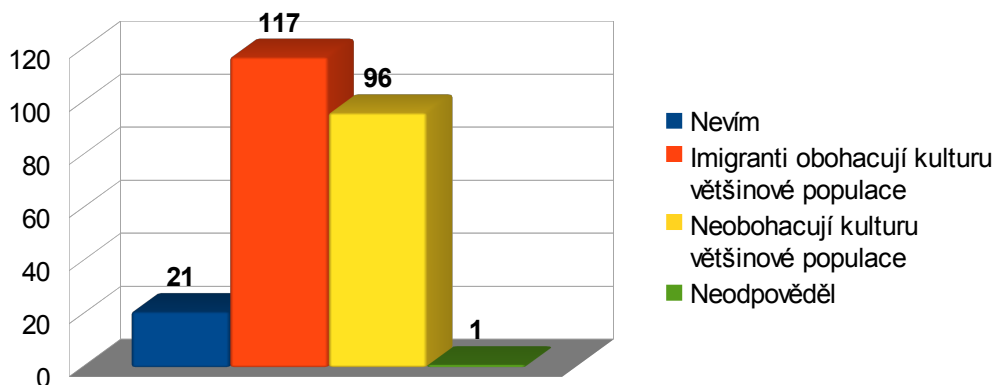

Graf č. 2: absolutní četnost; $n = 235$

Ačkoli v dřívější otázce jedinci ve větší míře podporovali aktivní rozvíjení vztahů mezi majoritní společností a imigranty, v další otázce vyjádřili svůj postoj k těmto imigrantům. Pouze 106 (45%) nepovažuje imigranty za problematickou skupinu, kdežto 84 (36%) je jako problematické vidí. Ve velké míře jedinci jsou v této otázce nerozhodní, celkových 18% (43) získaných odpovědí bylo Nevím, nejsou schopni rozhodnout se, zda jsou imigranty pro ně problematičtí nebo ne.

- **Otázka č. 7.: Obohacují dle Vašeho názoru imigranti kulturu většinové populace ČR?**

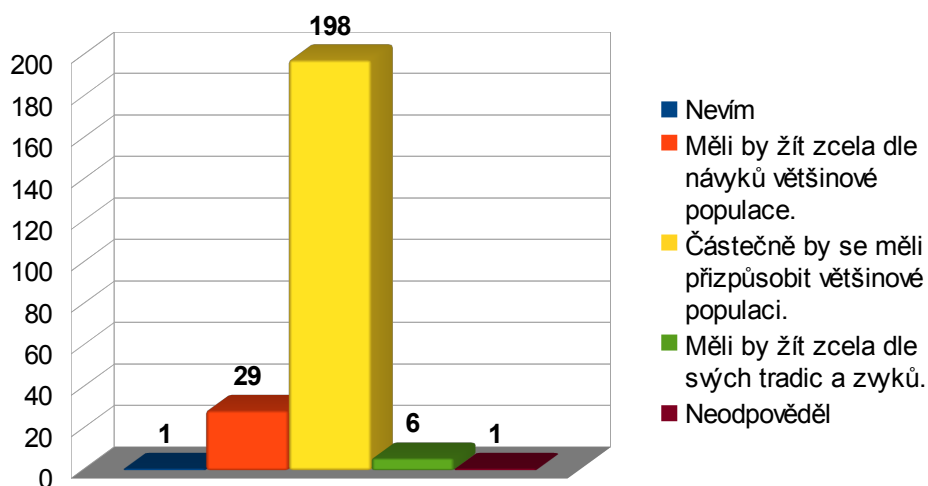
Při analýze obohacení majoritní společnosti nepotvrzuje výhradní zastávání ani jedné z možných nabízených odpovědí. Necelých 50% (117) z celkového počtu respondentů se domnívá, že příchozí imigranti obohacují svou kulturou a svými zvyky majoritní společnost. Na druhou stranu velké zastoupení 96ti (necelých 41%) mají rovněž ti jedinci, kteří zastávají názor, že imigranti naopak nebohacují většinovou společnost. Z nevýrazných výsledků je možné usuzovat, že ve společnosti studentů převažují rozporuplné názory ohledně imigrantů a jejich vlivu na společnost.

Graf 3: absolutní četnost; n = 235

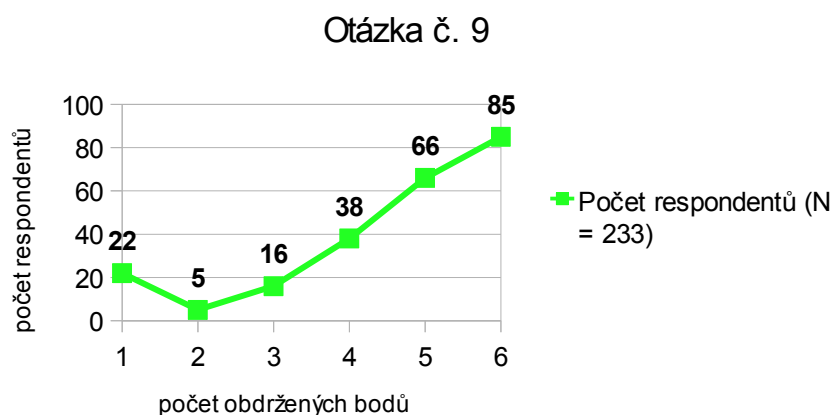
- Otázka č. 8.: **Domníváte se, že by měli imigranti trvale žijící v ČR zcela žít dle návyků většinové populace nebo by měli zachovávat zvyky a tradice své původní kultury?**

V závislosti na předchozí otázce respondenti téměř jednoznačně zastávají názor, že by se měli příchozí imigranti částečně přizpůsobit návykům většinové populace (84%, 198 respondentů) Na jednu stranu mají přijmout návyky, ale na druhou stranu si mají zachovat i své vlastní. Pouze malé procento respondentů se domnívá, že by měli imigranti trvale žijící v ČR vést život zcela dle svých návyků a původní kultury (3%, 6 respondentů) a 29 (12%) respondentů zcela podporuje celkové žití dle návyků většiny.

Graf č. 4: absolutní četnost; n = 235

- **Otázka č. 9.: V uvedené tabulce vyznačte svůj postoj k imigrantovi, přijali byste ho jako svého:** V rámci dotazníkového šetření byla použita i technika skalogramu, v níž měli respondenti vyjádřit, jaký vztah by byli ochotni udržovat s imigrantem. Otázkou bylo, zda by jej přijali buď jen za svého spoluobčana, spolužáka, spolupracovníka, souseda, přítele, životního partnera, nebo i jako vše dohromady. Nejvíce studentů by imigranta přijali za všechny možnosti, dále největší počet by ho přijal jak za svého spoluobčana, spolužáka, spolupracovníka, souseda a přítele, nepřijali by ho za životního partnera. Za významné je možné považovat i to, že by celých 6 % přijali imigranta jen za spoluobčana. V této otázce bylo zdůrazněno, že je možné zvolit více možností. V rámci skalogramu se očekávala posloupnost kategorií, která se ale bohužel nepotvrdila. Někteří jedinci neoznačili možnosti posloupně, ale vypustili ve svém mínění kategorii hodnocení, která byla považována jako předchozí té, co zvolili. Příkladem mohou být 4 respondenti, jež by imigranta přijali za svého přítele, dle výsledků by jej však nepřijali jako svého souseda, spolupracovníka, spolužáka, spoluobčana.

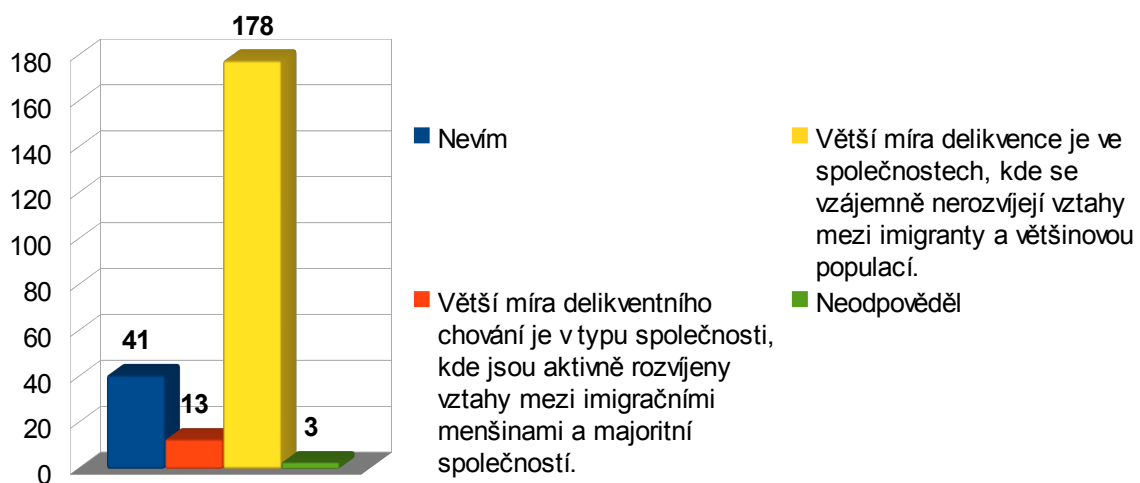

Graf 15: Otázka č. 9 Počet obdržných bodů

U této techniky jsem postupně na základě množství zvolení přiřadila každé odpovědi příslušný počet bodů. Nejvíce bodů obdrželi ti jedinci, kteří zvolili všechny možné odpovědi, kdy celkem 85 respondentů získalo 6 bodů. Nejméně bodů naopak získali oproti předpokladu ti jedinci, kteří zaškrtnli 2 možné odpovědi a tedy obdrželi 2 body (5

respondentů), i když nebyly odpovědi zvoleny dle očekávané posloupnosti. Za jednu z příčin, proč nebylo dosaženo předpokladu v jednotlivých odpovědích, je možné považovat nedostatečné porozumění dané otázce. Je tedy možné, že by vybraní respondenti přijali imigranta za svého spoluobčana, i když v šetření zvolili pouze například odpověď spolupracovníka, která byla na škále vyznačena vyšší vahou než odpověď spoluobčan.

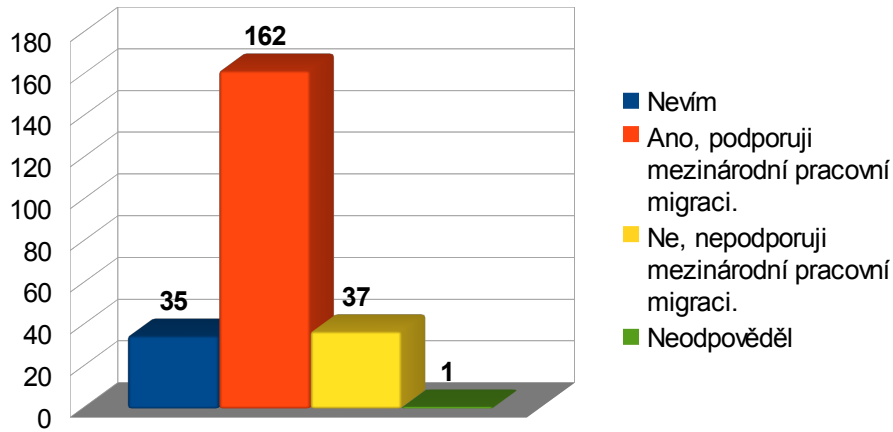
- **Otázka č. 10.: Ve kterém typu společnosti je podle Vás větší míra delikventního chování?**
V problematice delikvence jednoznačně vyplývá názor, že větší míra kriminálního jednání je v takovém uspořádání společnosti, v níž nejsou jednotlivé vztahy mezi jedinci majoritní společnosti a příchozími imigranty vzájemně podporovány a rozvíjeny (76%, 178 respondentů). Získané odpovědi doplňují mínění v problematice multikulturalismu a interkulturalismu. Již dříve (v otázce č. 5) vyjádřili respondenti názor, že vztahy mezi majoritou a imigranty by měly být aktivně rozvíjeny. Výrazné procento ze zjištěných dat tvoří i studenti, kteří se nedokážou rozhodnout, zvolili tudíž možnost nevím (17%).

Graf č. 5: absolutní četnost; $n = 235$

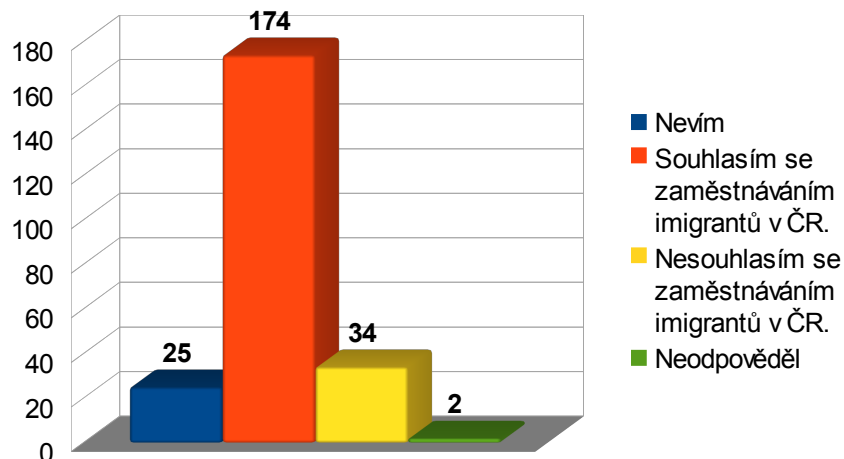
- **Otázka č. 11.: Jste pro nebo proti mezinárodní pracovní migraci?** V oblasti pracovní migrace dotázaní respondenti ve většině podporují migraci do zahraničí z pracovních

důvodů (69%). K těmto datům může přispět obecně společensky rozšířená podpora mezinárodních vztahů a možností odchodu do zahraničí za studiem a získávání pracovních zkušeností.

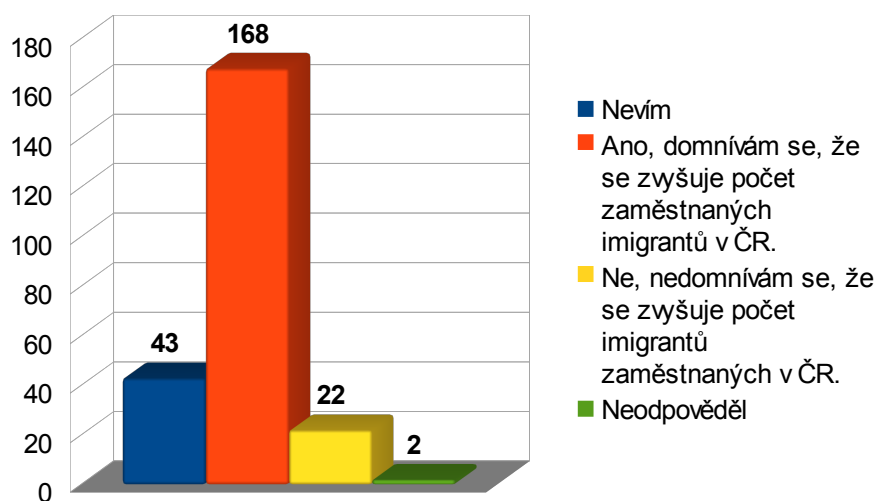
Graf č. 6: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č. 12: Souhlasíte se zaměstnáváním imigrantů v ČR, nebo s tím nesouhlasíte?** V této otázce byla získána téměř totožná data, jedinci tedy podporují oboustrannou mezinárodní migraci. Vyjádřili souhlas jak s odchodem za pracovními zkušenostmi do zahraničí, tak i ve většině vyjádřili souhlas se zaměstnáváním zahraničních pracovních imigrantů v ČR (74%).

Graf č. 7, absolutní četnost, $n = 235$

- **Otázka č. 13.: Domníváte se, že se zvyšuje počet imigrantů zaměstnaných v ČR?** V další otázce pro oblast ekonomické migrace byli respondenti dotázáni na osobní mínění v počtu zaměstnaných imigrantů v ČR. Stejně jako podporují oboustrannou pracovní migraci, tak se i domnívají, že se stále zvyšuje počet zahraničních pracovníků (72%). V porovnání s výzkumnými daty volně dostupnými je možné tento názor vyvrátit. Již od dob začátku celosvětové ekonomické krize ubývá počet pracovníků, kteří nejsou státními příslušníky ČR.¹²

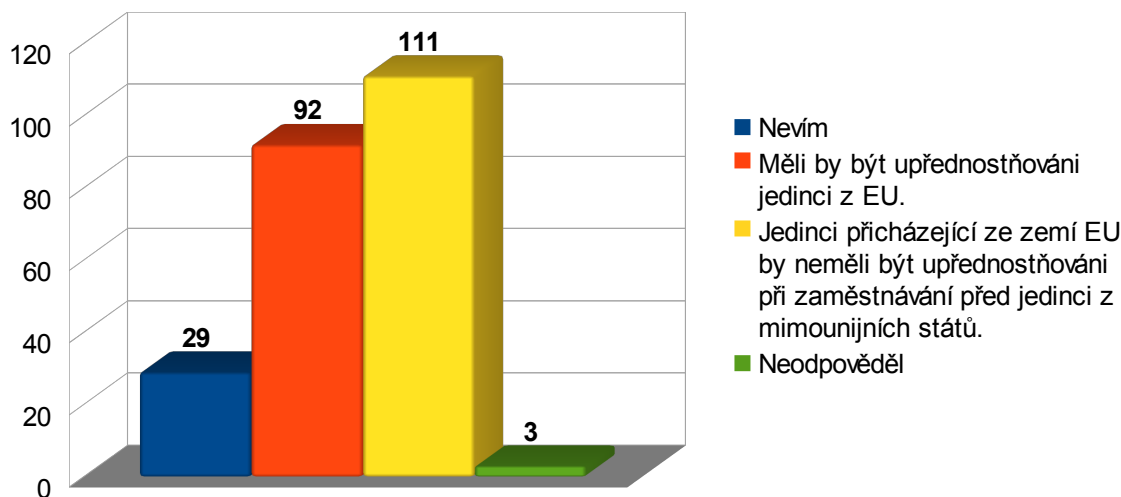

Graf č. 8: absolutní četnost; n = 235

- **Otázka č. 14.: Myslíte si, že by měli být u nás upřednostňováni při zaměstnávání imigrantů jedinci přicházející ze zemí EU před jedinci z mimounijních států?** Při zjištění odpovědí a mínění v otázce zaměstnávání imigrantů přicházejících ze zemí EU a imigrantů přicházejících ze tzv. třetích zemí nebyly získány tak jednoznačné výsledky jako v předchozích otázkách pracovní migrace. Velké procento respondentů zastává názor, že by měli být při zaměstnávání imigrantů upřednostňováni jedinci ze států EU (39%), přesto o málo procent více respondentů se domnívá, že by neměly být uplatňovány rozdíly v

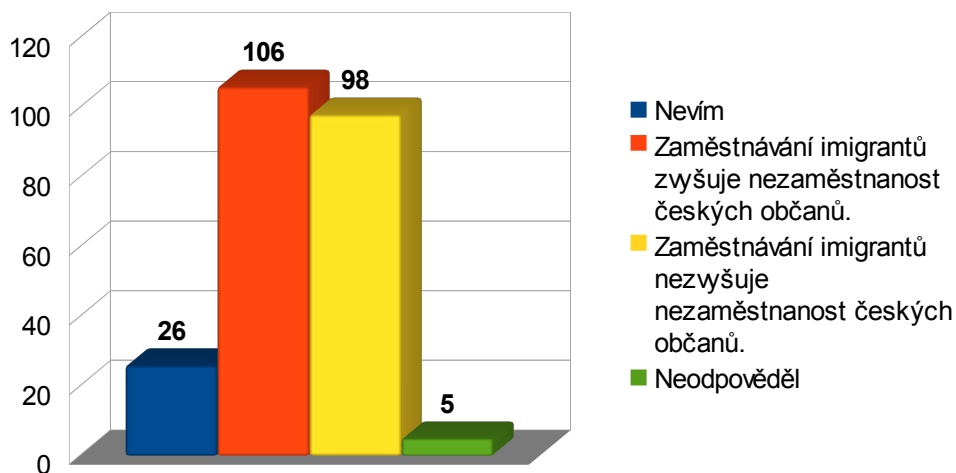
¹² Zdroj dat: Český statistický úřad: Vývoj cizinců evidovaných ÚP - měsíční počty podle pohlaví, typu registrace a vybraných zemí; 31.1.2006 – 31.12.2011 dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost

zaměstnávání pracovníků z EU a ze států nepatřících do EU (47%). Jedinci přicházející ze zemí EU by neměli být upřednostňováni při zaměstnávání před jedinci z mimounijních států.

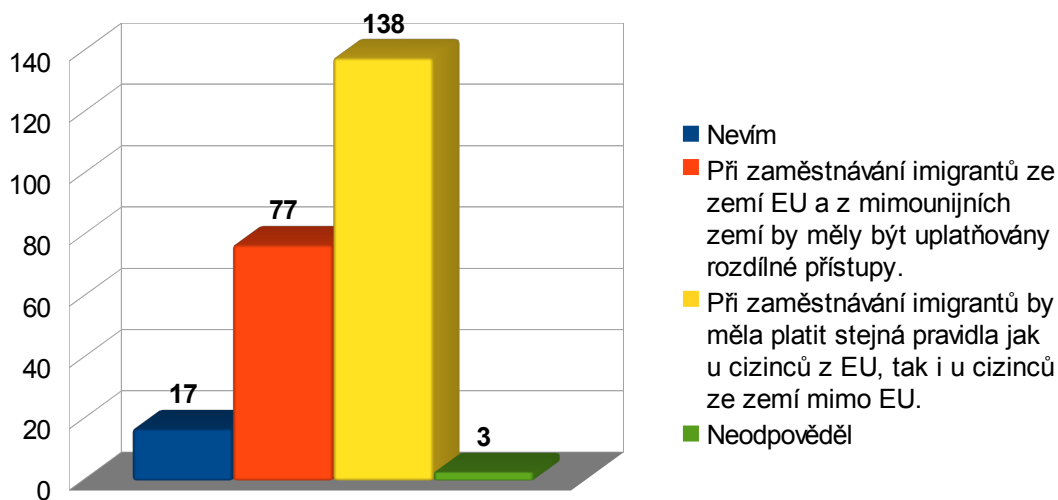
Graf č. 16: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č. 15.: Myslíte si, že zaměstnávání imigrantů zvyšuje procento nezaměstnanosti českých občanů, nebo na procenta nezaměstnanosti nemá vliv?** Negativní postoj v otázce mezinárodní pracovní migrace je možné spatřit v otázce týkající se nezaměstnanosti v ČR. Nejasné výsledky dokazují, že dotázaní respondenti se domnívají, že zaměstnávání zahraničních imigrantů zvyšuje procento nezaměstnaných českých občanů (45%), naopak téměř stejně velké procento studentů (42%) zastává opačný názor, tedy že zaměstnávání imigrantů nezvyšuje nezaměstnanost v ČR. Pozornost je možné věnovat i respondentům s možností Nevím, tudíž těm, co se nedokážou rozhodnout mezi nabízenými možnostmi (11%). Počet jedinců, kteří na danou otázku vůbec neodpověděli je oproti jiným otázkám taktéž vyšší (2%).

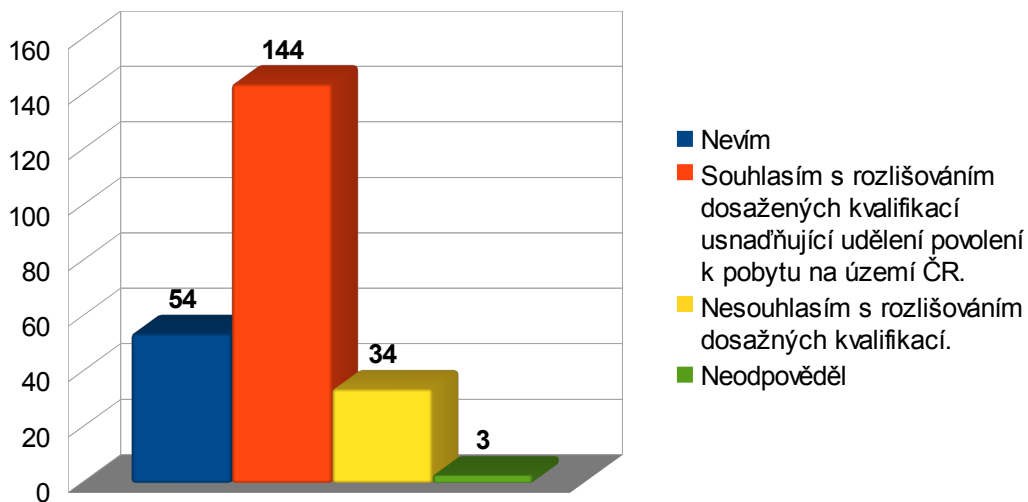
Graf č. 17: absolutní četnost; $n = 235$

- Otázka č. 16.: **Myslíte si, že je správné uplatňovat rozdílné přístupy při zaměstnávání imigrantů z EU a imigrantů ze zemí mimo EU, nebo by měla být používána stejná pravidla?** V této otázce je snahou opět naznačit a zjistit, zda existuje rozdílný přístup k imigrantům přicházejícím z EU a imigrantům z tzv. třetích zemí. Tato otázka byla použita jako doplňující k otázce č. 14, ve které odpovídající respondenti jednoznačně nevyjádřili názor, že by měli být přednostně zaměstnáváni imigranti ze států EU před jedinci z tzv. třetích zemí. Naopak více respondentů se domnívá, že by se nemělo rozlišovat, zda se jedná o pracovníka z EU či nikoli. Výsledky z této otázky jsou přesnější, respondenti ve vyšší míře zvolili odpověď, že by při zaměstnávání všech imigrantů neměl být uplatňován rozdílný přístup (59%). Při zaměstnávání pracovníků ze členských států EU a ostatních migračních pracovníků by měla být používána stejná pravidla. Opačný přístup zastává 33% respondentů.

Graf č. 18: absolutní četnost; $n = 235$

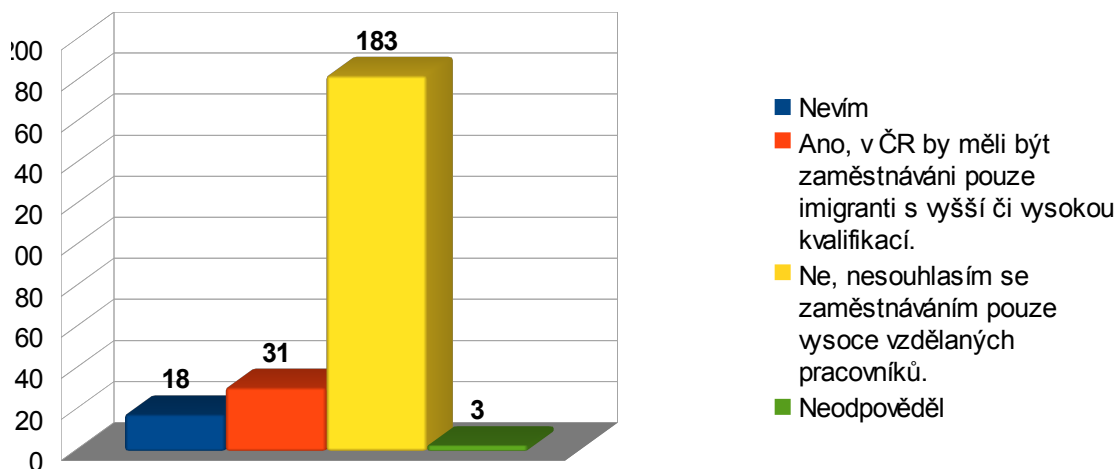
- **Otázka č. 17.: Souhlasíte s rozlišováním dosažených kvalifikací, na jehož základě je následně uděleno občanům z mimounijních států povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání, tzv. zelené a modré karty.**

Graf č. 19: absolutní četnost; $n = 235$

Při analýze otázky rozlišování kvalifikace a následného udělení zelené karty pro pracovníky s nižší kvalifikací a modré karty pro vysoce vzdělané zahraniční pracovníky, převažují odpovědi a souhlas s rozlišováním kvalifikací (61%). Velké procento respondentů (23%) odpovědělo Nevím, což může být považováno za důsledek toho, že se nejedná o příliš veřejně zmiňované téma a respondenti nejsou s touto problematikou příliš seznámeni.

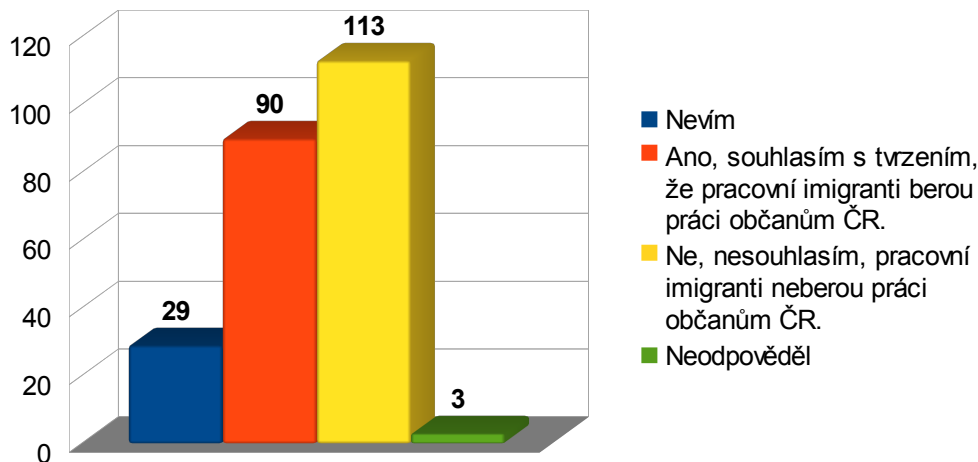
- Otázka č. 18.: **Souhlasíte se zaměstnáváním v ČR pouze těch imigrantů, kteří dosáhli vyššího či vysokého stupně vzdělání?** V předchozích otázkách patřících do oblasti ekonomické pracovní migrace respondenti vyjádřili souhlas jak s mezinárodní pracovní migrací, tak i s rozlišováním kvalifikací imigrantů, podle něhož jsou následně udělovány zelené a modré karty. Naopak ale také vyjádřili, že nesouhlasí pouze se zaměstnáváním pracovníků s vysokoškolským vzděláním nebo s vyšším odborným vzděláním. Z těchto výsledků opětovně potvrdili souhlas se zaměstnáváním všech pracovních imigrantů (78%).

Graf č. 20: absolutní četnost; $n = 235$

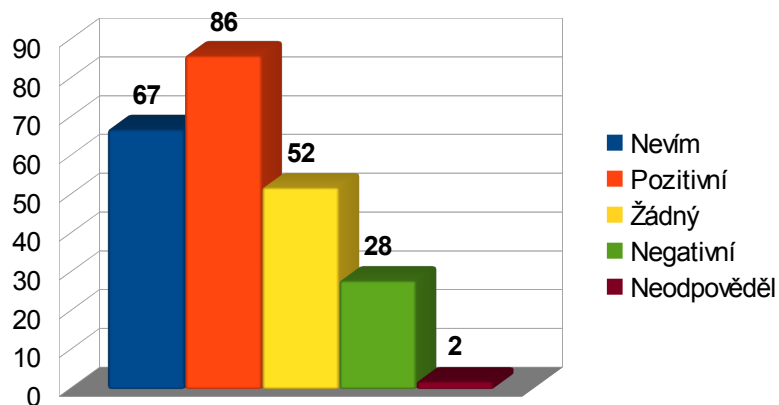
- **Otázka č. 19.: Souhlasíte s tvrzením, že pracovní imigranti berou práci občanům ČR?**

V této otázce vyjadřovali dotázaní studenti svůj subjektivní pohled na pracovní trh v ČR. Nevýrazné výsledky zvolených odpovědí vyvrací jednu z předcházejících otázek, kde více respondentů vyjádřilo souhlas s tvrzením, že pracovní imigranti zvyšují nezaměstnanost v ČR. Naopak z výsledných dat této otázky více respondentů zastává názor, že pracovní migranti neberou práci českým občanům (tuto možnost zvolilo 48% respondentů, naopak opačnou odpověď zvolilo 41%). V obou případech se však jedná o ne zcela jednoznačné výsledky. Pouze při odpovědi Nevím je možné vidět téměř shodu, kdy v otázce č. 15 tuto možnost zvolilo 26 respondentů (11%) a v této otázce 29 dotázaných (12%).

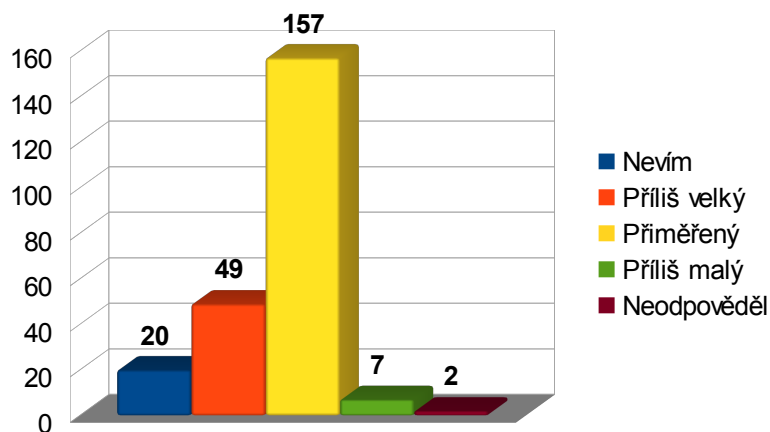
Graf č. 21: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č. 20.: Na uvedené škále vyznačte, jaký přínos má podle Vás zaměstnávání imigrantů pro ekonomiku ČR.** Při vyjádření míry přínosu zaměstnávání zahraničních pracovníků nejvíce studentů (36%) vidí pozitivní přínos a nejméně respondentů vidí negativní přínos (11%). Velké procento (22%) však vyjádřilo i názor, že zaměstnávání imigrantů nemá žádný přínos pro ekonomiku ČR, ale také i velké procento se nedokázalo ve svém mínění rozhodnout (28%).

Graf č. 22: absolutní četnost; $n = 235$

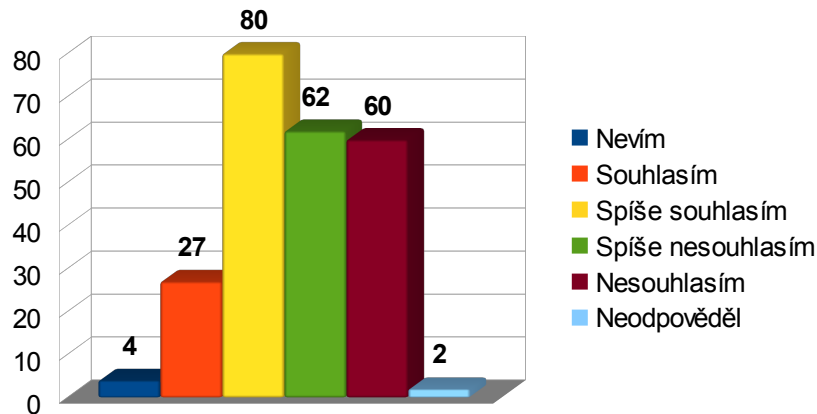
- Otázka č. 21.: **Jaký je podle Vás počet imigrantů v ČR?** V hodnocení zastoupení imigrantů v české společnosti je dle většiny respondentů jejich počet přiměřený, ani velký ani malý (67%).

Graf č. 23: absolutní četnost; $n = 235$

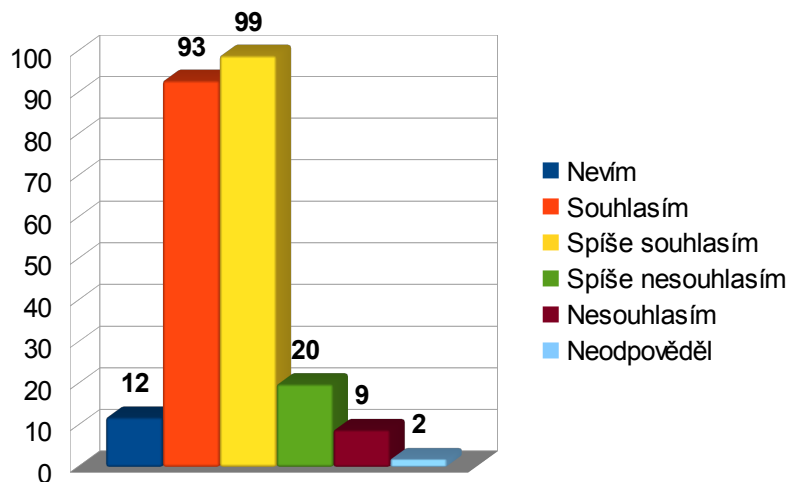
- Otázka č. 22.
 - a) **Každý, kdo má zájem žít v ČR, by měl dostat povolení k pobytu.** V této postojové otázce bylo cílem zjistit mínění náležitosti, které souvisí s udělováním povolení

k dlouhodobému pobytu pro příchozí imigranty. Dle získaných dat nejvíce respondentů (34%) spíše souhlasí s tvrzením, že každý, kdo má zájem zde žít, by měl dostat povolení k pobytu. Významnou část však zaujímají i respondenti, kteří spíše nesouhlasí (26%) a nesouhlasí s tímto tvrzením (25%). Nejméně respondentů s tvrzením souhlasí, povolení k pobytu by mělo být udělován každému, kdo má o něj zájem. V součtu převažuje nesouhlas s uvedeným tvrzením, i přestože nejvíce respondentů vyjádřilo souhlas.

Graf č. 24: absolutní četnost: $n = 235$

b) Dlouhodobý pobyt imigrantů by měl podléhat právním opatřením.

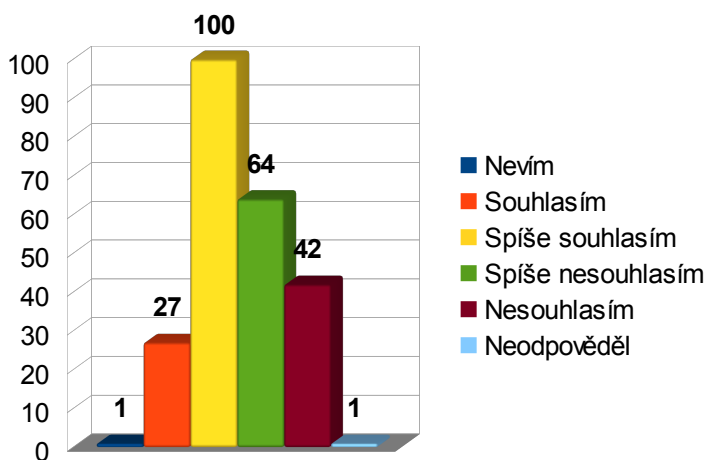

Graf č. 25: absolutní četnost; $n = 235$

V této další postojové otázce naopak všeobecně respondenti vyjádřili souhlas (42% zvolilo odpověď spíše souhlasím a 40% odpověď souhlasím) s tvrzením, že dlouhodobý pobyt v ČR by měl podléhat určitým právním předpisům. Nesouhlas (4%) a možnost spíše nesouhlasím (9%) uvedlo pouze z celkových 233 platných odpovědí 29 respondentů.

c) Každý imigrant žijící v ČR by se měl zcela přizpůsobit životu českých občanů.

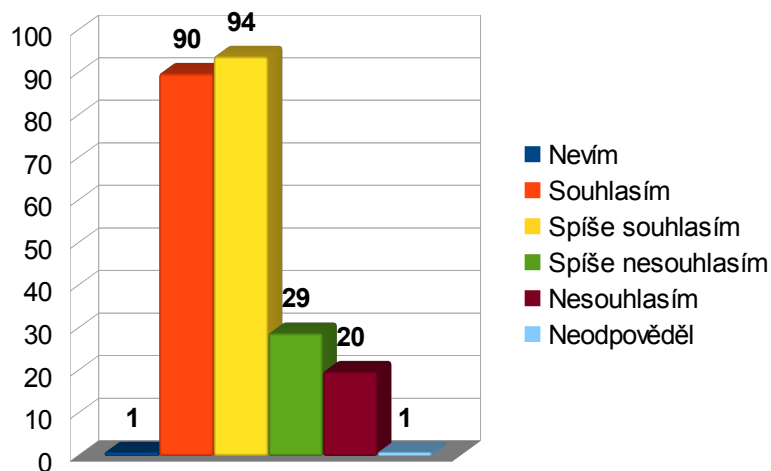
V této otázce měli respondenti opět vyjádřit, stejně jako v otázce č. 8, svůj postoj k ovlivňování většinové společnosti kulturou přicházejících imigrantů. Tato otázka byla tedy zařazena jako kontrolní k otázce č. 8, ve které téměř jednoznačně dotázaní jedinci zastávají názor, že by se měli imigranti částečně přizpůsobit návykům většinové populace. Podle kontrolních dat však nejvíce studentů spíše souhlasí (43%) nebo souhlasí (12%) s úplným přizpůsobením majoritní společnosti. Velké procento zastoupení je možné sledovat i u možnosti spíše nesouhlasím (27%). Získaná data však nejsou zcela jednoznačná, proto je možné posoudit je jako odpovídající již dříve získaným datům z otázky č. 8.

Graf č. 26: absolutní četnost; n = 235

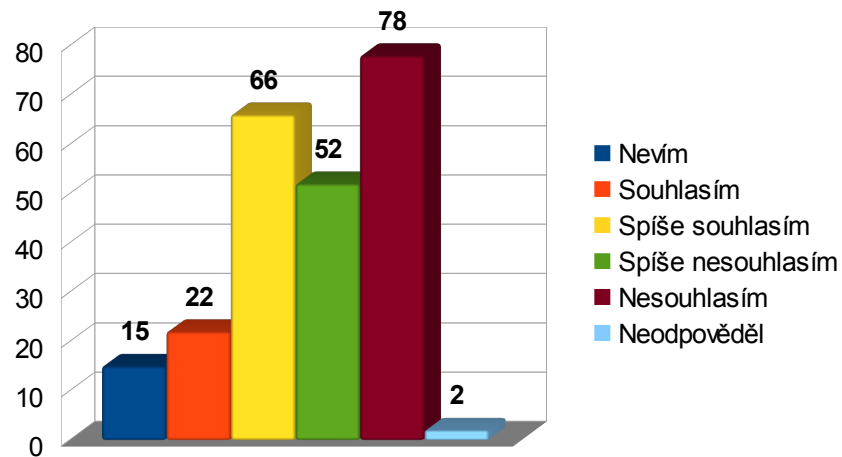
d) Znalost českého jazyka doložená praktickou zkouškou je nutností pro udělení trvalého pobytu v ČR. Při udělování trvalého pobytu na území ČR je podle dotázaných

nutnost znalost českého jazyka doložená praktickou zkouškou. V převažující většině zvolilo dohromady možnost souhlasím (38%) a spíše souhlasím (40%) celkem necelých 80%. Malá většina se oproti tomu domnívá, že není nutné splnění praktické zkoušky, trvalý pobyt by dle jejich mínění bylo možné udělit i bez znalosti českého jazyka.

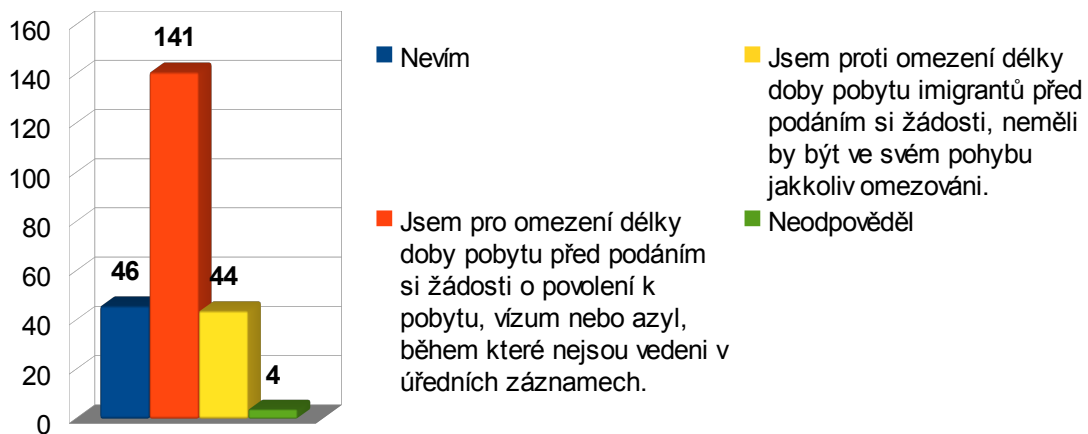
Graf č. 27: absolutní četnost; $n = 235$

e) Při udělování trvalého pobytu by měli být upřednostňováni imigranti ze zemí EU před imigranty z nečlenských zemí. Pro další získání rozdílného přístupu k jednotlivým imigrantům byla položena otázka udělování trvalého pobytu u imigrantů ze členských států EU a imigrantů z tzv. třetích zemí. Výsledky potvrzují již dříve získané poznatky, a to především to, že dotázaní studenti neupřednostňují ve větší míře imigranty z EU, kdy nejvíce nesouhlasí (33%) a spíše nesouhlasí (22%) s nabízeným tvrzením. Velký počet respondentů ze zbylých možností také spíše souhlasí (28%) s upřednostňováním při udělování trvalého pobytu jedinců z unijních států. Nejmenší podíl z uvedených odpovědí zastává souhlas (9%) a totální upřednostňování imigrantů ze členských států EU.

Graf č. 28: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č. 23.: Jste pro nebo proti omezení délky pobytu imigrantů na území ČR před podáním si žádosti o dlouhodobý pobyt, vízum či azyl, během níž se pohybují zcela bez vědomí úřadů, nebo by neměli být ve svém pohybu jakkoliv omezováni?**

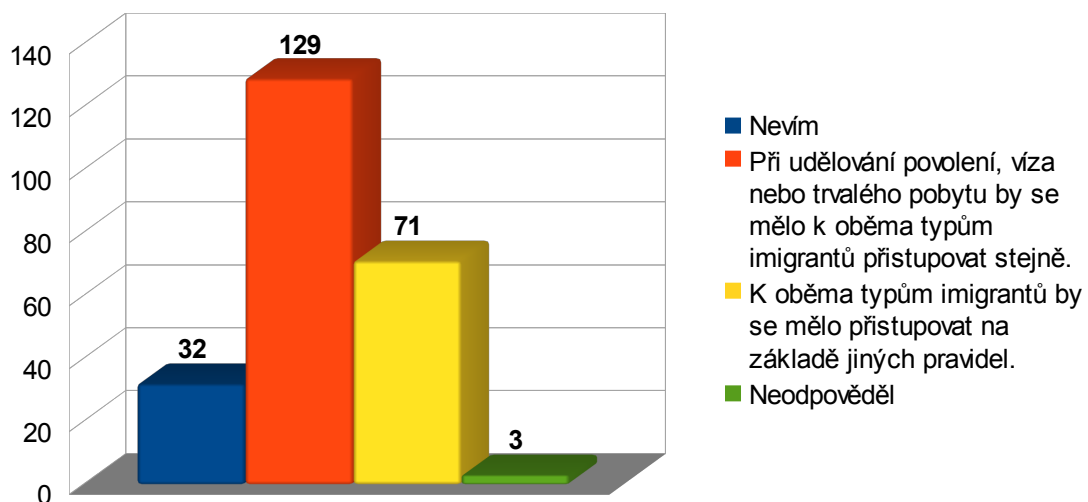

Graf č. 29: absolutní četnost; $n = 235$

Cílem této otázky bylo zjistit, zda by měli být imigranti na území ČR omezováni ve svém pohybu, tudíž by měli povinnost po vstupu na území ČR kontaktovat příslušný úřad.

Jelikož je v současné době uplatňován rozdílný přístup u jednotlivých imigrantů, kdy se jedinci z tzv. třetích zemí musí ihned přihlásit na cizineckou policii nebo na jiný příslušný úřad, jedinci ze států Evropské unie se mohou během doby 3 měsíců pohybovat volně bez jakékoliv evidence. V této otázce jednoznačně respondenti (60%) zastávají názor, že doba pobytu imigrantů má být před podáním si žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu omezena. Zbylí respondenti (18%) naopak volí svobodný pohyb, tedy pohyb bez povinnosti se nahlásit na úřadě nebo naopak jsou ve své odpovědi nerozhodní a volí možnost Nevím (19%).

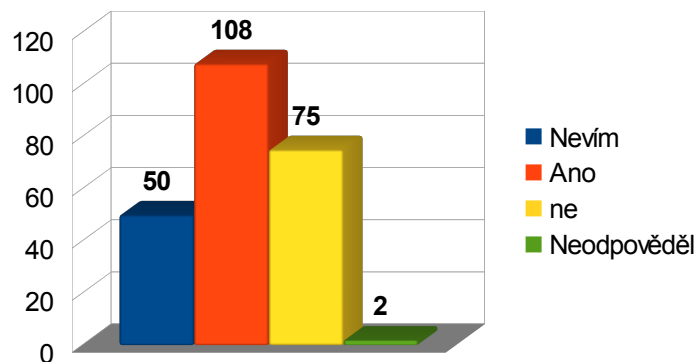
- **Otázka č. 24.: Myslíte si, že by omezení délky pobytu na území ČR před podáním žádosti o dlouhodobý pobyt, dlouhodobé vízum či trvalý pobyt mělo být stejné pro imigranty ze zemí EU i pro imigranty z nečlenských zemí, nebo by se mělo rozlišovat, zda se jedná o jedince z členských či nečlenských zemí, tudíž přistupovat k oběma na základě jiných pravidel?**

Graf č. 30: absolutní četnost; $n = 235$

Tato otázka se snaží o doplnění předchozí a rovněž má opět jako některé dříve použité otázky znázornit rozdílný přístup k imigrantům. Výsledná data opět dokazují, že by ani v této oblasti neměl být používán rozdílný přístup k imigrantům z EU a imigrantům z tzv. třetích zemí. Přes 50% (129) respondentů zastává názor, že by se mělo přistupovat k oběma skupinám stejně, doba omezeného pobytu na území ČR před nutností podání si žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu, vízum nebo trvalého pobytu má být stejná u všech imigrantů, i přestože v praxi je uplatňován rozdílný přístup. V porovnání s ostatními otázkami na rozdílnost přístupu k imigrantům tyto výsledky nijak nevybočují, respektive téměř podobné procento respondentů zastává názor, že by měl být uplatňován stejný přístup ke všem imigrantům.

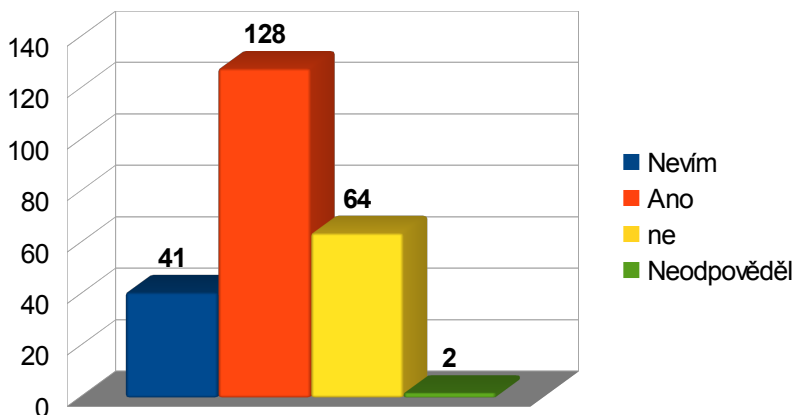
- **Otázka č. 25.: Domníváte se, že počet imigrantů v ČR ovlivňuje míru kriminality?** V problematice kriminality a trestné činnosti se domnívá 40% (108 respondentů) dotázaných respondentů, že existuje vztah mezi počtem imigrantů v ČR a mírou kriminality, která je páchána. Necelých 32% (75 respondentů) zastává přesně opačný pohled, domnívají se, že počet imigrantů neovlivňuje míru kriminality v české společnosti. Zbýlých 21% (50 respondentů) nemá na tuto otázku názor, respektive zvolili možnost Nevím.

Graf č. 31: absolutní četnost; $n = 235$

- **Otázka č. 26.: Domníváte se, že by měl být jakýkoliv imigrant, který spáchal trestný čin, vyhoštěn z ČR?** V oblasti trestné činnosti nadále respondenti odpovídali na vyhoštění

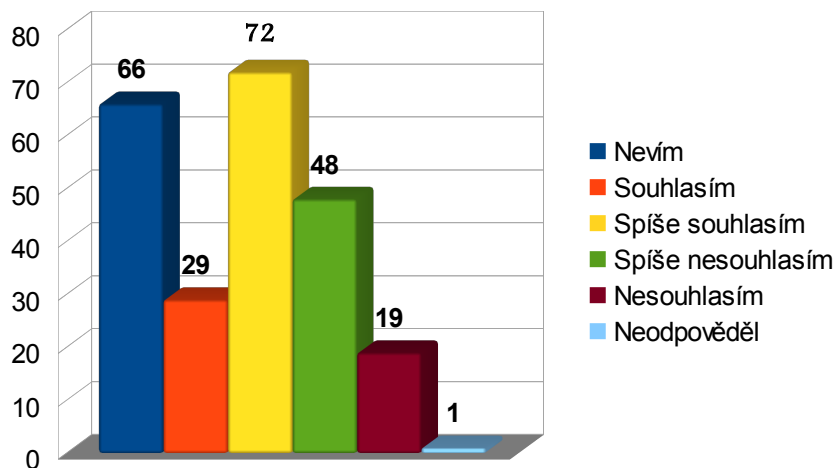
imigrantů a ve více než v 50% (128) zastávají názor, že každý jakýkoliv imigrant, který spáchal trestný čin, by měl být vyhoštěn z ČR. S tvrzením však nesouhlasí dalších 28% studentů (64) a 17% (41) z celkového počtu opět nemá na danou problematiku názor.

Graf č. 32: absolutní četnost; $n = 235$

- Otázka č. 27.

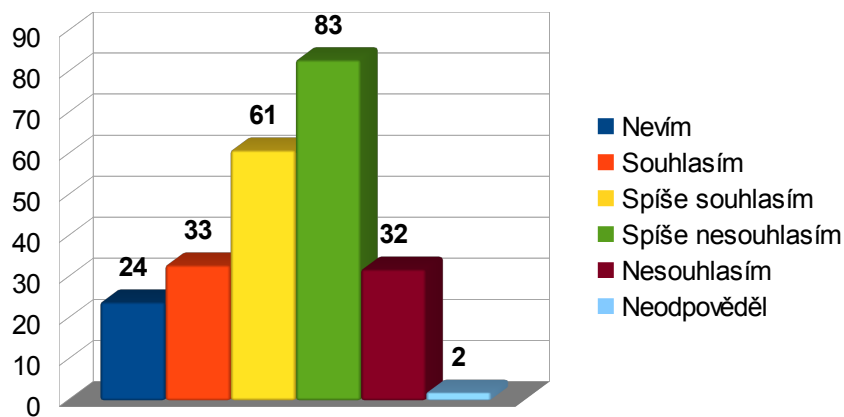
a) **Nelegální migrace v ČR je stejně rozšířena jako legální migrace.**

Graf č. 33: absolutní četnost; $n = 235$

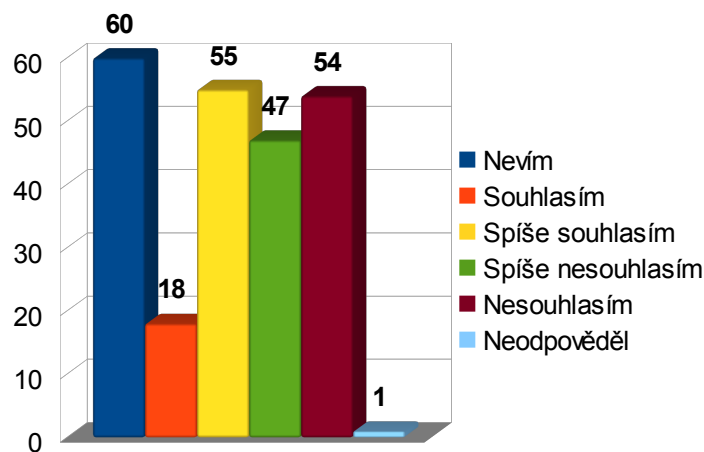
Jako negativní důsledek migrace je považována nelegální migrace, v níž jedinci dobrovolně či nuceně překonávají hranice státu a zůstávají v něm bez vědomí místních úřadů. V otázce rozšířenosti nelegální migrace nejvíce studentů (30%) spíše souhlasí s tím, že nelegální migrace je stejně rozšířena jako legální migrace, dalších 20% naopak s tímto tvrzením spíše nesouhlasí. Nejednoznačné výsledky potvrzuje i téměř vysoké procento studentů, kteří zvolili možnost Nevím (28%)

b) Rostoucí počet imigrantů narušuje bezpečnost v ČR. V otázce vztahu mezi počtem imigrantů a bezpečnosti v ČR nebyly získány opět jednoznačné výsledky, kdy největší zastoupení získala odpověď, v níž respondenti spíše nesouhlasí (35%) s provázaností mezi počtem imigrantů a pocitem bezpečnosti v ČR. Výrazný podíl ale vyjadřují i respondenti (26%), kteří zastávají opačný názor, respektive spíše souhlasí s tím, že pokud roste počet imigrantů v zemi, tak se narušuje pocit bezpečnosti. V této otázce je možné poznamenat, že nejvíce respondentů se nepřiklání ke krajním možnostem, tedy k souhlasím či nesouhlasím, volí naopak střední možnosti spíše souhlasím a spíše nesouhlasím. Nadále je možné připomenout, že v dřívější otázce na téma počtu imigrantů v ČR, vidí dotázaní studenti počet imigrantů jako přiměřený.

Graf č. 34: absolutní četnost; n = 235

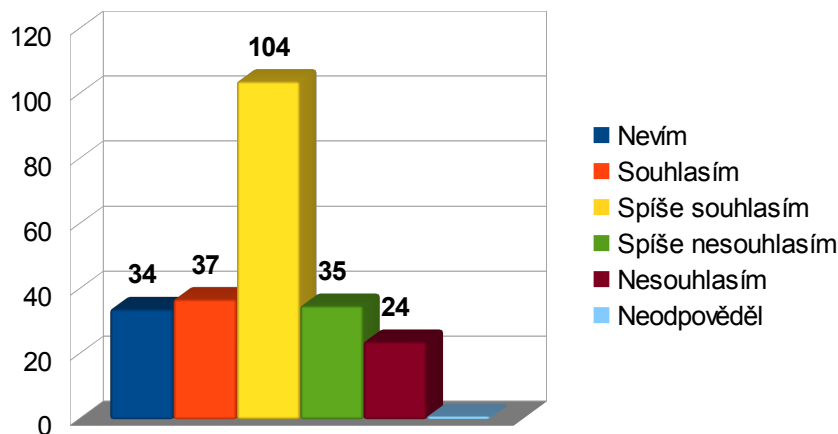
c) **Trestnou činnost páchají ve větší míře jedinci přicházející z nečlenských zemí před imigranty z EU.** Poslední otázkou, v níž bylo cílem zjistit odlišnost ve vnímání imigrantů ze států EU a imigrantů z tzv. třetích zemí, je problematika trestné činnosti. Nejvíce respondentů se v této problematice vyjádřilo prostřednictvím Nevím (26%), nevyjádřili souhlas ani nesouhlas s tvrzením, že vyšší kriminalita je u imigrantů z tzv. třetích zemí. U zbylých studentů převládá názor, kdy spíše nesouhlasí (20%) či vůbec nesouhlasí (23%) s daným tvrzením. Velké zastoupení mají rovněž i jedinci, jež se domnívají, že více páchají trestnou činnost právě jedinci ze třetích zemí (7%). V této otázce je možné dle sledování postoje k jednotlivým imigrantům nejmenší rozdíly v uvedených odpovědích. Pokud bych ale vzala v úvahu možnosti spíše nesouhlasím a nesouhlasím, tak bych opětovně potvrdila stejný přístup k imigrantům, a to ve více případech než kdybych sloučila možnosti souhlasím a spíše souhlasím.

Graf č. 35: absolutní četnost; $n = 235$

d) **Efektivní integrace imigrantů zabrání páchání trestné činnosti.** V poslední otázce bylo cílem zjistit mínění na úspěšnou integraci, jež by mohla zamezit či zmírnit páchání trestné činnosti. Dotázaní respondenti ve větší míře s touto hypotézou spíše souhlasí (44%) nebo zcela souhlasí (16%). Efektivní integrační program pro imigranty by mohl zabránit páchání trestné činnosti imigranty, co do ČR přichází. Pouhých 25% zastává opačné

mínění, respektive se domnívají, že úspěšná efektivní integrace nezabrání páchání trestné činnosti.

Graf 36: absolutní četnost; $n = 235$

4.5.1.2 Závěr třídění prvního stupně

Při analýze výsledků na základě frekvence jsem ve svém šetření došla k závěru, že získané výsledky jsou v mnohých případech velmi nejednoznačné. Jako závěr bych také mohla vyvodit, že dotázaní studenti nemají na určité oblasti migrace názor a volí tedy možnost odpovědi Nevím, což by mohlo být vysvětleno jako důsledek toho, že se nejedná o veřejně velmi často zmiňované téma. V jednotlivých oblastech, které byly v dotazníkovém šetření použity, vyjádřili respondenti převážně očekávané výsledky.

V oblasti životního stylu studenti podporují ve větší míře interkulturní uspořádání společnosti, v němž se vzájemně rozvíjejí vztahy mezi příchozími imigranty a majoritní společností. Zároveň se v souvislosti s migrací domnívají, že právě ve společnosti, kde nejsou vzájemně podporovány a rozvíjeny vazby mezi společnostmi a migračními skupinami, dochází k většímu delikventnímu chování a jednání. Respondentům ale nepřipadají imigranti jako problematická skupina a jejich kultura obohacuje majoritní společnost a přináší nové poznatky. V pohledu, zda by se měli

imigranti přizpůsobit majoritní společnosti, se nejvíce projevil názor, že by se měli na jednu stranu imigranti částečně přizpůsobit životnímu stylu nové společnosti, ale na druhou by si měli i zachovat své vlastní hodnoty, tradice a zvyky. V otázce, v níž rovněž studenti vyjadřovali souhlas nebo nesouhlas s tvrzením, jestli by se měli imigranti zcela přizpůsobit majoritní společnosti, však spíše souhlasí a ve velkém množství i spíše nesouhlasí s celkovým přizpůsobením. Výsledky této kontrolní otázky bych tedy vyhodnotila jako odpovídající otázce se stejnou pointou. Podporu interkulturního uspořádání je možné vyvodit i z výsledků vztahu k imigrantovi, kdy by jej nejvíce respondentů přijalo jak za svého spoluobčana, spolužáka, spolupracovníka, souseda, za přítele i za životního partnera. Dle dalších výsledků by imigranta přijalo velké množství dotázaných rovněž za spoluobčana, spolužáka, spolupracovníka, souseda, ale dále jen za přítele, nikoli za životního partnera, v čemž mohou hrát velkou roli zakořeněné předsudky.

Další podporu migrace vyjádřili studenti v pracovní oblasti, kdy významná většina je pro mezinárodní migraci a zároveň souhlasí se zaměstnáváním imigrantů v ČR. Dle výsledků se také respondenti domnívají, že se v české společnosti zvyšuje počet zaměstnaných imigrantů. Na druhou stranu však zastávají i názor, že na jednu stranu zaměstnávání zahraničních pracovníků zvyšuje nezaměstnanost českých občanů, ale také na druhou stranu nesouhlasí s tím, že imigranti berou práci ostatním lidem. Velkou roli zde může hrát subjektivní názor a dopady současné ekonomické krize, které mohou navozovat negativní pohled na zahraniční pracovníky. Respondenti také v oblasti zaměstnávání zahraničních pracovníků podporují a souhlasí se současným rozlišováním dosažených kvalifikací, na jejichž základě jsou udělována povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání, respektive zelené a modré karty. Dle výsledků by měli dostávat šanci na zaměstnání všichni imigranti, respondenti nesouhlasí se zaměstnáváním pouze těch pracovníků, kteří dosáhli vyššího odborného či vysokoškolského vzdělání. A celkově je dle respondentů považováno spíše za pozitivní než negativní přínos pro českou ekonomiku.

V problematice udělování povolení k dlouhodobému pobytu nebo

trvalého pobytu a celkově právní problematice migrace je dle výsledků v ČR přiměřený počet imigrant, není jich vůči majoritní společnosti hodně ani málo. Spíše negativní postoj byl však vyjádřen k tvrzení, že každému, kdo má zájem žít v ČR, by mělo být uděleno povolení k dlouhodobému pobytu a dle názoru by měl pobyt imigrantů podléhat právním opatřením. Nadále studenti podpořili povinnost složit praktickou zkoušku z českého jazyka těmi imigranti, kteří si po uplynutí doby pobytu 5ti let na území ČR zažádali o udělení trvalého pobytu. Zároveň se také dotázaní respondenti domnívají, že stanovená doba před nutností podat si žádost o povolení k dlouhodobému pobytu, azylu či trvalému pobytu by měla být omezena. Každý imigrant s úmyslem žít na území ČR by měl mít povinnost nahlásit se na příslušném úřadě. V tomto případě by dle respondentů neměl být uplatňován rozdílný přístup k imigrantům z tzv. třetích zemí a imigrantům přicházejícím ze států EU.

Poslední oblastí, kterou jsem zahrnula do svého šetření, je oblast kriminality a delikvence. Již dříve jsem zmínila, že respondenti zastávají názor, že větší míra delikvence je ve společnostech, v nichž nejsou společně podporovány vztahy mezi majoritní společností a imigranty. Celkově z výsledků vyplynul také závěr, že počet imigrantů v ČR ovlivňuje míru a stav kriminality, kdežto z jiné podobné otázky vyplynul téměř opačný pohled. Dotázaní studenti spíše nesouhlasí s provázaností rostoucího počtu imigrantů a pocitu bezpečí v ČR. Počet imigrantů tedy ovlivňuje kriminalitu, ale v případě růstu počtu imigrantů spíše nedochází ke snížení pocitu bezpečí. Podle dalších výsledných dat by měl být každý imigrant, který spáchá jakýkoliv trestný čin, vyhoštěn z ČR, ale také lze vyvodit, že efektivní integrace imigrantů by zmírnila nebo zabránila páčání trestné činnosti těmito jedinci. Problém nelegální migrace je dle nejednoznačného názoru spíše stejně rozšířena jako migrace legální.

Dalším cílem, který jsem si v počátku práce zvolila, je zjistit, zda respondenti zastávají odlišný přístup k imigrantům ze států EU a imigrantů z tzv. třetích zemí. Podle otázek, v nichž jsem se zaměřila na daný cíl, jsem došla k závěru, že respondenti nepodporují rozlišování imigrantů podle zemí původu. Zaměřila jsem se na tuto problematiku jak v oblasti práce, tak i v oblasti právní legislativy a udělování povolení k pobytu, rovněž ale i v oblasti kriminality. Jednoznačné výsledky byly získány

především právě v oblasti pracovní migrace, kdy by při zaměstnávání imigrantů měla být uplatňována stejná pravidla. Neměli by být tedy upřednostňováni jedinci ze států EU před jedinci z ostatních zemí. Nadále by neměli být zvýhodňováni ani v případech udělování trvalého pobytu. Rovněž jako u pracovní migrace by se mělo i v oblasti práva přistupovat ke všem imigrantům na základě stejných pravidel. Podle studentů by neměla být u imigrantů rozlišována ani doba pobytu na území ČR bez povinnosti nahlášení na příslušném úřadě, jako je tomu nyní. Všichni imigranti s cílem žít v ČR by se měli ihned po vstupu do země evidovat na příslušném úřadě. Rozporuplné výsledky však byly získány v oblasti kriminality, kde jsem se pokusila zjistit, zda v pohledu respondentů páchají trestnou činností více jedinci z tzv. třetích zemí nebo ne. Podle ne zcela jednoznačných odpovědí však spíše studenti nesouhlasí s tímto tvrzením, že trestnou činností ve větší míře páchají imigranti přicházející z tzv. třetích zemí.

Podle třídění prvního stupně jsem tedy došla k závěrům, že celkově jsou studenty migrace a imigranti podporováni a to především v oblasti životního stylu a v oblasti pracovní migrace. V rámci právní legislativy by respondenti sjednotili podmínky a přístup k jednotlivým imigrantům. Kriminální jednání by zmírnila efektivní a účelná integrace. A jak by mohlo být již dopředu očekáváno, potvrdilo se, že by se na všechny imigranty mělo pohlížet stejným způsobem.

4.5.2 Třídění druhého stupně – analýza kontingenčních tabulek

Při třídění druhého stupně jsem se snažila vyvrátit či potvrdit hypotézu, zda existuje vztah mezi pohlavím a zaměřením studia dotázaných respondentů na odpovědi uvedené v rámci dotazníkového šetření. Pro zpracování dat byla využita analýza kontingenčních tabulek pomocí Pearsonova chi-kvadrátu a korelačního koeficientu, na jejichž základě jsem následně došla k závěrům, zda je provázanost mezi příčinnou a podmíněnou proměnnou. Pro lepší přehlednost výsledků byly z výsledných dat vyjmuty odpovědi Nevím, analýza probíhala tedy jen u těch jedinců, kteří odpověděli nabízenými

možnostmi. Rovněž byly vyřazeny i chybějící odpovědi (missing). Pro znázornění jsem vybrala jen vždy jeden příklad, zbylá výsledná data jsou uvedena v příloze č. 3.

4.5.2.1 Vliv pohlaví na vybrané odpovědi:

Při analýze výsledků by bylo možné předpovídat, že jednotlivé odpovědi jsou ovlivněny tím, zda se jedná o studenta či studentku. Obecně by bylo možné očekávat vlídnější a altruistický přístup zejména u žen než u mužů. Přesto získané výsledky a následná analýza vztah mezi pohlavím a zvolenou odpovědí u 21 otázek z celkových 29, u kterých byly získávány odpovědi, provázanost neprokazují. Vztah se také nepotvrdil ani u dalších 3 otázek, kdy i po redukci dat byla tabulka nedostatečně obsazena, a proto tento fakt nemůžeme při interpretaci opomenout a výsledky nejsou zcela věrohodné. U zbylých výsledků se vztah naopak prokázal.

Otázka č. 5: Neprokázání vztahu:

Pro znázornění situace, kdy se neprokázal vztah mezi pohlavím respondenta a odpovědí uvedenou v rámci dotazníkového šetření, jsem zvolila otázku na téma multikulturalismu a interkulturalismu. Konkrétně jsem se snažila prokázat tedy vztah mezi pohlavím a míněním na vztahy mezi majoritní společností a imigranty. Z výsledků jednoznačně vyplývá, že více vzájemný rozvoj vztahů podporují více ženy, což je vcelku očekávané již podle počtu respondentů, kdy se do celého výzkumu zapojilo více žen než mužů. Hypotézu o existenci vztahu jsem následně vyloučila na základě hodnoty korelačního koeficientu (0,13) a na základě Pearsonova chý kvadrátu (0,054).

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,705 ^a	1	,054		
Continuity Correction ^b	2,798	1	,094		
Likelihood Ratio	3,432	1	,064		
Fisher's Exact Test				,076	,051
Linear-by-Linear Association	3,687	1	,055		
N of Valid Cases ^b	214				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,18.

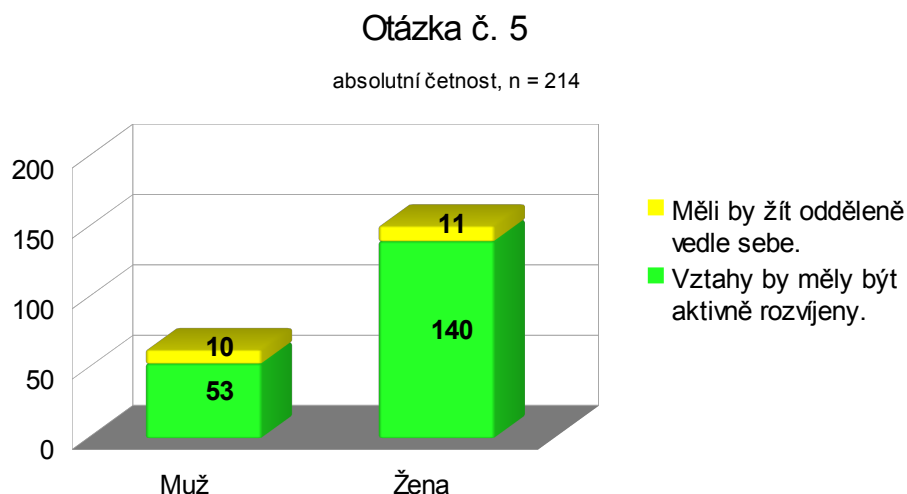
b. Computed only for a 2x2 table

Tabulka 1: Otázka č. 5: chý kvadrát test

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,130	,054
N of Valid Cases	214	

Tabulka 2: Otázka č. 5: Koefficient korelace

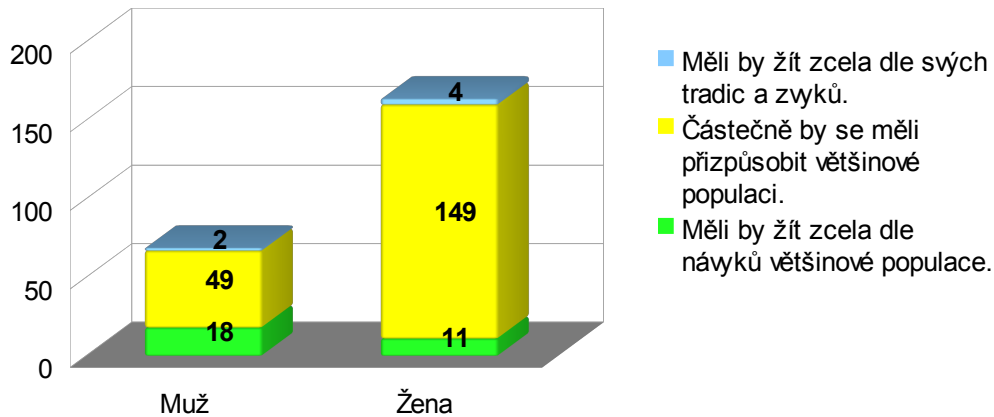
Graf 37: Domníváte se, že by měly být vztahy mezi majoritní společností a imigranty aktivně rozvíjeny nebo by měly žít jejich kultury odděleně vedle sebe?

Otázka č. 8: Prokázání vztahu s nedostatečnou obsazeností dat, 33,3 % dat je menší než 5.

V otázce na téma přizpůsobení imigrantů populaci, do které přichází, je možné sledovat rozdíl v odpovědích mužů a žen, kdy nejvíce respondentů zvolilo odpověď, že by se měli imigranti částečně přizpůsobit majoritní společnosti. Pokud bychom sledovali procentuální rozdíl mezi odpověďmi mužů a žen, tak částečné přizpůsobení zvolilo z celkového počtu odpovídajících žen celkem 90% (149) a z celkového počtu odpovídajících mužů 71% (49). Z toho je možné opět vyvodit převahu žen v dané možnosti. V porovnání ostatních možností odpovědi je opět vidět větší humanističtější přístup u žen, kdy v porovnání s mužskými odpověďmi více žen podporuje život imigrantů dle jejich vlastních tradic a zvyků a zároveň se i méně žen (oproti mužům) domnívá, že by imigranti měli žít zcela dle návyků většinové populace.

Otázka č. 8

absolutní četnost; n = 233

Graf 38: Domníváte se, že by měli imigranti trvale žijící v ČR zcela žít dle návyků většinové populace nebo by měli zachovávat zvyky a tradice své původní kultury?

Při analýze výsledků však musíme brát v úvahu nedostatečné obsazení kontingenční tabulky daty, proto výsledky nemůžeme považovat za zcela statisticky významné. Na základě výsledků kontingenčního koeficientu a Pearsonova chý kvadrátu nemůžeme přijmout ani nepřijmout hypotézu o vztahu mezi proměnou pohlaví a odpovědí respondentů. Dle výsledků Pearsonova testu by bylo možné hypotézu u existence vztahu potvrdit, naopak na základě kontingenčního koeficientu vychází nezávislost mezi proměnnými.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,944 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	15,407	2	,000
Linear-by-Linear Association	12,323	1	,000
N of Valid Cases	233		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,78.

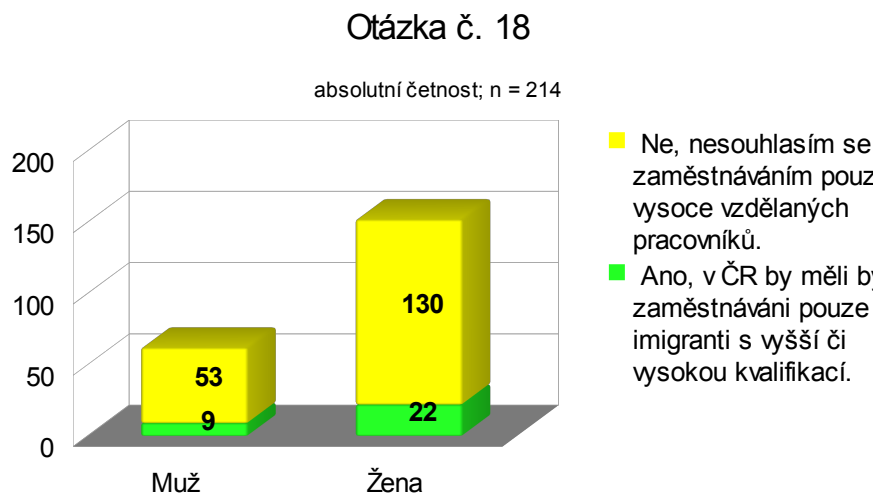
Tabulka 3: Otázka č. 8: chý kvadrát test

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,260	,000
N of Valid Cases	233	

Tabulka 4: Otázka č. 8: Koeficient korelace

Otázka č. 18: Potvrzení vztahu mezi pohlavím a odpovědí:

Graf 39: Souhlasíte se zaměstnáváním v ČR pouze těch imigrantů, kteří dosáhli vyššího či vysokého stupně vzdělání?

V otázce na téma pracovní migrace v ČR dle úrovně dosaženého vzdělání se dle koeficientu korelace a Pearsonova testu vztah prokázal, respektive v této otázce jsou odpovědi respondentů ovlivněny tím, zda se jedná o muže či ženu. Z výsledků lze vyčíst, že jednoznačně muži i ženy podporují zaměstnávání všech imigrantů, ne pouze těch, co dosáhli vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělání.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,177 ^a	1	,041		
Continuity Correction ^b	3,568	1	,059		
Likelihood Ratio	4,247	1	,039		
Fisher's Exact Test				,045	,029
Linear-by-Linear Association	4,157	1	,041		
N of Valid Cases ^b	203				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 26,60.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabulka 5: Otázka č. 18: chý kvadrát test

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,142	,041
N of Valid Cases	203	

Tabulka 6: Otázka č. 18: koeficient korelace

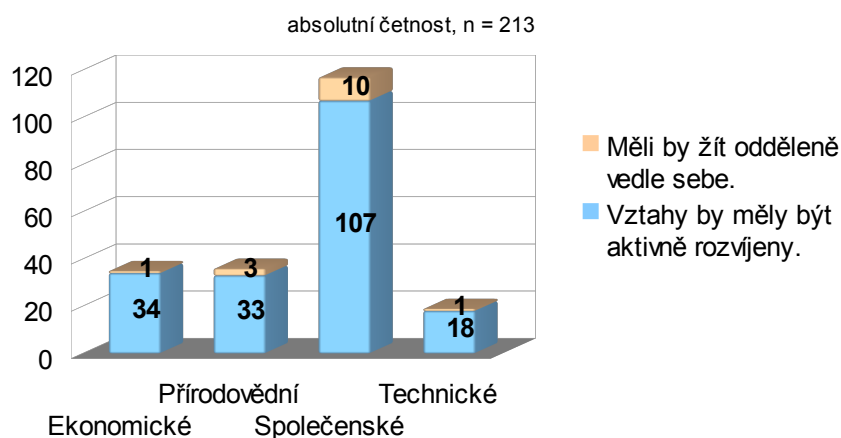
4.5.2.2 Vliv zaměření studia na odpovědi:

Pro analýzu vztahu mezi získanými odpověďmi a zaměřením studia jednotlivých respondentů jsem postupovala stejným způsobem jako při předchozí analýze kontingenčních tabulek. Stejně jako u porovnávání vlivu pohlaví jsem vybrala pouze konkrétní odpovědi, vyřadila jsem odpovědi nevím a missing values. I přes vyřazení těchto možností byly tabulky nedostatečně obsazeny získanými daty, proto jsem všechny odpovědi rozdělila podle zaměření na obory ekonomické povahy, společenské povahy, přírodovědní a technické obory. Mezi ekonomické obory jsem sloučila studium ekonomie a všechna studia ekonomické povahy. Mezi společenské byly zařazeny obory sociální a humanitní, sociologie, nadále studium pedagogiky, historie, knihovnictví, práva a rovněž i obory kombinované sociálněekonomické. Jako technické byly označeny obory studia informatiky, dopravy, stavebnictví a techniky. Do kategorie přírodovědní jsem sloučila obory environmentalistiky, chemie, zemědělství a lékařství. Podobně jako u předchozí analýzy se však vyskytly tabulky, u nichž i přes sloučení dat, zůstaly nedostatečně obsazené, což je nutné brát opět jako důležitý faktor. Rovněž jako při zkoumání vlivu pohlaví jsem vybrala pro interpretaci otázku, v níž se projevil vztah, neprojevil vztah a otázku, která nebyla dostatečně obsazena. Zbylé výsledky jsou k dispozici v Příloze č. 7.

Otázka č. 5. Prokázání vztahu s nedostatečnou obsazeností dat – 37,5% je menších než 5.

Při zkoumání vlivu zaměření studia respondentů na mínění ohledně problematiky interkulturalismu a interkulturalismu by bylo dle výsledných dat soudit, že vztah mezi těmito dvěma proměnnými existuje. I přes tyto výsledky však musíme brát v úvahu nedostatečné obsazení kontingenční tabulky, proto je nemůžeme považovat za zcela významné. Pokud bych se zaměřila na poměry mezi odpověďmi respondentů dle zaměření studia, tak se potvrdily minimální rozdíly mezi obory studia, kdy studenti ve velké míře podporují interkulturní uspořádání společnosti, v níž jsou vztahy mezi majoritní společností a imigranty vzájemně podporovány a rozvíjeny.

Otázka č. 5

Graf 40: Domníváte se, že by měly být vztahy mezi majoritní společností a imigranty aktivně rozvíjeny nebo by měly žít jejich kultury odděleně vedle sebe?

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,509 ^a	3	,009
Likelihood Ratio	9,469	3	,024
N of Valid Cases	213		

a. 3 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,46.

Tabulka 7: Otázka č. 5: Chý kvadrát test

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,226	,009
N of Valid Cases	213	

Tabulka 8: Otázka č. 5: Koeficient korelace

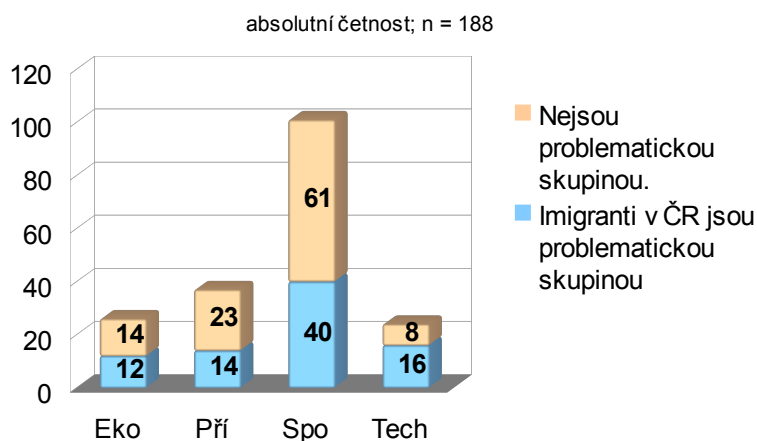
Otázka č. 6: Neprokázání vztahu:

Odlíšné výsledky je možné sledovat u otázky posouzení problematičnosti imigrantů, respektive respondenti vyjadřovali, jestli je považují za problematickou skupinu či nikoliv. Dle jednotlivých odpovědí převažují odpovědi společensky zaměřených studentů, což by bylo možné vysvětlit tím, že v celkovém počtu respondentů je těchto studentů největší

zastoupení. Odlišnosti je možné také sledovat u technicky zaměřených studentů, u nichž převažuje negativní odpověď, kdežto u ekonomicky, přírodovědně a společensky zaměřených studentů převažuje odpověď, že imigranti nejsou problematickou skupinou.

Celkově se však vztah na základě Pearsonova testu mezi zaměřením studia a odpovědí na problematičnost imigrantů nepotvrdil. Respondenti tedy nejsou ve svém mínění v tomto případě ovlivněni zaměřením svého studia.

Otázka č. 6

Graf 41: Představují dle Vás imigranti pobývající na území ČR problematickou skupinu?

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,182	,093
N of Valid Cases	188	

Tabulka 9: Otázka č. 6: Koeficient korelace

Chi-Square Tests

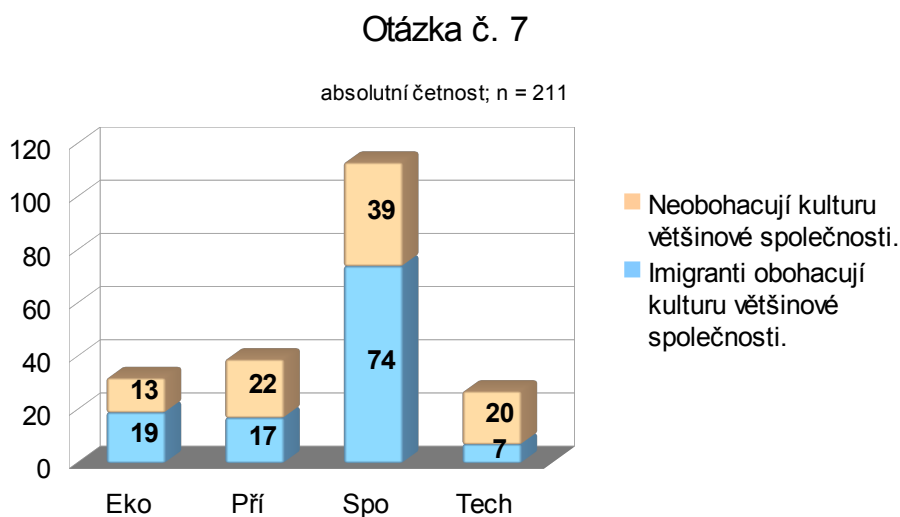
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,417 ^a	3	,093
Likelihood Ratio	6,410	3	,093
N of Valid Cases	188		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,47.

Tabulka 10: Otázka č. 6: Chý kvadrát test

Otázka č. 7: Prokázání vztahu mezi zaměřením studia a odpovědí:

Při zjišťování odpovědi na obohacování a neobohacování kultury většinové společnosti o tradice a zvyklosti imigrantů je dle zaměření studia možné spatřit rozdíl právě mezi ekonomickým a společenským zaměřením a ostatními obory. U studentů ekonomických a společenských oborů převládá názor, že imigranti obohacují kulturu většinové společnosti, kdežto studenti ostatních uvedených oborů mají spíše opačný názor, respektive u nich převládá odpověď, že imigranti neobohacují kulturu společnosti, do které přichází. Toto bych mohla vysvětlit dle mého názoru tak, že ekonomicky a společensky zaměřené obory se zabývají danou problematikou migrace více než například obory zemědělství (přírodovědní) nebo stavebnictví (technické).

Graf 42: Obohacují dle Vašeho názoru imigranti kulturu většinové populace ČR?

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,556 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	16,810	3	,001
N of Valid Cases	211		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,03.

Tabulka 11: Otázka č. 7: Chý kvadrát test

Při zpracování výsledků pro zjištění vlivu studia na odpověď se prokázal vztah mezi těmito proměnnými, i přestože korelační koeficient nedosahuje příliš vysokých hodnot.

Symmetric Measures		
	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Contingency Coefficient	,270	,001
N of Valid Cases	211	

Tabulka 12: Otázka č. 7: Koeficient korelace

4.4.2.3 Závěr třídění druhého stupně

Při analýze kontingenčních tabulek jsem vyvodila, že v obou případech, jak při zkoumání pohlaví, tak i zaměření studia, se vztah mezi odpovědí a zkoumanou proměnou někde prokázal, někde naopak neprokázal. Konkrétně u vlivu pohlaví je vidět převažující počet žen, které ve větší míře podporují rozvoj vztahů mezi majoritní společností a imigranty, o nichž se rovněž domnívají, že by se měli částečně přizpůsobit společnosti. Nevidí je naopak jako problémovou skupinu, ale větší míra delikvence převažuje tam, kde se vzájemné vztahy nerozvíjejí. Celkově si myslí, že imigranti obohacují kulturu většinové společnosti. V oblasti pracovní migrace je studentkami velmi podporován tento druh migrace, kdy i souhlasí se zaměstnáváním imigrantů. Při zaměstnávání by neměli být dle jejich názoru upřednostňováni cizinci z EU nad cizinci z třetích zemí, pro obě skupiny by měla platit stejná pravidla. Naopak by se měli v souvislosti s udělováním pobytu za účelem zaměstnání rozlišovat kvalifikace, podporují tudíž vydávání zelených a modrých karet, ale měli by být zároveň zaměstnáváni všichni, ne jen občané s vyšším odborným či vysokoškolským vzděláním. Z pohledu nezaměstnanosti nejsou imigranti ti, co berou práci většinovým pracovníkům a mají pozitivní přínos pro českou ekonomiku. Z pohledu legislativy a postavení imigrantů v české společnosti spíše souhlasí s právním opatřením, s tím, že každý kdo má zájem žít v ČR, by měl dostat povolení a spíše souhlasí s nutností splnit jazykovou zkoušku jako podmínky pro udělení trvalého pobytu. Při porovnávání odpovědí a upřednostňování imigrantů ze zemí EU a z tzv. třetích zemí ženy více zastávají názor, že by se neměl dělat rozdíl mezi těmito imigranty, pouze v případě udělování povolení k pobytu by

měli být upřednostněni jedinci z EU. Studentky více podporují vyhoštění za spáchání trestného činu a spíše se domnívají, že by efektivní integrace zabránila páchaní trestných činů.

Z pohledu mužů se objevily téměř totožné výsledky jako u žen, jediný rozdíl je možné spatřit v jejich názoru na obohacení kultury, kdy se domnívají, že imigranti neobohacují většinou kulturu. Další odlišnost nastala v otázce na zvyšování nezaměstnanosti, kdy si ženy myslí, že se zvyšuje nezaměstnanost v důsledku větší pracovní migrace. Muži mají přesně opačný názor. Oproti ženám nesouhlasí s udělením pobytu každému, kdo má o něj zájem a nedomnívají se, že by měli být při udělování pobytu v ČR upřednostňováni jedinci z EU. Pro legislativní úpravu a udělení trvalého pobytu je dle jejich názoru nutné splnit jazykovou zkoušku z českého jazyka. V pohledu na přístup k občanům z EU a třetích zemí nezastávají rozdílný přístup k těmto skupinám, jen pouze v problematice kriminality se domnívají, že vyšší míru kriminality je možné spatřit u jedinců z tzv. třetích zemí. (více viz příloha č. 4)

V porovnávání a analýze vlivu zaměření studia na odpovědi v rámci dotazníkového šetření jsem dospěla ke stejnému závěru jako při předchozí analýze, a to konkrétně to, že vliv studia je pouze jen v určitých případech. Rozdílné výsledky v jednotlivých odpovědích se týkají především rozdílu mezi odpověďmi společensky a ekonomicky zaměřenými studenty a studentky technických a přírodovědních oborů. Ekonomicky a společensky orientovaní jedinci se domnívají, že imigranti obohacují společnost, naopak například techničtí studenti vidí imigranty jako problémovou skupinu a při zaměstnávání imigrantů by upřednostňovali spíše jedince z EU. V oblasti pracovní migrace si více jedinců myslí, že pracovní migrace zvyšuje nezaměstnanost v ČR, kdežto respondenti z přírodovědných oborů si myslí pravý opak. Ekonomicky a technicky orientovaní jedinci se také domnívají, že imigranti berou práci českým pracovníkům. Největší rozdíl v odpovědích je možné spatřit v přínosu imigrantů pro českou ekonomiku, kdy techničtí a ekonomičtí studenti nevidí žádný přínos a společensky a přírodovědně orientovaní respondenti vidí naopak pozitivní přínos. Další odlišný pohled mají studenti na páchaní trestné činnosti jedinci z třetích zemí, kdy studenti ekonomických a společenských oborů spíše nesouhlasí

nebo nesouhlasí, že je u těch to jedinců vyšší míra páchání trestných činů, ostatní studenti se naopak domnívají, že jedinci přicházející ze třetích zemí páchají trestnou činnost ve větší míře než jedinci ze zemí EU. (více viz příloha č. 5)

V obou analýzách výsledných odpovědí je, jak už bylo dříve řečeno, velké množství případů, v nichž došlo k nedostatečnému obsazení tabulky, proto se musí brát tento fakt v potaz a usoudit, že tento průzkum nepřináší příliš významné a použitelné výsledky.

5 Závěr

V této práci na téma Migrace jako sociální fenomén jsem se zaměřila na problematiku migrace, zejména migrace jako procesu, který má vliv na celkové uspořádání společnosti. Z počátku jsem se věnovala migraci jako pojmu, nadále historickým skutečnostem a neopomenula jsem nastínit teoretická východiska. Migraci jsem pojala jako celosvětový proces, kdy dochází k míchání kultur, proto jsem do práce zahrнула i základní pojetí interkulturního a multikulturního uspořádání společnosti. Nadále jsem se zaměřila na výzkumy, které se týkají problematiky migrace a cizinců v ČR a znázorňují pohled a přístup majoritní české společnosti k přicházejícím imigrantům. Na základě těchto výzkumů jsem rovněž provedla analýzu mínění nynějších studentů vysokých škol na postavení imigrantů v české společnosti.

Z dotazníkového šetření, jak už bylo dříve řečeno, vyplynula podpora interkulturalismu a rovněž i pracovní migrace. Stejně tak respondenti přistupují nebo respektive považují za dobré, aby pro všechny imigranty platila stejná pravidla. V mnoha případech bylo však možné spatřit vliv neznalosti problematiky migrace. Jelikož se migrace obecně považuje za projev globalizace a otevřenosti světa a neustále se rozšiřují možnosti pro migrování, bylo by vhodné veřejnost více informovat. Rovněž dochází také k růstu počtu imigrantů v jednotlivých zemích, proto by i majoritní společnost měla být seznámena se situací imigrantů a zapojena do procesu integrace těchto jedinců. Při pohledu na postavení imigrantů v české společnosti se neprojevil velký vliv pohlaví ani zaměření studia dotázaných respondentů. Dle toho je možné říci, že na některé otázky migrace odpovídali jinak ženy

a jinak muži, nebo také jinak odpovídali studenti ekonomických oborů a technických oborů, ale nejedná se o jednoznačné rozdílné přístupy. Nelze vyvrátit to, že ekonomické a společenské obory jsou více zaměřeny na společnost a na její uspořádání, proto již dříve byl očekáván mnohem větší rozdíl mezi pohledem studentů jednotlivých oborů. To samé by bylo možné zmínit i u pohledu žen a pohledu mužů, kdy byl očekáván altruističtější pohled právě u žen.

A proč je migrace považována za sociální fenomén? Především můžeme říci proto, že postihuje celý svět a vlivem globalizovaných médií zasahuje některé země více a některé naopak méně. Nejžádanějšími cílovými zeměmi jsou zejména bohaté a ekonomicky stabilní státy, které nabízejí kvalitní životní podmínky a dostatek pracovních míst. **“Hlavní příčinou současné migrace jsou tedy socioekonomické rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi.** Mnohem méně významné jsou pro stěhování obyvatelstva válečné konflikty, politické pronásledování, náboženské boje, kmenové genocidy a ekologické katastrofy.” [Šiklová 1998; 39] Za zemi, jež je vhodná pro imigranty, by mohla být považována rovněž Česká republika, i když pro mnoho migrujících jedinců tvoří pouze přechodnou zemi. Žije zde vedle sebe více národnostních skupin, jež jsou tolerovány a předsudky vůči těmto skupinám pomalu mizí. Migrace se jako sociální fenomén jeví tedy také v České republice a lze ji považovat za multikulturní zemi.

6 Seznam použité literatury

6. 1 Bibliografické zdroje:

- ♣ Drbohlav, Dušan 2001. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In Šišková, Tatjana (ed.) 2001. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-648-9
- ♣ Drbohlav, Dušan a kol. 2010. *Migrace a (i)migranci v Česku – Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství ISBN 978-80-7419-039-1
- ♣ Drbohlav, Dušan 2008. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze nakladatelství Karolinum ISBN 978-80-246-1552-3
- ♣ Giddens Anthony 1999. *Sociologie*. Praha: Argo ISBN 80-7203-124-4
- ♣ Holton, Robert 2006. Globalizace. In Harrington, Austin a kol. 2006. *Moderní sociální teorie: Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7367-093-3
- ♣ Jandourek, Jan 2010: *Čítanka sociologických klasiků*. Praha: Grada ISBN 978-80-247-2934-3
- ♣ King, Russell 2007. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta a. s.
- ♣ Potočková, Dana 1998. Společnost a interkulturalita. In Šišková, Tatjana, ed. 1998. *Výchova k toleranci a proti rasismu: Sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance, informace o národnostních menšinách, hry a cvičení pro žáky a studenty*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-285-8
- ♣ Sartori, Giovanni 2005. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán
- ♣ Szaba, Szaló 2007. *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-136-9
- ♣ Šiklová, Jiřina 1998. Připravme se na cizince. In Šišková, Tatjana, ed. 1998. *Výchova k*

- toleranci a proti rasismu: Sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance, informace o národnostních menšinách, hry a cvičení pro žáky a studenty.* Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-285-8
- ♣ Šišková, Tatjana ed. 2001. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století.* Praha: Portál s. r. o. ISBN 80-7178-648-9
- ♣ Thomas, William I., Znaniecky, Florian 1996. *The Polish Peasant in Europe and America: A Classic Work in Immigration History.* Urbana and Chicago: Board of Trustees of the University of Illinois ISBN 0-252-06484-4
- ♣ Zolberg, Aristide R., Benda, Peter M. 2001. *Global Migrants, global refugees. Problems and Solutions.* New York: Berghahn Books ISBN 1-571-8116-9

Ostatní zdroje:

- ♣ Centrum pro výzkum veřejného mínění – Sociologický ústav AV ČR
<http://www.cvvm.cas.cz/>
- Červenka, Jan 2011a. Postoje české veřejnosti k cizincům – březen 2011.
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101136s_ov110419.pdf
 - Červenka, Jan 2011b. Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2011.
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101135s_ov110415.pdf
 - Červenka, Jan 2011c. Vztah Čechů k vybraným národnostem – prosinec 2010.
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101094s_ov110131.pdf
 - Šamanová, Gabriela 2011. Postoje české veřejnosti k cizincům II – březen 2011.
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101141s_ov110502.pdf
 - Taubery, Paulína 2011. Názory občanů na přínosy a negativa cizinců žijících v ČR.
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101147s_ov110513b.pdf
- ♣ Centrum pro sociální a ekonomické strategie CESES – Sociologický ústav AV ČR
<http://www.ohodnotach.cz>

- Pavlíková Abramuszkinová, Eva 2010a. Migrace a cizinci.
<http://www.ohodnotach.cz/upload/1294952763.pdf>
- ♣ Český statistický úřad. <http://www.czso.cz>
 - Cizinci v ČR - základní údaje měsíčně; 2006/12 - 2011/11
www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001
- ♣ Demografie.cz. *Migrace*. [online]. Praha 2005a [cit. 2012-04-14]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_migrace_schengen=&PHPSESSID=dccb9f08e8cd6c53567572514dcb43d1 ISSN 1801-2914
- ♣ Demografie.cz. *Migrace: Schengenský systém*. [online]. Praha 2005b [cit. 2012-04-14]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_migrace_schengen=&PHPSESSID=dccb9f08e8cd6c53567572514dcb43d1 ISSN 1801-2914
- ♣ Drbohlav, Dušan 2003a. *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt*. [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha [cit. 2012-04-17]. Dostupný z WWW: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf
- ♣ Grygar, Jakub, Čaněk, Marek, Černík, Jan 2006. *Vliv kvalifikace na uplatnění a mobilitu na českém trhu práce u migrantů ze třetích zemí*. [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha [cit. 2012-7-5]. Dostupný z WWW: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Zaverecna_zprava_2.pdf
- ♣ Henig, David 2010b. *Migrace*. [online]. Praha: Antropoweb [cit. 2012-15-02]. Dostupný z WWW: <http://antropologie.zcu.cz/migrace>
- ♣ Horáková, Milada 2011. *Mezinárodní pracovní migrace v České republice v době pokračující recese v roce 2010*. [online] Praha VÚPSV, v.v.i [cit. 2012-15-03]. Dostupný z WWW: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_338.pdf
- ♣ Imigrace.cz 2012. *Imigrace: Imigranti*. [online] [cit. 2012-01-21] Dostupný z WWW: <http://www.imigrace.cz/rozdeleni-imigrantu>

- ♣ Kabeleová, Hana 2003b. *Základní informace o migraci* [online]. Praha: Migraceonline.cz [cit. 2012-04-15]. Dostupný z WWW: <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955456>
- ♣ Kocourek, Jiří 2010. *Vzdělávání o interkulturním setkávání*.
<http://www.inkluzivniskola.cz/content/vzdelavani-o-interkulturnim-setkavani>
- ♣ Migraceonline.cz 2003c. *Migrace a EU* [online]. Praha: [cit. 2012-16-04]. Dostupný z WWW: <http://migraceonline.cz/temata/EU/>
- ♣ Ministerstvo Vnitřní. <http://www.mvcr.cz>
 - Občané třetích zemí 2012. Občané třetích zemí
<http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>
 - Občané EU a jejich rodinní příslušníci 2012.
<http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici.aspx>
 - Odbor Azylové a migrační politiky 2011. Azyl, migrace a integrace: Integrace
<http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>
- ♣ Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva
 - Cizinecký zákon 2006 Občané EU
http://poradna-prava.cz/poradna/Cizinecky_zakon.pdf
- ♣ Pospíšilová, Radka 2009. Analýza transnacionální migrace.
http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=661&PHPSESSID=3dd250ac9bb19bf954beb298e44ff2ae
- ♣ STEM – Středisko empirických výzkumů
<http://www.stem.cz>
 - Konvička, Libor 2003. Jak se vyvíjí náš vztah k ostatním zemím
<http://www.stem.cz/clanek/397>
- ♣ Uherek, Zdeněk 2010. *Migrace a formy soužití v cílových prostorech* [online] Praha: Inkluzivní škola.cz 2010 [cit. 2012-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>
- ♣ Vojtková, Michaela 2005c. *Teorie mezinárodní migrace*. [online] Praha: Socioweb.cz [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW. <http://www.socioweb.cz/index.php?>

[disp=temata&shw=253&lst=119](#)

- ♣ Zákonn o pobytu cizinců na území ČR 2011. *Zákon o pobytu cizinců na území ČR 2011: § 42g – i*. In Sbírnka zákonů č. 224/2011 roč. 11 [online] [citováno 2012-23-3] Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>